

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΤΙΤΛΟΣ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΡΟΜΜΥΔΑ ΚΡΥΣΤΑΛΙΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ :

Κος Κ. ΜΑΓΟΣ

Κος Γ. ΠΕΧΤΕΛΙΔΗΣ

ΒΟΛΟΣ, 2013

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελ. 4
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	Σελ. 5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ. 6-7
Α ΜΕΡΟΣ	
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ	Σελ. 9-11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.2. ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ	Σελ. 12-13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.3. Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Σελ.14-20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	Σελ. 21-26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2 ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ	Σελ. 27-30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ-ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ	Σελ. 31-36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	Σελ. 37-41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	Σελ. 42-51
Β ΜΕΡΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σελ. 53
ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σελ. 54
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	Σελ. 55
ΔΕΙΓΜΑ-ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ	Σελ. 56
ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ- ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	Σελ. 57
ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ-ΕΜΠΟΔΙΑ	Σελ.58
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	Σελ. 59-79
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΣΥΖΗΤΗΣΗ	Σελ. 80-84
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	Σελ. 85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	Σελ. 86-88
Γ ΜΕΡΟΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	Σελ. 90-126
ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ	Σελ.127-128

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή αυτή εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια της σχολής του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης κι έχει ως στόχο την διερεύνηση των απόψεων των αλλοδαπών φοιτητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας σχετικά με ζητήματα εκπαίδευσης. Το συγκεκριμένο θέμα επελέγη καθώς η διαπολιτισμικότητα είναι ένα φλέγον ζήτημα, και αποτελεί αρχή για έρευνα και στοχασμό για πολλούς επιστήμονες διάφορων ειδικοτήτων, εκπαιδευτικούς και φοιτητές. Κατά τα χρόνια της φοίτησης στο συγκεκριμένο τμήμα έχουμε διδαχθεί πολλά μαθήματα με σχετικό θέμα, κι αυτό αποτελεί ένδειξη για τη σημασία της διαπολιτισμικότητας. Επομένως, με τη συγκεκριμένη εργασία, μου δόθηκε η ευκαιρία να αξιοποιήσω τις γνώσεις που έχω πάρει όλα αυτά τα χρόνια, να τις επεκτείνω και να ερευνήσω μια πτυχή του θέματος, την οπτική δηλαδή αλλοδαπών φοιτητών σχετικά με την διαπραγμάτευση της διαπολιτισμικότητας από τις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους επιβλέποντες καθηγητές μου, τον κύριο Κώστα Μάγο για τις συμβουλές του και τον χρόνο που μου αφιέρωσε, αλλά και τον κύριο Γιάννη Πεχτελίδη. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους φοιτητές οι οποίοι δέχθηκαν να μου δώσουν συνέντευξη και να μου μιλήσουν για τις εμπειρίες και τις απόψεις τους πάνω στο θέμα.

Κρομμύδα Κρυσταλινή,

Βόλος, Ιούνιος 2013

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Καθώς η πολυπολιτισμικότητα είναι η έννοια γύρω από την οποία έχουν διαμορφωθεί πλέον όλες οι κοινωνίες αξίζει να αναζητήσουμε τον τρόπο με τον οποίο θα επιτύχουμε όχι μόνο την αρμονική συμβίωση μεταξύ των ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο αλλά και την συνεργασία τους με στόχο την πρόοδο της κοινωνίας. Η εκπαίδευση καλείται να παίζει βασικό ρόλο στη περίπτωση αυτή καθώς αποτελεί το φυτώριο στο οποίο θα αναπτυχθούν οι σχέσεις αλληλεπίδρασης. Ακόμη, είναι αυτή που καλείται να οχυρώσει την κοινωνία από εκδηλώσεις ρατσισμού, ξενοφοβίας, αποκλεισμού και περιθωριοποίησης. Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με την οπτική μιας συγκεκριμένης ομάδας ανθρώπων, των αλλοδαπών φοιτητών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, σχετικά με το ζήτημα της διαπολιτισμικότητας όπως εκτυλίσσεται στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η απόψεις τους πάνω στο θέμα θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές καθώς είναι οι ίδιοι που βίωσαν τη μετανάστευση και όλα τα επακόλουθα της. Τα ερωτήματα που τέθηκαν ήταν τα εξής:

1. Ποιά η χώρα προέλευσης και ποιά η αιτία της μετανάστευσης;
2. Ποια η ποιότητα ζωής τον πρώτο καιρό στην χώρα υποδοχής;
3. Πώς κρίνεις το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;
4. Ποια η σημασία μιας ενταξιακής πολιτικής από τη πλευρά του Πανεπιστημίου και πως αυτή υλοποιείται;
5. Πως θα χαρακτηρίζατε την Ελλάδα, σε σχέση με την στάση της απέναντι στους μετανάστες;

Η μέθοδος που αποφασίσαμε να χρησιμοποιήσουμε είναι η ποιοτική χρησιμοποιώντας ως μέθοδο συλλογής δεδομένων την ημιδομημένη συνέντευξη. Δείγμα αποτέλεσαν οι συνεντεύξεις από εννέα αλλοδαπούς φοιτητές του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αρχικά, θα πρέπει να αναφερθούμε σε μια έννοια γύρω από την οποία διαμορφώνεται η παρούσα εργασία, την έννοια της διαπολιτισμικότητας. Ο όρος αυτός, έχει γίνει αφορμή για διάφορες συζητήσεις και προβληματισμούς. Το ζητούμενο είναι όχι μόνο τι σημαίνει αυτή η έννοια αλλά πως θα διαμορφωθεί. Με άλλα λόγια τι θα πρέπει να γίνει, ποιες οι προϋποθέσεις που πρέπει να εκπληρωθούν για να φτάσουμε στο ζητούμενο της διαπολιτισμικής αγωγής. Για την Ελλάδα ιδιαίτερα, όπως και για τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες αποτελεί μείζον ζήτημα καθώς αποτελούσαν και αποτελούν χώρες υποδοχής και προέλευσης μεταναστών. Επομένως, οι χώρες αυτές καλούνται να εφαρμόσουν μια τέτοια πολιτική που να δίνει την ευκαιρία σ' όλους τους κατοίκους τους να διαμορφώσουν την δική τους ταυτότητα σύμφωνα με την επιθυμία τους. Δηλαδή, να δημιουργηθεί ένα κλίμα αλληλεπίδρασης και διαλόγου σε ισότιμη βάση, ώστε τόσο οι πολίτες που έχουν έρθει από μια άλλη χώρα να πάρουν στοιχεία από την χώρα υποδοχής, όσο και οι γηγενείς κάτοικοι να πάρουν στοιχεία από τις χώρες προέλευσης αυτών των ανθρώπων. Πολύ σημαντικό είναι η πολιτική που θα διαμορφώσει η χώρα αυτή να διέπει και το εκπαιδευτικό σύστημα, καθώς αυτός είναι ο χώρος που διαμορφώνεται ο χαρακτήρας των παιδιών, άρα και οι αντιλήψεις και οι ιδέες τους για τους ανθρώπους που έχουν μεταναστεύσει στη χώρα τους. Ακόμη, οι ρατσιστικές αντιλήψεις, τα στερεότυπα και οι διακρίσεις δεν έχουν θέση σε μια τέτοια πρακτική όπως είναι η διαπολιτισμική.

Όπως προαναφέρθηκε, ο χώρος της εκπαίδευσης είναι σημαντικό να προάγει την διαπολιτισμικότητα. Αυτό σημαίνει πως το αναλυτικό πρόγραμμα, η εκπαίδευση των παιδαγωγών, οι στόχοι και οι αρχές της μάθησης θα διαμορφώνονται με βάση αυτή την έννοια. Είναι γεγονός, πως τα περασμένα χρόνια, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες επιτυχημένες ή μη με στόχο την ομαλή ένταξη των μαθητών. Βέβαια, δεν είχαν όλες τον ίδιο προσανατολισμό, ούτε ήταν εύκολο να επιτευχθούν εξ' ολοκλήρου οι στόχοι που είχαν θέσει. Επιπλέον, οι παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στην επιτυχία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι ποικίλοι και σύνθετοι. Βέβαια, είναι πολύ σημαντικό η διαπολιτισμική αγωγή να μην είναι ξεχωριστό κομμάτι της εκπαίδευσης αλλά ενσωματωμένη σ' αυτή. Επιπρόσθετα, όλες οι βαθμίδες της εκπαίδευσης έχουν ανάγκη από μια τέτοια εκπαίδευση, καθώς σ' όλες τις βαθμίδες υπάρχουν αλλοδαποί μαθητές, και η αποκοπή μιας βαθμίδας από έναν

προγραμματισμό που θα έχει ως βασική αρχή την διαπολιτισμικότητα, σημαίνει πως ο στόχος δεν εκπληρώνεται αλλά παραμένει ημιτελής. Τέλος, αυτό που ερχόμαστε να ερευνήσουμε είναι οι απόψεις αλλοδαπών φοιτητών για σχετικά ζητήματα καθώς έχουν σφαιρική άποψη. Κι αυτό συμβαίνει καθώς κάποιοι από αυτούς έχουν περάσει απ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης ή έχουν εκπαιδευτεί σχετικά με θέματα διαπολιτισμικότητας.

Α΄ ΜΕΡΟΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.1

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Κατ' αρχάς, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να αναφερθούμε στην έννοια της διαπολιτισμικότητας και συγκεκριμένα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Κι αυτό καθώς, οι απόψεις των φοιτητών που θα διερευνηθούν σχετίζονται με την έννοια αυτή. Συγκεκριμένα, οι ερωτήσεις που κλήθηκαν οι συνεντευξιαζόμενοι να απαντήσουν αναφέρονται στον βαθμό κατά τον οποίο συνάντησαν στοιχεία διαπολιτισμικής αγωγής στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσής τους. Επομένως, είναι χρήσιμο να γίνει μια αναφορά στον όρο της διαπολιτισμικότητας, πως έχει αναδυθεί με το πέρασμα των χρόνων, ποια ανάγκη τη δημιούργησε, ποιες άλλες πρακτικές έχει αντικαταστήσει, πως σχετίζεται με την εκπαίδευση, ποιοι οι στόχοι της, ποιες οι βασικές της αρχές και κατά πόσο έχουν επιτευχθεί οι στόχοι της στο χώρο του σχολείου.

Αρχικά, θα εστιάσουμε στην ιστορική πραγματικότητα που συνέβαλλε στην ανάδυση της πολυπολιτισμικότητας ως έννοια. Συγκεκριμένα, οι αλλαγές οι οποίες συνέβησαν στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών σε κοινωνικό επίπεδο ήταν ραγδαίες. Συνεπώς η έννοια του μονοπολιτισμού άρχισε να χάνει τη θέση που κατείχε τα περασμένα χρόνια. Η συζήτηση που αφορά την πολυπολιτισμική εκπαίδευση ξεκινά τη δεκαετία του 1970-1980. Οι εθνοκεντρικές φιλοσοφίες παλιότερης δεκαετίας αμφισβητούνται και η νέα τάση της εκπαίδευσης είναι πλουραλιστική με πολυεθνική

προοπτική. Απαραίτητος κρίνεται ο συνδυασμός αντιρατσιστικών εκπαιδευτικών και κοινωνικών δυνάμεων ώστε να επέλθει αλλαγή στα δεδομένα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Χαρακτηριστικά υποστηρίζεται ότι ακόμη και η στασιμότητα σημαίνει οπισθοδρόμηση όταν έχουμε να κάνουμε με ζητήματα τα οποία μεταβάλλονται τόσο δυναμικά όσο η πολυπολιτισμικότητα. Όπως υποστηρίζεται, ο όρος πολυπολιτισμικότητα περιγράφει μια κοινωνία η οποία συγκροτείται από πολιτισμικά ετερογενείς κοινωνικές ομάδες, μια άποψη η οποία έρχεται σε σύγκρουση με την απόλυτη πολιτισμική ομοιογένεια (Ρήγας, 2007).

Στη συνέχεια, με την εμφάνιση της πολυπολιτισμικότητας εμφανίζεται και μια άλλη έννοια που συνδέεται με την προαναφερθείσα, η διαπολιτισμικότητα. Κι αυτό καθώς στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες αξίζει να υπάρχει πολιτισμική επικοινωνία που θα επιφέρει τη διαλεκτική συνύπαρξη. (Habernas 1989, 1984, 1979 στο Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2006). Αξίζει να εξετάσουμε τη διαφορά των δύο εννοιών, δηλαδή πολυπολιτισμικότητας και διαπολιτισμικότητα. Με τον όρο «πολυπολιτισμικότητα» αναφερόμαστε στην απλή συνύπαρξη των πολιτισμών ενώ με τον όρο «διαπολιτισμικότητα» εκφράζεται ο συσχετισμός και η αλληλεπίδραση των πολιτισμών. Αναλύοντας τον όρο βλέπουμε πως είναι μια σύνθετη λέξη με πρώτο συνθετικό το πρόθεμα «δια», το οποίο δίνει διάσταση στις έννοιες της ανταλλαγής και της αμοιβαιότητας (Pentini, 2005). Όπως ορίζει η Unesco (2006), η διαπολιτισμικότητα προϋποθέτει την πολυπολιτισμικότητα και είναι απόρροια της ανταλλαγής στοιχείων ανάμεσα στους πολιτισμούς και του διαλόγου σε τοπικό, εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο. Με τον όρο «πολυπολιτισμικότητα» περιγράφεται η πολιτιστική ποικιλομορφία των κοινωνιών και η γλωσσική, θρησκευτική και κοινωνικό-οικονομική διαφοροποίηση. Από την άλλη πλευρά, η διαπολιτισμικότητα αποτελεί δυναμική έννοια, αφού οι σχέσεις ανάμεσα στους πολιτισμούς εξελίσσονται συνεχώς. Δύο έννοιες που συνδέονται άμεσα με την διαπολιτισμικότητα και είναι απαραίτητες για την ύπαρξη της είναι ο διάλογος και ο αλληλοσεβασμός μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών. Τέλος, η διαπολιτισμικότητα όπως έχει ειπωθεί προϋποθέτει την πολυπολιτισμικότητα αλλά δεν απορρέει απ' αυτή (Μάρκου, 1996).

Η διαπολιτισμική, έρχεται να ξεπεράσει και να αντιτεθεί σε μια άλλη πρακτική. Η έννοια αυτή είναι η αφομοίωση, που είναι η πολιτική που κάνει κάθε πολιτισμική ομάδα να υιοθετεί τον πολιτισμό της επικρατούσας τάσης. Η ομοιογένεια είναι ανεπιθύμητη, αυτό που έχουμε πραγματικά ανάγκη είναι να εκτιμούμε και να

σεβόμαστε τους άλλους πολιτισμούς οι οποίοι είναι διαφορετικοί από τον δικό μας και όχι να αναπαράγουμε την άποψη ότι ο διαφορετικός από εμάς είναι κατώτερος. Τόσο η υποτίμηση όσο και η υπερεκτίμηση στο άλλο άκρο, των πολιτισμών δυσχεραίνει τον διάλογο και την κατανόηση των «Άλλων». Κι αυτό είναι που αποτελεί πρόκληση, η ανάπτυξη σεβασμού απέναντι στους άλλους πολιτισμούς, η ευαισθητοποίηση σε θέματα που αφορούν την κοινωνική ανισότητα και η εξάλειψη των κοινωνικών προκαταλήψεων (Aurnheimer, 2009).

Στη συνέχεια, γίνεται λόγος για διαπολιτισμικό διάλογο, που προβάλλει τον εναλλακτικό τρόπο σκέψης καθώς δεν υπάρχουν απόλυτες αλήθειες ούτε ένας και μοναδικός τρόπος θέασης του κόσμου. Μέσα από αυτόν, γίνεται προσπάθεια να ανιχνευθεί το κλειδί που θα επιτρέψει τη διαπολιτισμική επικοινωνία και την ειρηνική συνύπαρξη. Βέβαια, η διαπολιτισμική επικοινωνία προϋποθέτει την διαπολιτισμική ετοιμότητα, δηλαδή την κριτική αυτογνωσία, τον σεβασμό στη διαφορετικότητα και την ενσυναίσθηση (Byram, 1997 στο Κωστούλα-Μακράκη και Μακράκης, 2006) Η ικανότητα της ενσυναίσθησης είναι απαραίτητη προϋπόθεση καθώς πέρα από την κριτική αντιμετώπιση της δικής του κουλτούρας ο κάθε άνθρωπος είναι καλό να χρησιμοποιεί την ικανότητα να μπορεί να ταυτιστεί με τον «Άλλο». Με άλλα λόγια να αναλύει τη συμπεριφορά του στο πλαίσιο των αξιών του και έπειτα να κρίνει αυτές τις αξίες στο πλαίσιο των συνθηκών της ζωής του και των εμπειριών του. (Auernheimer, 2009) Με την ανάπτυξη της επικοινωνίας καλλιεργείται η διαπολιτισμική ικανότητα, δηλαδή η ικανότητα μεταβολής στάσεων, αξιών και συμπεριφορών ώστε να είμαστε ανοιχτοί σε αλληλεπιδράσεις με άλλους πολιτισμούς. Πιο συγκεκριμένα, καλλιεργούνται στάσεις ζωής με τις οποίες ο άνθρωπος απαλλάσσεται από την δυσπιστία σε άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και ταυτόχρονα, αυξάνει την ανεκτικότητα του απέναντι σ' αυτά. Ακόμη, αναπτύσσεται η κριτική πολιτισμική συνείδηση που σχετίζεται με την ικανότητα της αυτοαξιολόγησης αλλά και της κριτικής αξιολόγησης του «άλλου» (Byram, 1997 στο Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2006). Στο σημείο αυτό αξίζει να τονίσουμε πως προκύπτει ένα κρίσιμο ερώτημα, κατά πόσο δηλαδή οι συναντήσεις με άτομα προερχόμενα από μια άλλη κοινωνία οδηγούν στην αλλαγή νοοτροπίας και την εξάλειψη των στερεοτύπων (Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.2.

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με ορισμό του Coulby (2006), η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει ως βασική αρχή ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ίδια δικαιώματα και ότι οι διαφορές στον πολιτισμό τους δεν αποτελούν αποδιοργανωτικό παράγοντα. Αντιθέτως, εκτιμώνται ως εμπλουτισμός και ευκαιρία για ανταλλαγή στοιχείων. Παράλληλα, η διαπολιτισμική παιδαγωγική δεν είναι τίποτα άλλο πέρα από ένα χώρο άσκησης παιδαγωγικών επιρροών με στόχο τη συνάντηση πολλών πολιτισμικών μορφών. Μέσα από τον χώρο αυτό αναπτύσσεται η προσωπικότητα του ανθρώπου και η ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα.

Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε αναλυτικά στις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι οποίες αναφέρονται από τον Auernheimer (2009). Μια από τις θέσεις είναι πως ο πολιτισμός δεν είναι στατικό και κλειστό σύστημα, αλλά διαμορφώνεται από αλληλεπιδράσεις. Ακόμη, μια θέση είναι πως οι αδικίες και οι ανισότητες έχουν ως βάση πολιτισμικές σχέσεις ισχύος και ρατσιστικό λόγο. Επομένως, η αναγνώριση και η ισότητα αποτελούν βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί δεν θα πρέπει να προκαθορίζουν τις ταυτότητες των μαθητών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, ώστε να μπορέσουν οι ίδιοι να αυτοπροσδιοριστούν. Έπειτα, στόχο αποτελεί ο στοχασμός των αντιλήψεων γύρω από ζητήματα διαφορετικότητας. Η διαπολιτισμική παιδαγωγική εστιάζει σε τέσσερα θέματα. Αρχικά, στον μετανάστη και την ανάγκη της κατανόησης του. Έπειτα, στην αναγνώριση του «Άλλου» και το θέμα των ταυτοτήτων, στον αγώνα για την ενίσχυση της ισότητας παράλληλα μ' αυτόν ενάντια στις κοινωνικές διακρίσεις που σχετίζονται με την ύπαρξη ρατσιστικών αντιλήψεων. Επιπρόσθετα, στόχο αποτελεί η διαπολιτισμική επικοινωνία σε παγκόσμιο επίπεδο. Βέβαια, όπως έχει ήδη ειπωθεί απαραίτητες κρίνονται οι έννοιες της ισονομίας, της αλληλοκατανόησης και της αλληλεγγύης. Ακόμη, ο Γκότοβος (2002), αναφέρεται στα βασικά αξιώματα της διαπολιτισμικής αγωγής. Κάποια από αυτά είναι η ισοτιμία των πολιτισμών, ο σεβασμός της διαφορετικότητας και η ενδυνάμωση μειοψηφικών ομάδων. Ακόμη, η κριτική στον εθνοκεντρισμό και την αφομοίωση αλλά και μεταρρυθμιστικές δράσεις στον εκπαιδευτικό χώρο.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με άποψη του Δαμανάκη (2005), βασικά αξιώματα της διαπολιτισμικής θεωρίας είναι η ισοτιμία των πολιτισμών, δηλαδή η συνάντηση των διάφορων πολιτισμικών ομάδων σε ένα πλαίσιο πολιτισμικής ισοτιμίας και αμοιβαιότητας. Επιπλέον, η ισοτιμία του μορφωτικού κεφαλαίου ανάμεσα σε άτομα που φέρουν διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Βέβαια, αυτό σημαίνει πως θα πρέπει να έχουμε αποδεχτεί την ισότητα ανάμεσα στους διαφορετικούς πολιτισμούς. Επίσης, ως αρχή παραθέτει την παροχή ίσων ευκαιριών, δηλαδή την εξίσωση των ευκαιριών για αλλοδαπούς και μη μαθητές. Τέλος, ο αναπτυσσόμενος άνθρωπος σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον παρατίθεται ως η αφετηρία αλλά και ο στόχος για την διαπολιτισμική προσέγγιση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.3.

Η ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι πρέπει να δοθεί έμφαση στη διαπολιτισμικότητα στην πολυπολιτισμική κοινωνία που ζούμε, η εκπαίδευση είναι σημαντικό να έχει καθοριστικό ρόλο. Επομένως, αυτό που έχει ανάγκη η κοινωνία μας είναι ένα νέο εκπαιδευτικό μοντέλο που διέπεται από διαπολιτισμικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, είναι καλό να αναζητηθεί ένας νέος λόγος, μια γλώσσα που θα είναι συνδεδεμένη με τα δεδομένα της εποχής μας. Το σχολείο πρέπει να γίνει ένας χώρος επαφής, συνεργασίας και ανταλλαγής εμπειριών. Γι' αυτό είναι σημαντική η ποικιλία των απόψεων και η σχετικοποίηση των κριτηρίων και των εννοιών. Έτσι, είναι καλό να δοθεί ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς για αξίες και δικαιώματα ώστε να προωθηθεί ο σεβασμός της διαφορετικότητας των απόψεων. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση προκύπτει ως παιδαγωγική απάντηση στα δεδομένα μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας στην οποία χρειάζεται η αμοιβαία προσέγγιση των πολιτισμών στη βάση της ισονομίας. Αυτό προϋποθέτει την κατάργηση των διακρίσεων, την ισονομία και την αλληλεγγύη. Βέβαια, απευθύνεται τόσο σε γηγενείς όσο και σε μετανάστες. Το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να γίνει ο χώρος όπου όλοι οι πολιτισμοί αναγνωρίζονται και διδάσκονται. Αυτό απαιτεί ότι θα πάψει να έχει ως στόχο την αφομοίωση και την πολιτισμική ομοιομορφία. Η πολιτισμική πραγματικότητα πλέον είναι ότι τα έθνη αλληλοεξαρτώνται οικονομικά και κοινωνικά. Επομένως, οι μαθητές είναι καλό να αναπτύξουν διαπολιτισμικές ικανότητες και στάσεις ώστε να ανταποκριθούν στα σύγχρονα δεδομένα (Μάρκου, 1996). Επιπρόσθετα, το σχολείο θα πρέπει να είναι ο χώρος ο οποίος θα μπορεί ο μαθητής να πειραματιστεί με εναλλακτικές εκδοχές της ταυτότητας του. Οι διαφορές στις συμπεριφορές και οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που είναι νέες για τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς δεν θα πρέπει να αποτελούν ένα θέμα ταμπού αλλά αφορμή για συζήτηση. Είναι καλό να γίνεται γόνιμος διάλογος σχετικά με τις διαφορές αυτές ανάμεσα σε δασκάλους και μαθητές, ενώ ο δάσκαλος θα πρέπει να αποτελεί πρότυπο για το σεβασμό της διαφορετικότητας (Auernheimer, 2009).

Η διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική, πήρε τη θέση της αφομοίωσης και της ενσωμάτωσης, οι οποίες κρίθηκαν ακατάλληλες στο να δώσουν λύση σε προβλήματα που αντιμετώπιζαν παιδιά μεταναστευτικών ομάδων. Βασικά χαρακτηριστικά της θεωρούνται ότι είναι μια από τις θεμελιώδεις αρχές που διέπουν το εκπαιδευτικό σύστημα και διευρύνει τους στόχους του σχολείου. Έπειτα, αποσκοπεί στην αμοιβαία επιρροή των πολιτισμών των χωρών καταγωγής και υποδοχής. Ακόμη, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας. Δεν θα πρέπει όμως να θεωρείται απλά αναγνώριση του πολιτισμικού πλουραλισμού της κοινωνίας, αλλά αλληλεπίδραση μεταξύ των πολιτισμών. Βέβαια, τα εθνοκεντρικά κριτήρια του σχολείου είναι απαραίτητο να αλλάξουν και γενικότερα να διευρυνθεί η οπτική μέσα από την οποία εξετάζεται η εκπαίδευση και ο πολιτισμός. Επιπρόσθετα, αποτελεί μέσο για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης. Στόχο της αποτελεί η επίτευξη της ισότητας των ευκαιριών σε εκπαίδευση και κοινωνία. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως η ανάγκη για απαλλαγή από προκαταλήψεις και ρατσιστικές εκδηλώσεις ενυπάρχει όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο αλλά και στους θεσμούς της κοινωνίας όπως η εκπαίδευση. Οι έννοιες που συνδέεται είναι η ισονομία, η αλληλοκατανόηση, η αλληλοαποδοχή και η αλληλεγγύη. (Μάρκου, 1996) Επιπλέον ο διαπολιτισμικός διάλογος θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυτογνωσία, αναστοχασμό και αυτοκριτική (Habermas 1989, 1984, 1979 στο Κωστούλα-Μακράκη και Μακράκης, 2006). Δίνεται η δυνατότητα σ' όλους να προβάλλουν τις δικές τους πολιτισμικές αξίες.. Βέβαια, απαραίτητη είναι η παραδοχή της ιδέας πως όλοι είμαστε πολίτες του πλανήτη Γη, ανεξάρτητα από το φύλο, τη θρησκεία, τον πολιτισμό κ.ο.κ. (Δραγώνα-Μονάχου, 1999 στο Κωστούλα-Μακράκη και Μακράκης, 2006).

Η άποψη που ενστερνίζεται ο Geiger (2002, στο Καίλα 2002), είναι ότι η διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική είναι η οργάνωση κοινής διδασκαλίας, παιχνιδιού και εργασίας υπό δυο διαστάσεις. Η μια είναι η ισότητα και η άλλη η αναγνώριση της διαφοράς, ώστε να δοθούν ευκαιρίες για να αναφέρουν εμπειρίες όλα τα παιδιά. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πως μιλάμε για «αναγνώριση» και όχι «ανεκτικότητα» πλέον, καθώς η δεύτερη έννοια αναφέρεται στην απλή ανοχή και ειδικότερα στην ανοχή των ισχυρών προς την μειονότητα. Όπως καταλαβαίνουμε με την συγκεκριμένη ορολογία υπεισέρχεται το στοιχείο της ασυμμετρίας στην

εξουσία (Auernheimer, 2009). Ταυτόχρονα σύμφωνα με τον Πανταζή, (2004) οι έννοιες της δικαιοσύνης και της ισότητας των ευκαιριών ενισχύονται μέσα από τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ο σκοπός της είναι να αντιληφθεί τις κοινωνικές μεταβολές και να εισάγει νεωτεριστικές μεθόδους. Η παιδαγωγική αυτή είναι παιδοκεντρική και αποσκοπεί στην ειρηνική διαπαιδαγώγηση με τη λύση των συγκρούσεων. Για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει σημασία η γνώση άλλων πολιτισμών, ώστε να παραμεριστούν οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Δηλαδή, με τη γνώση αυτή, θα γίνει κατανοητή η αναγνώριση της πολιτισμικής ετερότητας στην κοινωνία. Ο στόχος είναι πολύ ευρύτερος από την απλή ενσωμάτωση των μαθητών σ' ένα κοινό πολιτισμό. Αντιθέτως, γίνεται προσπάθεια να δημιουργήσουν έναν πολιτισμό περισσότερο ευέλικτο. Δηλώνει μια διαλεκτική σχέση, μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης σε άτομα διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Βασική της αρχή είναι, ότι κάθε πολιτισμός έχει τα δικά του ιδιαίτερα στοιχεία, τα οποία πρέπει να γίνονται σεβαστά απ' όλους. Έπειτα, η πολυπολιτισμικότητα είναι δεδομένη και δεν μπορεί να αμφισβητηθεί, αντίθετα από κάποιους θεωρείται προνόμιο. Το ζητούμενο είναι η αλληλεπίδραση ανάμεσα στους πολιτισμούς, η μετατροπή δηλαδή της πολυπολιτισμικής κοινωνίας σε διαπολιτισμική. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως η ταυτότητα του κάθε ανθρώπου θα εξαφανιστεί. Κρίνεται σημαντικό όμως από τους οπαδούς της διαπολιτισμικότητας, να προωθηθεί η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση και την κοινωνία (Μάρκου, 1996).

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση προετοιμάζει τα άτομα για κοινωνικές πραγματικότητες που βιώνουν σε πολιτισμικά ποικίλες ανθρώπινες συναντήσεις. Η εκπαίδευση είναι σημαντικό να προσαρμοστεί τόσο στα δεδομένα και τις ανάγκες της πλειονοτικής όσο και της μειονοτικής ομάδας. Ένας από τους στόχους της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι να βοηθά στη διαμόρφωση κριτικής ικανότητας για τα πολιτισμικά πρότυπα που προβάλλονται μέσα από τα μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, να προωθεί της νέες αντιλήψεις στην εκπαίδευση γύρω από την ανάπτυξη στάσεων και αξιών στο πλαίσιο των αλλαγών. Ο συγκεκριμένος τύπος εκπαίδευσης επηρεάζεται από όλες τις ομάδες που συμμετέχουν στην διαπολιτισμική επικοινωνία. Οι νέοι εκπαιδευτικοί καλούνται να διερευνούν τους κοινωνικούς μηχανισμούς που αναπαράγουν προκαταλήψεις (Μάρκου, 1996).

Βασικό είναι να έχουμε ως αφετηρία την παραδοχή ότι όλα τα σχολεία έχουν υποχρέωση να προσφέρουν στους μαθητές μια εκπαίδευση με βάση τα δεδομένα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Βέβαια, είναι γεγονός πως μια εκπαίδευση «για όλους» σημαίνει μια υψηλού επιπέδου εκπαίδευση, πράγμα το οποίο κοστίζει. Αντιθέτως, μια εκπαίδευση που δεν λαμβάνει υπόψη τις πολιτισμικές ετερότητες μιας κοινωνίας και δεν ενσωματώνει μια οικουμενική προοπτική, προετοιμάζει τα παιδιά για έναν κόσμο διαφορετικό απ' αυτόν που ζούμε στην πραγματικότητα και είναι αναχρονιστική. Για τον λόγο αυτό, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εφοδιασθούν με τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες, ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός τέτοιου εκπαιδευτικού συστήματος. Έπειτα, γίνεται λόγος για τον σχεδιασμό της διαπολιτισμικής διδασκαλίας. Δηλαδή, κρίνεται αναγκαία η σύνδεση θεωρίας και πράξης για τον προσανατολισμό της. Αυτό σημαίνει ότι οι πρακτικής φύσεως προτάσεις πρέπει να βρίσκουν ανταπόκριση στη διαμόρφωση της θεωρίας. Από τη άλλη πλευρά, οι υποθέσεις εργασίας, είναι σημαντικό αφ' ενός να υλοποιούνται στη πράξη και αφ' ετέρου να τροφοδοτούν την θεωρία. Επομένως, η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν μπορεί ούτε να σχεδιαστεί στο γραφείο χωρίς καμία επαφή με την πράξη, ούτε να εφαρμοστεί στη πράξη χωρίς ανατροφοδότηση. Το ζητούμενο πλέον είναι να συνδεθεί διαλεκτικά η θεωρία με την πράξη (Μάρκου, 1996).

Παράλληλα με τον χώρο του σχολείου, εννοώντας πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση η διαπολιτισμική προσέγγιση που αφορά την εκπαίδευση, την παιδαγωγική και την αγωγή έχει περάσει και στον ακαδημαϊκό χώρο. Αυτό φαίνεται αν εξετάσουμε τα μαθήματα που υπάρχουν στα προγράμματα σπουδών των τμημάτων των ΑΕΙ, στα οποία εμπεριέχονται μαθήματα διαπολιτισμικής αγωγής. Επομένως, φαίνεται πως αποτελεί στόχο η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών εν ενεργεία ή μη, καθώς λαμβάνουν χώρα και σχετικά σεμινάρια. Επιπρόσθετα, παρατηρείται η δημιουργία ερευνητικών κέντρων και εργαστηρίων, η παραγωγή βιβλίων και άρθρων και η οργάνωση συνεδρίων με θέμα τη διαπολιτισμικότητα (Γκότοβος, 2002).

Στη συνέχεια, θα κάνουμε μια διάκριση ανάμεσα σε δυο τάσεις διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι οποίες εμφανίζονται ακόμη ως διαφορετικές φιλοσοφίες ή σχολές. Σύμφωνα με τη πρώτη, η διαπολιτισμική παιδαγωγική είναι ένα εργαλείο για την ομαλή συμβίωση των παιδιών που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς στο σχολείο. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της αποδοχής της θέσης περί

ισοτιμίας των πολιτισμών και του δικαιώματος της προβολής της διαφορετικότητας. Στην περίπτωση αυτή, το σχολείο πρέπει να δημιουργήσει το έδαφος ώστε μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο να συνυπάρχουν και να αλληλεπιδρούν ο ένας πάνω στον άλλο, χωρίς να υπάρχει διαφορά στη παροχή προνομίων και προτεραιότητας. Το αποτέλεσμα στην περίπτωση αυτή είναι ο αμοιβαίος εμπλουτισμός που προέρχεται από την ανταλλαγή στοιχείων και η προστασία της ετερότητας. Από την άλλη πλευρά, η άλλη τάση εστιάζει στα εφόδια που κερδίζει ο μαθητής από την παραμονή του στο σχολείο. Βέβαια, η ετερότητα δεν βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, αλλά ενδιαφέρει με την έννοια ότι αποτελεί μορφωτικό κεφάλαιο και μπορεί να αξιοποιηθεί για την πρόοδο των μαθητών. Στο επίκεντρο βρίσκονται οι δυνατότητες που προσφέρονται από το σχολείο και μπορούν να αξιοποιηθούν από τους μαθητές (Γκότοβος, 2002).

Η γνώση και η αλληλοκατανόηση για ανθρώπους με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα οδηγεί στην υπέρβαση της αποξένωσης του ανθρώπου τόσο από τους συνανθρώπους του όσο και από τον ίδιο τον εαυτό του. Ακόμη, η αποδοχή των άλλων σημαίνει αποδοχή του ίδιου του εαυτού. Δηλαδή, ένας άνθρωπος ο οποίος αναγνωρίζει τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία του δικού του πολιτισμού σέβεται κι εκτιμά τον πολιτισμό του εξαιτίας της βαθιάς γνώσης που πολιτισμού του. Αντιθέτως, κάποιος ο οποίος δεν γνωρίζει τα επιτεύγματα του πολιτισμού του ώστε να είναι υπερήφανος γι' αυτά στηρίζει την υπερηφάνεια του στο φόβο ή το μίσος για τις άλλες εθνοπολιτισμικές ομάδες (Μάρκου, 1996). Απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αποτελούν η ευαισθητοποίηση των μαθητών στη διαφορετικότητα και η ανάπτυξη του αισθήματος της ισοτιμίας προς τους άλλους. Επιπρόσθετα, βασικές είναι οι γνώσεις σχετικά με τον πολιτισμό των άλλων, και η επίλυση των συγκρούσεων που προκύπτουν πολλές φορές μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων μέσω διαλόγου. Όπως επισημαίνει και ο Μάρκου (1996), η πολιτισμική πολιτική, η οποία εφαρμόζεται από το κράτος μας και αναφέρεται στις σχέσεις του πολιτισμού μας με άλλους εκτός συνόρων πολιτισμούς, αναπτύσσει πολιτισμικές δυναμικές που έχουν ιδιαίτερη σημασία. Το σχολείο μεταδίδει τον κυρίαρχο πολιτισμό μέσω της επιβολής της επίσημης γλώσσας, αλλά κυρίως μέσω της μετάδοσης γνώσεων, στάσεων και προτύπων. Βέβαια, η γνώση έχει την έννοια της εξουσίας και η εξουσία νομιμοποιείται πλέον αφού λαμβάνεται ως γνώση, δηλαδή επιστημονική αλήθεια.

Επομένως, αναφερόμαστε σε μια σχολική ανισότητα η οποία δεν ωφελεί τους μαθητές με μεταναστευτική εμπειρία. Έχουν ανιχνευθεί πολλά εκπαιδευτικά συστήματα, τα οποία δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στη νέα σχολική πραγματικότητα που χαρακτηρίζεται από πολυπολιτισμικότητα. Δυστυχώς, ανάμεσα σ' αυτά τα εκπαιδευτικά συστήματα ανήκει και το ελληνικό. Οι λόγοι για τους οποίους τα σχολεία παρουσιάζουν αυτή την ανεπάρκεια οφείλεται στη δομή τους και τους παιδαγωγικούς τους προσανατολισμούς. Δηλαδή, πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί και οι σχεδιαστές των αναλυτικών προγραμμάτων, δεν λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές στα βιώματα, στις ανάγκες και ενδιαφέροντα των μαθητών για το σχεδιασμό της διδασκαλίας τους. Η ανισότητα βιώνεται ως μη παροχή ευκαιριών στους αλλοδαπούς μαθητές καθώς δεν δίνεται η δυνατότητα αξιοποίησης του γλωσσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου στην εκπαιδευτική διαδικασία. Υπάρχει η τάση οι μαθητές με μεταναστευτική εμπειρία να αντιμετωπίζονται στο σχολείο με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζονται οι γηγενείς μαθητές με σκοπό να διαφυλαχθεί η ισότητα. Βέβαια, ίση μεταχείριση σημαίνει πως οι ιδιαίτερες ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών παραβλέπονται (Γκόβαρης , 2005).

Συγκεκριμένα, στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ένα παράδειγμα στιγματισμού αποτελεί η ένταξη παιδιών από οικογένειες μεταναστών σε τάξεις στις οποίες δεν ανήκουν ηλικιακά. Ο στιγματισμός που προκύπτει από αυτή τη σχολική πρακτική χαρακτηρίζεται έμμεσος καθώς χαρακτηριστικά των μαθητών όπως οι γνώσεις, οι επικοινωνιακές ικανότητες και η μητρική γλώσσα, δεν λαμβάνονται υπόψη. Ακόμη, αποδοκιμάζεται ο όρος «αλλοδαπός μαθητής», καθώς θεωρείται πως η χρήση του συμβάλλει στην ενίσχυση της αντίληψης σχετικά με τις ανυπέβλητες πολιτισμικές διαφορές. Ο όρος που προτείνεται να χρησιμοποιείται είναι αυτή του «μαθητή με μεταναστευτική εμπειρία». Με τον τρόπο αυτό εστιάζουμε στο γεγονός της μετανάστευσης και κατ' επέκταση στις αλλαγές που έχουν προκληθεί στη ζωή των μαθητών, καθώς και με το νόημα που αποδίδουν οι ίδιοι οι μαθητές στις «διαφορές» (Γκόβαρης , 2004).

Σύμφωνα με τη θεωρία του ανθρωπίνου κεφαλαίου, η παιδεία θεωρείται η καλύτερη επένδυση και μάλιστα ενισχύεται η παροχή ίσων εκπαιδευτικών κεφαλαίων. Ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός απαιτεί ένα ποιοτικά υψηλό επίπεδο και μια ευελιξία στην εκπαίδευση. Οι κυβερνήσεις των περισσότερων κρατών ωθούνται στην αύξηση των δαπανών στον τομέα της εκπαίδευσης έχοντας ως στόχο την

επιστημονική κατάρτιση των νέων ώστε να είναι ικανοί να ανταποκριθούν στις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στις σύγχρονες απαιτήσεις της κοινωνίας. Στόχο, λοιπόν αποτελεί, η εκπαίδευση να εφοδιάσει την αγορά εργασίας με ανθρώπους οι οποίοι έχουν τις δεξιότητες να συμβάλλουν την αναβάθμιση της χώρας στον οικονομικό τομέα. Αυτό θα γίνει με την προϋπόθεση ότι το εκπαιδευτικό σύστημα θα συμβαδίζει με τα σύγχρονα δεδομένα και τις απαιτήσεις της εποχής μας. Απαραίτητη κρίνεται η ικανότητα για κριτική και ευέλικτη σκέψη μέσα από τα προγράμματα του σχολείου. Επίσης, βασικός στόχος, είναι η παροχή ενός υψηλού επιστημονικά επίπεδου εκπαίδευσης για όλους τους μαθητές (Μάρκου, 1996). Το ενταξιακό σχολείο θα πρέπει να προβάλλει τον πολυπολιτισμικό, πολύγλωσσο και πολυφυλετικό χαρακτήρα του. Παράλληλα, με έναν ανεπιτήδευτο τρόπο να αντανακλά όλα τα πολιτισμικά περιβάλλοντα που αντιπροσωπεύονται από τους μαθητές της τάξης (Coelho, 2007).

Επομένως, γίνεται κατανοητό πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε όλα τα σχολικά περιβάλλοντα. Όλοι οι παράγοντες που συμβάλλουν στην εκπαίδευση, είναι χρήσιμο να έχουν ως οδηγό τις αρχές της διαπολιτισμικότητας ώστε να επιτευχθεί το περιβάλλον που θα παρέχει ίσες ευκαιρίες σε αλλοδαπούς και μη μαθητές. Με άλλα λόγια, ένα πλαίσιο στο οποίο δεν θα περιθωριοποιούνται μαθητές προερχόμενοι από ένα διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον. Κι αυτό είναι σημαντικό τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και στη χώρα μας, καθώς χαρακτηρίζεται ως μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Επομένως, υπάρχει μια ευθύνη απέναντι σε όλους αυτούς τους ανθρώπους που φτάνουν στην Ελλάδα ή σε οποιαδήποτε άλλη χώρα αντίστοιχα. Η ευθύνη αυτή μεταφράζεται ως η προσπάθεια για να επιτευχθούν οι καλύτερες συνθήκες που θα βιώσουν οι άνθρωποι αυτοί μετά τον ερχομό τους στη χώρα υποδοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Όπως έχει προαναφερθεί, η μετανάστευση είναι πολύ συχνό φαινόμενο τόσο στη χώρα μας όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Επομένως, είναι ιδιαίτερα συνηθισμένο να συναντώνται στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης μετανάστες μαθητές. Συγκεκριμένα, οι συνεντευξιαζόμενοι μας ανήκουν σ' αυτή τη κατηγορία, είναι δηλαδή μετανάστες και οι ίδιοι καθώς έφυγαν από τη χώρα προέλευσης τους για να εγκατασταθούν στην Ελλάδα μαζί με τις οικογένειες τους. Οι άνθρωποι αυτοί πέρασαν από όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και όπως είναι λογικό γνωρίζουν καλύτερα από τον καθένα τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται οι μετανάστες στο χώρο του σχολείου. Παράλληλα, εκτός από τους φοιτητές που μετανάστευσαν είτε με τις οικογένειες τους είτε μόνοι τους για την Ελλάδα, για λόγους που ποικίλλουν, συμπεριλαμβάνονται και παλιννοστούντες φοιτητές στο δείγμα μας. Επομένως, κρίνεται σημαντικό να εξετάσουμε όρους όπως αυτός της μετανάστευσης και της παλιννόστησης καθώς οι συνεντευξιαζόμενοι μας είχαν ανάλογες εμπειρίες και καλούνται να μιλήσουν γι' αυτές.

Αρχικά, η μετανάστευση, που αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης και συζήτησης για πολλά χρόνια, ορίζεται ως τις μετακινήσεις που επιφέρουν αλλαγή στη διαμονή, εξαιτίας της μετάβασης ατόμων ή ομάδων από τον τόπο καταγωγής στη χώρα υποδοχής. Επιστήμονες από διάφορους κλάδους, όπως κοινωνιολόγοι και ιστορικοί, προσπάθησαν να μελετήσουν το φαινόμενο αυτό και να το προσδιορίσουν. Αυτοί

παρατήρησαν ότι είναι βαθειά ριζωμένο στο παρελθόν και αποτελεί συνάρτηση διαφόρων παραγόντων. Κάποιοι από αυτούς που ωθούν τους ανθρώπους να μετακινηθούν είναι η οικονομική κατάσταση, οι πολιτικές συνθήκες σε μια δεδομένη περίοδο για μια χώρα, η έλλειψη χώρου, ο υπερπληθυσμός, η κοινωνική ανισότητα και τα καταπιεστικά καθεστώτα όπως και οι πόλεμοι. Οι άνθρωποι αυτοί χαρακτηρίζονται ως πρόσφυγες, μετανάστες, αλλοδαποί ή παλιννοστούντες. Το φαινόμενο της μετανάστευσης ορίζεται, ακόμη, και ως μόνιμη μετακίνηση ατόμων ή ομάδων σε σημαντική απόσταση από τον τόπο διαμονής τους και περιλαμβάνει αλλαγές σε διαπροσωπικό, οικογενειακό και πολιτιστικό επίπεδο. Στην ουσία βέβαια αποτελεί μια μορφή γεωγραφικής κινητικότητας (Murphy, 1965). Τις περισσότερες φορές παρατηρούνται ψυχολογικές συνέπειες στους ανθρώπους που έχουν περάσει από την διαδικασία της μετανάστευσης.

Ιστορικά μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών έλαβαν χώρα στην Ευρώπη και κατά συνέπεια διαμόρφωσαν την κοινωνική, δημογραφική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική πραγματικότητα της εποχής μας. Είναι ένα αρκετά πολύπλοκο φαινόμενο το οποίο αναφέρεται σε πολλές ανόμοιες διαδικασίες και καταστάσεις, συγκεκριμένα υπάρχει μετακίνηση στο εσωτερικό μιας χώρας ή στο εξωτερικό. Επιπρόσθετα, υπάρχει η εποχιακή, η αναγκαστική, η προσωρινή, η μόνιμη, η νόμιμη και η μετανάστευση χωρίς χαρτιά. Η διεθνής- εξωτερική μετανάστευση, δηλαδή η μετακίνηση από ένα κράτος σε ένα άλλο αποτελεί ένα διαχρονικό, διεθνικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό φαινόμενο. Επομένως, οι χαρακτηριστικές μορφές της διεθνούς-εξωτερικής μετανάστευσης σε παγκόσμια κλίμακα είναι δύο. Η μετακίνηση εργατικού δυναμικού και οι μετατοπίσεις πληθυσμιακών μαζών από πολεμικές ή άλλες αιτίες. Οι μελετητές επισημαίνουν ορισμένες διαφορές ανάμεσα στους πολιτικούς πρόσφυγες και τους υπόλοιπους μετανάστες. Αυτές έχουν να κάνουν με τον αποκλεισμό τους από την πατρίδα για μια μεγάλη χρονική περίοδο, χωρίς τη δυνατότητα επανόδου σ' αυτήν. Επιπλέον, σχετίζονται με την αναγκαστική μετανάστευση τους για πολιτικούς λόγους κι όχι για οικονομικούς (Μουσούρου, 1991).

Συγκεκριμένα, μιλώντας για αριθμούς μπορούμε να δώσουμε τα εξής στοιχεία. Τα τελευταία χρόνια η ετήσια μεταναστευτική εισροή ατόμων ξένης υπηκοότητας σε χώρες της Ε.Ε. ανέρχεται στο 1,6 εκατομμύρια. Παράλληλα, στην Ελλάδα σύμφωνα με στοιχεία της τελευταίας απογραφής ο αριθμός των μεταναστών

που μένουν στην χώρα είναι 800.000 (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2003). Βέβαια, οι αριθμοί αυτοί αναφέρονται στην επίσημη μετανάστευση και στα ονόματα που έχουν δηλωθεί. Σύμφωνα με υπολογισμούς, λαμβάνοντας υπόψη τις οικονομικές συνθήκες της εποχής και τους ανθρώπους που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, αναμένεται ο αριθμός των μεταναστών να σημειώσει ραγδαία αύξηση. Κι αυτό γιατί πολλοί άνθρωποι θα εγκαταλείψουν τις χώρες τους έχοντας ως στόχο την βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Η μετανάστευση ως φαινόμενο επιφέρει αλλαγές στις κοινωνίες γενικότερα και στους ανθρώπους ειδικότερα. Η εικόνα μιας ομοιόμορφης κοινωνίας με κοινό σύστημα αξιών και προτύπων συμπεριφοράς έχει εκλείψει. Η ομοιομορφία και η ομοιογένεια δίνουν τη θέση τους στην ποικιλομορφία και την πολυπλοκότητα. Όλα τα στοιχεία μιας κοινωνίας όπως ήθη, έθιμα, θρησκείες, γλώσσες και αξίες, έρχονται σε επαφή με αυτά άλλων πολιτισμών. Συνεπώς οι άνθρωποι σε απομακρυσμένα ή μη αστικά κέντρα προερχόμενοι από διαφορετικά πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά επίπεδα επηρεάζονται από το φαινόμενο της μετανάστευσης. Έχει παρατηρηθεί ότι με την μετανάστευση δημιουργούνται ορισμένα προβλήματα. Αρχικά, όσων αφορά τον ίδιο τον άνθρωπο που μετακινείται, δημιουργούνται προβλήματα προσαρμογής και ένταξης στο νέο περιβάλλον. Ταυτόχρονα, ίσως προκύψουν προβλήματα στη δομή της κοινωνίας καθώς δέχεται μεταβολή. Έπειτα, παρατηρούνται δημογραφικά ζητήματα, άμεσα, καθώς, ο πληθυσμός στις χώρες προέλευσης μειώνεται και έμμεσα, αφού ο αριθμός αυξάνεται στις χώρες υποδοχής, σ' ένα συγκεκριμένο ηλικιακό φάσμα, δηλαδή στους νέους, πράγμα που αλλάζει το πληθυσμιακό τοπίο. Πολλές φορές, η κατάσταση που επικρατεί στις χώρες υποδοχής μεταναστών, όπως η δυσλειτουργία στις χώρες, η οικονομική εξαθλίωση, η ανεργία, η ανάπτυξη του διεθνούς ανταγωνισμού, η παγκοσμιοποίηση με τις επιπτώσεις αυτής της οικονομίας, η αύξηση του κόστους εργασίας και οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, προκαλεί καταστάσεις ανασφάλειας και ξενοφοβίας (Σκλάβου, 2007).

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στο νέο τους περιβάλλον είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Κάποια από αυτά είναι το πρόβλημα της εύρεσης κατοικίας και ειδών πρώτης ανάγκης. Έπειτα, βασικό είναι το θέμα που προκύπτει σχετικά με τη νομιμοποίηση καθώς δεν είναι εύκολο να αποκτήσουν τα δικαιώματα τους ως Έλληνες πολίτες. Στη συνέχεια, προκύπτει το ζήτημα της έλλειψης επαγγελματικής κατάρτισης ή προσόντων προσαρμοσμένων στα δεδομένα της

αγοράς εργασίας. Εξίσου σημαντική είναι η έλλειψη γλωσσικής επάρκειας που συνιστά την αδυναμία επικοινωνίας με το νέο τους περιβάλλον. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες που λειτουργούν επιβαρυντικά καθώς αποτελούν πηγές άγχους είναι η απώλεια αγαπημένων προσώπων και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Έπειτα, όπως συμβαίνει συνήθως, η απότομη και παράλληλα αρνητική αλλαγή του βιοτικού επιπέδου. Τέλος, παράγοντες άγχους αποτελούν το πολιτισμικό σοκ και η αβεβαιότητα για το μέλλον που τους επιφυλάσσει η νέα πατρίδα. Οι παραλείψεις της ελληνικής νομοθεσίας σε θέματα μεταναστών έχει πιθανή αιτία την αδυναμία ενσωμάτωσης του ανθρωπίνου δυναμικού που προέρχεται από κάποιες άλλες χώρες στον οικονομικό τομέα και μάλιστα στη νόμιμη πλευρά του. Κι αυτό καθώς οι μετανάστες συμβάλλουν στην οικονομία και ταυτόχρονα στη μαύρη εργασία. Έτσι, είναι δεδομένο πως δεν υπήρξε στρατηγικός σχεδιασμός με σκοπό τη δημιουργία μεταναστευτικής πολιτικής (Σκλάβου 2001).

Γενικότερα, η διαδικασία της μετανάστευσης είναι πολύπλοκο φαινόμενο. Η μετακίνηση συνδέεται με το αίσθημα της απώλειας και την αίσθηση της προσωρινότητας που δημιουργεί η κατάσταση. Στη χώρα υποδοχής η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο μετανάστης συνδέεται με αντικειμενικές μεταβλητές όπως οι οικογενειακές, οικονομικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και γλωσσικές συνθήκες. Επιπρόσθετα, οι κανόνες που επικρατούν σε μια χώρα, οι μηχανισμοί της κοινωνικής ανόδου, η ομαλή ένταξη και η συμπεριφορά των αυτοχθόνων είναι κάποιοι παράγοντες ακόμη που σχετίζονται με την χώρα υποδοχής. Ακόμη, υπάρχουν υποκειμενικές μεταβλητές στις οποίες συγκαταλέγονται η ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση των μεταναστών (Pentini, 2005).

Οι μετανάστες παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά από τη στιγμή που φτάνουν στη χώρα υποδοχής. Η πρωτοβουλία και η αποφασιστικότητα χαρακτηρίζουν πολλούς απ' αυτούς καθώς αποφασίζουν δυναμικά να αλλάξουν τη ζωή τους. Ακόμη, έχουν την αίσθηση της κοινότητας και για το λόγο αυτό καλλιεργούν την πολιτισμική συνοχή. Πολύ σημαντικό είναι ακόμη πως οι άνθρωποι αυτοί καθώς έχουν αλλάξει πολιτισμικό περιβάλλον είναι σε θέση να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τον δικό τους πολιτισμό. Επιπλέον, πολύ μετανάστες είναι ευπροσάρμοστοι και διαθετημένοι να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους για να κατακτήσουν τους στόχους τους. Όσον αφορά την ιθαγένεια οι περισσότεροι την επιλέγουν και έχουν αίσθηση των ευθυνών τους. Η οικογένεια αποτελεί κίνητρο γι'

αυτούς ώστε να δουλέψουν πιο σκληρά για να καταφέρουν να την ενισχύσουν οικονομικά και οι δεσμοί είναι ισχυροί παρόλο που πολλές φορές η απόσταση που τους χωρίζει είναι τεράστια (Coelho, 2007).

Μέχρι και τη δεκαετία του '60 η Ελλάδα ξεχώριζε για τους μετανάστες της, καθώς ήταν μεγάλος ο αριθμός των ανθρώπων που έφευγαν από τη χώρα για να μετοικήσουν σ' ένα άλλο μέρος. Έπειτα, την επόμενη δεκαετία, μετατράπηκε σε χώρα υποδοχής χιλιάδων αλλοδαπών. Βέβαια, ο ακριβής αριθμός είναι άγνωστος καθώς υπεισέρχεται το φαινόμενο της μετανάστευσης χωρίς χαρτιά. Σε πρώτη φάση, οι αλλοδαποί, κάλυπταν κενά που είχαν δημιουργηθεί σε θέσεις εργασίας, τις οποίες οι Έλληνες εργαζόμενοι δεν αναλάμβαναν είτε επειδή τις θεωρούσαν χαμηλού κύρους, ή επικίνδυνες και με χαμηλή αμοιβή. Ενδεικτικά βλέπουμε πως εργαζόνταν ως προσωπικό σε ξενοδοχεία, νοσοκομεία και κατοικίες και ως εργάτες στο γεωργικό και κτηνοτροφικό τομέα σε διάφορες βιομηχανίες και βιοτεχνίες. Οι δραστηριότητες, επομένως, που κάλυπταν είναι ανειδίκευτων εργατών και μάλιστα τροφοδοτούσαν το κύκλωμα της παραοικονομίας, στο οποίο πέφτουν θύματα απάτης και εκμετάλλευσης. Παρά τον μεγάλο αριθμό των μεταναστών στην χώρα μας δεν προβλέπεται κανένα νομικό πλαίσιο για τους ενήλικες μετανάστες αν εξετάσουμε τον νόμο 2413/96 για την διαπολιτισμική εκπαίδευση. Με αφορμή αυτό η κυρία Δήμητρα Μαλλιού, η οποία είναι και η ίδια μετανάστρια, με πρωτοβουλία του πανελλαδικού δικτύου μεταναστριών αναφέρει πως *«το γεγονός ότι οι περισσότερες δουλεύουν σε κλειστούς χώρους ως οικιακές βοηθοί , μπίμπη σίτερ και για την εξυπηρέτηση ηλικιωμένων ατόμων τις κάνει να αισθάνονται πραγματικά αποκλεισμένες μέσα στην ελληνική κοινωνία.»* Επομένως, η μετανάστρια στη χώρα υποδοχής είναι πιθανό να μην αξιοποιήσει το μορφωτικό της κεφάλαιο, καθώς υποβαθμίζεται επαγγελματικά (Εκμέ-Πουλοπούλου, 1990).

Στην ελληνική νομοθεσία έχουν γίνει ορισμένες απόπειρες ώστε να ρυθμιστούν κάποια καίρια ζητήματα σχετικά με τους μετανάστες. Αρχικά, το 1991, νομοθετήθηκε η «Είσοδος- έξοδος παραμονή εργασία απέλαση αλλοδαπών διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις» με το Ν. 1975/1991. Έπειτα από χρόνια το 1997, με δυο προεδρικά διατάγματα, τα Π.Δ. 358 και 359, γίνεται απόπειρα για νομιμοποίηση , η οποία δεν είχε θετική έκβαση καθώς κατέληξε σε μαζικές απελάσεις. Αυτό που καθιέρωναν ήταν η διάκριση ανάμεσα σε νόμιμα και παράνομα εργαζόμενους με τρόπο που εξίσωναν τους μετανάστες και

τους ημεδαπούς όσον αφορά το μισθό και τις συνθήκες εργασίας. Πιο πρόσφατα, ο νόμος 2910/2001 έλαβε έντονη κριτική καθώς υποστηρίχθηκε πως στο μέλλον θα αύξανε την μετανάστευση χωρίς χαρτιά. Οι εικασίες αυτές βασίζονται στην αδυναμία που προβάλλεται από τον νόμο αυτό για εξασφάλιση υγειονομικής περίθαλψης, τη δυνατότητα ανανέωσης εγγράφων, όπως άδειες εργασίας και παραμονής και την επιβάρυνση των μεταναστών για την απόκτηση των εγγράφων αυτών.
<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>

Με το πέρασμα των χρόνων έχουν καθοριστεί συγκεκριμένα δικαιώματα που αφορούν τους μετανάστες μέσα από διατάγματα και σχέδια νόμου. Κάποια από αυτά είναι το δικαίωμα της οικογενειακής επανένωσης το 2006, η κοινή υπουργικά απόφαση σχετικά με τη «πιστοποίηση της γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού υπηκόων τρίτων χωρών προκειμένου να αποκτήσουν το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντα». Ακόμη, εκδόθηκε το σχέδιο προεδρικού διατάγματος που αφορά το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειας τους να κυκλοφορούν ελεύθερα στην ελληνική επικράτεια. <http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>

Μια πολιτική κατά την οποία η εκπαίδευση των αλλοδαπών θα αποτελούσε ένα από τους στόχους, θα συνέβαλε θετικά στην εξέλιξη της χώρας μακροπρόθεσμα. Κι αυτό καθώς θα βοηθούσε στην αρμονική συμβίωση με τους γηγενείς κατοίκους της χώρας, έτσι θα ήταν αρκετά πιθανό να παρατηρηθεί ελάττωση σε δυσχερή φαινόμενα όπως ο ρατσισμός και η ξενοφοβία. Στη συνέχεια, είναι σημαντικό οι αλλοδαποί να αποκτήσουν την ικανότητα να πάρουν γνώσεις γύρω από τα δικαιώματα τους κι αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να υπάρξει άρση των φαινομένων της, εκμετάλλευσης και της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Σκλάβου, 2001).

Βέβαια, τα διλλήματα που αντιμετωπίζονται στο χώρο της εκπαίδευσης είναι ποικίλα. Αρχικά, ποιος μαθητής θεωρείται μετανάστης; Ένα παιδί μεταναστών ή ένα παιδί-μετανάστης; Οι απάντηση δεν είναι μόνο μια, μετανάστης μπορεί να θεωρείται αυτός ο οποίος δεν αισθάνεται μέρος της πλειοψηφίας, αυτός ο οποίος δεν μιλά τέλεια την κυρίαρχη γλώσσα, αυτός ο οποίος δεν έχει υπηκοότητα της χώρας που ζει κλπ (Pentini, 2005).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2

ΠΑΛΙΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ

Στη συνέχεια, θα γίνει μια αναφορά στην διαδικασία της παλιννόστησης. Σύμφωνα με τον Auerheimer (στο Δαμανάκης 2005), υπάρχουν κάποιες διαστάσεις με τις οποίες προσδιορίζονται οι εθνοτικές ομάδες. Αυτές είναι οι εξής: βιογενετική, γεωγραφική, γλωσσική, πολιτισμική, θρησκευτική, οικονομική και πολιτική. Είναι λοιπόν σαφές ότι ο προσδιορισμός της ταυτότητας του άλλου είναι μια ιδιαίτερα δύσκολη διαδικασία. Ενώ, η ένταξη των παλιννοστούντων είναι ιδιαίτερα επώδυνη για τους ίδιους. Αν για παράδειγμα σκεφτούμε ότι κάποιος από αυτούς δεν γνωρίζει την ελληνική γλώσσα ώστε να εκφράσουν πως νοιώθουν σχετικά με την Ελλάδα στους Έλληνες συνομιλητές τους. Επίσης, πως μπορούν να πειστούν ότι και αυτοί είναι Έλληνες όταν δεν μπορούν να διανοηθούν καν έναν μη λευκό Έλληνα.

Κατά τη δεκαετία του 1990, η παλιννόστηση παίρνει μια νέα μορφή. Συγκεκριμένα, δεν είναι πλέον τα άτομα που έχουν αποδημήσει αλλά οι «ομογενείς» οι οποίοι επιστρέφουν στη πατρίδα τους. Αυτοί προέρχονται κυρίως από την πρώην Σοβιετική Ένωση («Πόντιοι») και από την Αλβανία («Βορειοηπειρώτες»). Οι άνθρωποι αυτοί συχνά δεν μιλούν την ελληνική γλώσσα και η κουλτούρα τους διαφέρει αρκετά απ' αυτή των Ελλήνων. Αυτό τους φέρνει συχνά αντιμέτωπους με πολύ σοβαρά προβλήματα. Συγκεκριμένα, αυτά κατηγοριοποιούνται σε οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά και δεν διαφέρουν σημαντικά απ' αυτά των αλλοδαπών (Δαμανάκης, 2005).

Σε πολύ μεγάλο βαθμό, ακόμη και σήμερα η εκπαιδευτική πολιτική για τους παλιννοστούντες έγκειται στη θεωρία του ελλείμματος και της αφομοίωσης. Κι αυτό καθώς η μη κατοχή της ελληνικής γλώσσας θεωρείται πρόβλημα για το οποίο πρέπει να δοθεί λύση. Επιπροσθέτως, πέρα από το γλωσσικό αγνοείται και το μορφωτικό κεφάλαιο των παιδιών. Το ζητούμενο είναι η εξομοίωση των παλιννοστούντων μαθητών με τους ντόπιους, χωρίς να δίνεται η ευκαιρία να κάνουν χρήση των γλωσσικών και πολιτισμικών εφοδίων που διαθέτουν. Στην καλύτερη των περιπτώσεων, το κεφάλαιο αυτό χρησιμοποιείται ως επικουρικό μέσο για την επίτευξη του στόχου ο οποίος δεν είναι άλλος από την ενσωμάτωση των μαθητών. Τα δεδομένα αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως δεν μπορούμε να μιλάμε για

παροχή ίσων ευκαιριών καθώς δεν αξιοποιείται το μορφωτικό κεφάλαιο των μαθητών (Δαμανάκης, 2005).

Η εκπαιδευτική πολιτική για τα παιδιά των παλιννοστώντων και των μεταναστών δεν διαφέρει κατά πολύ. Τα πρώτα προγράμματα που είχαν ως στόχο την ομαλή προσαρμογή και την ένταξη των παιδιών αυτών εμφανίστηκαν στη χώρα μας στις αρχές της δεκαετίας του '80. Μετά την πρώτη αυτή απόπειρα οι προσπάθειες συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Βέβαια, οι παρεμβάσεις αυτές δεν απέδωσαν σημαντικά και οι στόχοι που είχαν τεθεί αρχικά δεν επιτεύχθηκαν. Γι' αυτό θεωρήθηκε ότι το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν ήταν έτοιμο να αντιμετωπίσει τη πρόκληση που είχε εμφανιστεί (Δαμανάκης, 2005).

Συνηθισμένο φαινόμενο είναι τα μέλη των «ιδιαιτέρων ομάδων» να εντάσσονται σ' αυτές ή στις κυρίαρχες είτε επειδή πρέπει να διατηρήσουν την ιδιαιτερότητα τους ή να την απορρίψουν. Για παράδειγμα, για να διατηρήσουν τυχόν κεκτημένα δικαιώματα που συνεπάγεται η ένταξη τους σε μια συγκεκριμένη ομάδα. Βέβαια, υπάρχει και η περίπτωση της ακούσιας ένταξης τους με την αυτόματη κατηγοριοποίηση από τον περίγυρο τους (Δαμανάκης, 2005).

Το ζητούμενο είναι μια κοινή εκπαίδευση με χαρακτηριστικά της την προώθηση της πολιτισμικής και γλωσσικής πολυμορφίας και την προώθηση της πολιτισμικής ετερότητας. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στον πολιτισμικό εμπλουτισμό και εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος. Το τελευταίο είναι απαραίτητο καθώς για να μπορέσει να ανταποκριθεί στην πολιτισμική πολλαπλότητα το σχολείο χρειάζεται τον εκσυγχρονισμό. Έτσι θα μπορέσει να διασφαλιστεί η πολιτισμική ετερότητα του άλλου (Δαμανάκης, 2005).

Είναι σημαντικό το κράτος να σεβαστεί την ταυτότητα των παλιννοστώντων και να μεριμνήσει ώστε να ενταχθούν οι γλώσσες τους στο εκπαιδευτικό σύστημα. Για την σημασία του έργου αυτού παρατίθενται κάποια επιχειρήματα από τον Δαμανάκη (2005). Αρχικά, η ταυτότητα του ατόμου, προσωπική και κοινωνική, δεν είναι δεδομένη ούτε προκαθορισμένη μ' ένα συγκεκριμένο σχέδιο. Αντίθετα, προσδιορίζεται και διαμορφώνεται κάτω από την επίδραση των συνθηκών και των ερεθισμάτων που δέχεται ο κάθε άνθρωπος. Για το λόγο αυτό, το περιβάλλον που μεγαλώνει το κάθε παιδί έχει μέγιστη σημασία. Στην περίπτωση που εξετάζουμε, τα βιώματα, οι εμπειρίες και οι παραστάσεις των παιδιών έχουν χαρακτηριστικά και από

τους δυο πολιτισμούς με τους οποίους έχει έρθει σε επαφή το παιδί. Αυτό συμβαίνει καθώς τα παιδιά άρχισαν να κοινωνικοποιούνται στη χώρα προέλευσης τους και συνεχίζουν τη διαδικασία αυτή στη χώρα υποδοχής. Επιπρόσθετα, είναι γεγονός πως μιλούν δυο γλώσσες, αφού στο σπίτι και στο οικογενειακό τους περιβάλλον γενικότερα, ίσως χρησιμοποιούν την γλώσσα από την χώρα προέλευσης τους ενώ στο σχολείο τη γλώσσα από τη χώρα υποδοχής. Συνεπώς η προώθηση της μιας γλώσσας από τις δυο που μιλάει το παιδί, αυτόματα σημαίνει παραμέληση ενός μέρους του μορφωτικού του κεφαλαίου. Κατά συνέπεια μειώνονται οι μορφωτικές ευκαιρίες που θα μπορούσε να έχει το παιδί (Δαμανάκης, 2005).

Τα μέλη των ομάδων των παλιννοστούντων, όπως οι λεγόμενοι «Βορειοηπειρώτες» έχουν κοινά χαρακτηριστικά καθώς η βιογραφία τους και η πορεία που έχουν διαγράψει στο χρόνο είναι παρόμοια σε πολλά σημεία. Έχει σημειωθεί ότι διαθέτουν μια «συλλογική συνείδηση», σκοπός της εκπαίδευσης λοιπόν είναι να τους δώσουν την ευκαιρία να επεξεργαστούν αυτή τη συνείδηση. Βέβαια, το φαινόμενο που παρατηρείται συχνότερα είναι να τους αναγκάσουμε να την εγκαταλείψουν και να αφομοιωθούν στο σύνολο των ανθρώπων στην χώρα υποδοχής (Δαμανάκης, 2005).

Οι μαθητές για τους οποίους γίνεται λόγος είναι φορείς μιας διαφορετικότητας, μιας ετερότητας η οποία θα πρέπει να είναι σεβαστή από τα άλλα μέλη της κοινωνίας. Επομένως, αναφορικά με την αρχή της αποδοχής της ετερότητας του άλλου απευθυνόμαστε στα άτομα που ζουν σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες και ανήκουν σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες. Τα άτομα αυτά εν' όψει της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης καλούνται να αποδεσμευτούν από τις μονοπολιτισμικές και εθνοκεντρικές αντιλήψεις. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι να επιτευχθεί μια επικοινωνία η οποία να έχει ως βάση την αλληλοκατανόηση, την αλληλοαποδοχή και το αίσθημα της ισοτιμίας. Ένα βασικό αξίωμα που πρέπει να αναφέρουμε σ' αυτό το σημείο είναι αυτό περί ισότητας των πολιτισμών. Πάνω σ' αυτό αναπτύσσονται η αλληλεπίδραση των διάφορων ομάδων έχοντας ως βάση την πολιτισμική ισοτιμία και αμοιβαιότητα (Δαμανάκης, 2005).

Η διαπολιτισμική θεωρία μιλάει και για έναν ενδιάμεσο πολιτισμό μεταξύ της χώρας υποδοχής και της χώρας προέλευσης. Αυτός ο πολιτισμός ονομάζεται «πολιτισμός των μεταναστών» και είναι προϊόν της εξέλιξης του πολιτισμού της

χώρας προέλευσης μετά τις επιδράσεις που δέχεται από τη χώρα υποδοχής. Αυτός ο πολιτισμός προτείνεται να αντιμετωπίζεται ισότιμα με τους πολιτισμούς από τις χώρες προέλευσης και υποδοχής (Δαμανάκης, 2005).

Στις μέρες μας, η παρουσία των παιδιών μεταναστών ή παλιννοστούντων στα ελληνικά σχολεία ως φαινόμενο δεν είναι αποτελεί κάτι το ασυνήθιστο. Αντιθέτως, θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι της σχολικής κοινότητας όπως και της κοινωνίας γενικότερα. Επομένως ο εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος περιέχει εκτός των άλλων και προτάσεις για την διαπαιδαγώγηση των παιδιών αυτών. Η ευθύνη για την ομαλή και έγκαιρη προσαρμογή των παιδιών των παλιννοστούντων είναι ευθύνη διάφορων φορέων. Ο πρώτος που θα πρέπει να αναλάβει αυτή την υπόθεση είναι η πολιτεία, χρέος της οποίας είναι ο σχεδιασμός της εκπαιδευτικής παρέμβασης. Έπειτα, το έργο ανατίθεται στους εκπαιδευτικούς οι οποίοι καλούνται να πραγματοποιήσουν το εκπαιδευτικό σενάριο. Ακόμη, οι οικογένειες των παιδιών πρέπει να διαδραματίσουν τον δικό τους ρόλο με τον κατάλληλο χειρισμό για την δεδομένη κατάσταση (Δαμανάκης, 2005).

Συμπερασματικά, αναλύοντας έννοιες όπως αυτές της μετανάστευσης και της παλιννόστησης, κατανοούμε ότι πρέπει να υπάρχει μια εκπαιδευτική πολιτική που να λαμβάνει υπόψη την ύπαρξη μαθητών που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Ακόμη περισσότερο κατανοούμε πόσο επιτακτική είναι αυτή η ανάγκη αν εξετάσουμε τους αριθμούς των ανθρώπων που μετανάστευσαν τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, βλέπουμε πως τόσο οι άνθρωποι που βιώνουν την μετανάστευση όσο και αυτοί που βιώνουν την παλιννόστηση έχουν να αντιμετωπίσουν εξίσου σημαντικά προβλήματα, καθώς στη ζωή τους συμβαίνουν ραγδαίες αλλαγές, αλλά και η πολιτική της ένταξης για τους μετανάστες και τους παλιννοστούντες δεν διαφέρει ιδιαίτερα, και το μορφωτικό κεφάλαιο και των δυο ομάδων δεν λαμβάνεται υπόψη για τη δημιουργία μιας κατάλληλης αντιμετώπισης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ-ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η ύπαρξη των μεταναστών σε κάθε χώρα είναι δεδομένη, ωστόσο στις περισσότερες χώρες, ιδιαίτερα στη δική μας δεν αντιμετωπίζονται ως κίνητρο για την αναβάθμιση της χώρας. Αντιθέτως, η μετανάστευση αντιμετωπίζεται ως μια κατάσταση που διαταράζει την ομαλή ροή των πραγμάτων στην κοινωνία. Πολλοί θα χαρακτήριζαν την Ελλάδα ως μια χώρα με έντονα κρούσματα ρατσισμού και ξενοφοβίας. Το θέμα που τίθεται είναι κατά πόσο το ζήτημα του ρατσισμού λαμβάνει χώρα στην Ελλάδα, αν έχει αλλάξει κατά τα τελευταία χρόνια και κυρίως αν η τροπή που έχει πάρει είναι χειρότερη ή καλύτερη. Οι συνεντευξιαζόμενοι μας, θα μας δώσουν μια εικόνα από το κλίμα που επικρατεί στις σχολικές αίθουσες τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στο χώρο του πανεπιστημίου. Πιο συγκεκριμένα, θα μιλήσουν για τον ρατσισμό όπως τον βίωσαν οι ίδιοι, αλλά και όπως τον βιώνουν μέχρι και σήμερα. Για τον λόγο αυτό, θεωρούμε αναγκαίο να αποσαφηνίσουμε τις έννοιες του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και να τις αναλύσουμε σε έναν βαθμό.

Είναι γεγονός πως παρ' όλη τη σημασία της ένταξης, υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν πως στη χώρα μας, οι προσπάθειες για ένταξη των μεταναστών δεν είναι ιδιαίτερα επιτυχημένες. Οι Έλληνες διακατέχονται από ξενοφοβικές τάσεις όπως ανησυχία, επιφύλαξη και προκατάληψη απέναντι σ' ανθρώπους που θεωρούν «ξένους» (Βούλγαρης κ.α. 1995, στο Στρατουδάκη 2008). Ακόμη, σύμφωνα με έρευνες των Καρασαβόγλου (1996, στο Στρατουδάκη 2008), οι μετανάστες ασχολούνται περισσότερο με εποχιακά επαγγέλματα και οι αμοιβές τους γι' αυτά είναι μικρότερες σε σχέση με τον γηγενή πληθυσμό. Επιπλέον, συχνά αντιμετωπίζουν θέματα στέγασης και οι ντόπιοι κάτοικοι είναι επιφυλακτικοί προς αυτούς και δεν τους δείχνουν εμπιστοσύνη. Την ίδια άποψη ενστερνίζονται και οι Καρύδης (κ.α. 1996, στο Στρατουδάκη 2008), δηλαδή ότι οι γηγενείς δεν δείχνουν εμπιστοσύνη στους αλλοδαπούς και υπάρχουν διάφορα στερεότυπα σύμφωνα με τα οποία χαρακτηρίζονται «λαθρομετανάστες, κλέφτες, βίαιοι και επικίνδυνοι». Από την άλλη

πλευρά, σύμφωνα με τον Καβουλάκο, οι διάφορες οργανώσεις και κινητοποιήσεις των μεταναστών δεν επιφέρουν αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Η αποτυχία αυτών τις περισσότερες φορές οφείλεται στη έλλειψη δικαιώματος ψήφου των μεταναστών και την απουσία φυσικών πόρων.

Μια αιτία για όλα αυτά είναι η εθνικιστική ιδεολογία, η οποία αναδεικνύει και τονίζει τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα ενός έθνους ως μοναδικά και ότι προέρχονται μόνο απ' αυτό, έτσι παράγει την έννοια του έθνους. Τα επιχειρήματα τα οποία χρησιμοποιούνται για να ενισχύσουν την συγκεκριμένη ιδεολογία χαρακτηρίζονται από πολιτισμικό περιεχόμενο και πολιτισμικά σημεία αναφοράς. Το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται για να ενισχύσει τα συγκεκριμένα επιχειρήματα προέρχεται από όρους δανεισμένους από την οικογένεια και την συγγένεια. Ο στόχος εδώ είναι να δημιουργηθεί μια συναισθηματική και συγκινησιακή φόρτιση. Επιπρόσθετα, χρησιμοποιούν αφηγήσεις για την ταυτότητα αναφερόμενοι σε συναισθήματα όπως αυτά του αποκλεισμού, του μίσους, της αγωνίας, του φόβου και της προδοσίας. Επομένως, η εθνικιστική ιδεολογία έχει ως στόχο να προστατευτεί το έθνος από την πολιτισμική αφομοίωση ή αλλοτρίωση. Ο εθνικισμός ταυτίζεται με την «εθνική περιχαράκωση» και παίρνει τη μορφή της άμυνας απέναντι στους «κινδύνους» που περιβάλλουν το έθνος. Αναφέρεται πως συνδέεται με διάφορες στάσεις προερχόμενες από τον τομέα της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας όπως τον πατριωτισμό, τον λαϊκισμό, τον εθνοκεντρισμό, τον σοβινισμό και την ξενοφοβία (Βαγενά-Παλαιολόγου, 2005).

Ο άνθρωπος έχει μια τάση προς τον εθνικισμό που μεταφράζεται ως ανάγκη για το αίσθημα της ανωτερότητας. Πολύ συχνά παρατηρείται το φαινόμενο οι κοινωνίες να αναζητούν τις αιτίες για διάφορα προβλήματα που εμφανίζονται στο εσωτερικό μιας χώρας ανάμεσα στους αλλοδαπούς. Δηλαδή, επιρρίπτουν τις ευθύνες στους μετανάστες καθιστώντας τους «αποδιοπομπαίους τράγους» για οτιδήποτε κακό συμβαίνει στη πατρίδα τους. Ο εθνικισμός ευδοκιμεί σε μέρη όπου υπάρχει η έννοια του «Άλλου» απέναντι στον οποίο θα πρέπει να συγκριθεί και να διατηρηθεί η ταυτότητα του έθνους. Μια αντίληψη που ενισχύει τον εθνικισμό είναι ότι οι «ξένοι» απειλούν με την παρουσία τους την κοινωνική ευημερία. Ακόμη, όσοι ασπάζονται τον εθνικισμό δέχονται πως υπάρχει μια επικείμενη αλλοίωση της εθνικής υπόστασης κι ακόμη πως παραβιάζεται η αρχή της ομοιογένειας της εθνικής ταυτότητας καθώς ανάμεσα στον πληθυσμό της χώρας εκτός από τους γηγενείς κατοίκους υπάρχουν και

αλλοδαποί. Γι' αυτό και είναι πολύ συνηθισμένο φαινόμενο στις μέρες μας ο κάθε λαός να προσπαθεί να διατηρήσει την εθνική του κληρονομιά και το εθνικό πνεύμα υψώνοντας ένα τείχος που τον διαχωρίζει από τους άλλους πολιτισμούς. Επομένως, ο τρόπος που βλέπει τους μετανάστες είναι επηρεασμένος απ' αυτό, αφού σκέφτεται πως συνιστούν απειλή για τον εθνικό πολιτισμό (Βαγενά-Παλαιολόγου, 2005).

Η ξενοφοβία ορίζεται ως ένας φόβος σχετιζόμενος με την προέλευση και την νομιμοποίηση κάποιου κακού και παρακινεί για την αναζήτηση ενόχου. Με άλλα λόγια, είναι το συναίσθημα ανησυχίας που προκαλείται στην ιδέα ενός επικείμενου κινδύνου. Καθώς όμως έχει αποδειχθεί ότι η φοβία μεταδίδεται κοινωνικά, δηλαδή χωρίς το άτομο να έχει βιώσει τραυματική εμπειρία, απλά επειδή βλέπει τους γύρω του να φοβούνται, η ξενοφοβία παίρνει τη μορφή της επιδημίας χωρίς να υπάρχει ουσιαστικός λόγος. Επομένως, οι στρατηγικές αντιμετώπισης του ξένου είναι συνήθως δύο, αφ' ενός ο αποκλεισμός και αφ' ετέρου η αφομοίωση. Αυτό συμβαίνει όταν δεν υπάρχει η δυνατότητα οι «ξένοι» να φύγουν, να διαχωριστούν ή να απομονωθούν τότε μπορούν να αφομοιωθούν είτε με πίεση είτε με δελεαστικές υποσχέσεις (Baumann, 1996, στο Auernheimer, 2009).

Έχει διατυπωθεί η άποψη πως κληροδότης της ξενοφοβίας είναι ο ρατσισμός, ο οποίος δεν είναι άλλο παρά ένα κοινωνικό φαινόμενο. Αναφορικά με αυτόν ο Huntington υποστηρίζει ότι ο ρατσισμός στις μέρες μας δεν είναι βιολογικός αλλά πολιτισμικός. Αυτό προκύπτει από το γεγονός πως ο κόσμος είναι χωρισμένος σε πολιτισμούς, οι οποίοι όμως συγκρούονται, δεν μπορούν να αποδεχθούν ο ένας τον άλλον και να συνυπάρξουν. Ο ρατσισμός συνδέεται με εκδηλώσεις όπως αυτές της διάκρισης, της επίπληξης, της προσβολής, της επίθεσης, της καταστροφής και μπορεί να φτάσει μέχρι το φόνο. Το υποκείμενο της πράξης αυτής αισθάνεται ρατσιστική ανωτερότητα, μίσος και περιφρόνηση για τους ανθρώπους που δεν μοιράζονται την ίδια πολιτισμική ταυτότητα με τον ίδιο. Δυστυχώς, ο ρατσισμός δεν εμπερικλείει μόνο την περιφρόνηση και το φόβο, αλλά προχωρά πιο πέρα από αυτό, για παράδειγμα σε πρακτικές αποκλεισμού, απόρριψης και εχθρότητας.

Ακόμη κι αν γίνεται σαφές στο χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πως απαγορεύεται η οποιαδήποτε διάκριση με βάση το φύλο, το χρώμα, την φυλή, την εθνική και κοινωνική προέλευση τα γενετικά χαρακτηριστικά, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις απόψεις και άλλα χαρακτηριστικά

γνωρίσματα της ταυτότητας του κάθε ανθρώπου, οι διακρίσεις δεν λείπουν από καμία κοινωνία, ακόμη και στις πιο ανεκτικές, φιλελεύθερες και ανοιχτές κοινωνίες. Ο ρατσισμός προέρχεται από τρεις πηγές, τα στερεότυπα, τις προκαταλήψεις και τις διακρίσεις. Η Ελλάδα διακατέχεται από ρατσιστικές αντιλήψεις, κατάσταση που μπορεί να χαρακτηριστεί ως οξύμωρο σχήμα καθώς οι ίδιοι οι Έλληνες έχουν υπάρξει οικονομικοί μετανάστες στο παρελθόν στη δεκαετία του 1950-1960, μια κατάσταση που επαναλαμβάνεται στις μέρες μας. Στο σημείο αυτό τίθεται το ερώτημα μήπως τα ρατσιστικά φαινόμενα αποτελούν κατά κάποιο τρόπο μια αντίδραση για τον ρατσισμό που βίωσαν οι Έλληνες ως οικονομικοί μετανάστες (Πατσιαούρας, 2008).

Σύμφωνα με έρευνα της Unicef το 2001, σχετικά με το βαθμό ανοχής και αποδοχής των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία από τη πλευρά των γονέων και των δασκάλων βρέθηκε ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ του βαθμού γνωριμίας και συναναστροφής. Επιπρόσθετα, η ξеноφοβία και το μορφωτικό επίπεδο είναι αντιστρόφως ανάλογα, καθώς όσο πιο μεγάλο είναι το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, τόσο πιο δεκτικά είναι τα παιδιά ως προς τη διαφορετικότητα. Ακόμη, ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλούν τα ευρήματα σχετικά με το φύλο. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες μητέρες και εκπαιδευτικοί έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό ρατσιστικές αντιλήψεις σε σχέση με τους άνδρες. Το αντίθετο συμβαίνει με τις μαθήτριες οι οποίες συνάπτουν πιο εύκολα φιλικές σχέσεις με αλλοδαπούς συμμαθητές τους σε σχέση με τα αγόρια (Πατσιαούρας, 2008).

Παρ' όλα αυτά, η εκπαίδευση χαρακτηρίζεται από εθνοκεντρικό χαρακτήρα, καθώς προωθεί έναν ενιαίο εθνικό πολιτισμό. Η διαδικασία που ακολουθεί είναι η ομογενοποίηση κατά την οποία τα μέλη μιας κοινωνίας εντάσσονται σε μια συμπαγή ομάδα, όπου τα σημεία αναφοράς είναι συγκεκριμένα κοινωνικά κριτήρια. Τα κριτήρια αυτά ως επί το πλείστον είναι ο πολιτισμός, η γλώσσα, οι οικονομικοί, πολιτισμικοί και πολιτικοί θεσμοί και η θρησκεία. Επιπλέον, η διαφοροποίηση, ως διαδικασία ετερογενοποίησης, βοηθά στην αναπαραγωγή της κοινωνικής ανισότητας. Η τακτική αυτή έλαβε χώρα καθώς η πολιτική νομιμοποίηση του έθνους-κράτους απαιτούσε ομοιογένεια σε σχέση με τα στοιχεία που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Απόδειξη για το γεγονός αυτό, αποτελεί η επικρότηση του μονογλωσσικού και μονοπολιτισμικού προσανατολισμού που διαπερνά το εκπαιδευτικό σύστημα. Έπειτα, οι «ειδικές ομάδες» διαφοροποιούνται και αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστός κλάδος στον τομέα της εκπαίδευσης πέρα από το πεδίο της Γενικής Παιδαγωγικής. Πολλές

φορές παίρνουν και τη μορφή ενός προβλήματος που πρέπει να λυθεί για να επιτευχθεί ο στόχος της ομογενοποίησης. Επομένως, η εκπαίδευση ως κοινωνικό υποσύστημα προώθησε αυτές τις διαδικασίες μέσα από τη διάδοση ενός ομοιογενούς εθνικού πολιτισμού (Γκόβαρης, 2011).

Όπως γίνεται φανερό, συχνό φαινόμενο συνιστά η περιθωριοποίηση των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών στο χώρο του σχολείου. Ο αποκλεισμός τους δημιουργεί μια σειρά προβλημάτων που σχετίζονται με τους ίδιους τους μαθητές, τα παιδιά της τάξης γενικά, αλλά και τον εκπαιδευτικό. Ο στιγματισμός στο σχολείο μπορεί, αφ' ενός να δημιουργήσει στους μαθητές θετικές προϋποθέσεις για σχολική καριέρα, και αφ' ετέρου σε κάποιους άλλους να φράξει το δρόμο για τη σχολική επίδοση. Η διαδικασία αυτή οδηγεί τον μαθητή να προβαίνει σε συγκεκριμένες πράξεις και να διατηρεί συγκεκριμένες στάσεις. Το παιδί των μεταναστών που αντιμετωπίζεται αρνητικά αντιδρά κι έτσι διαμορφώνεται ένα αρνητικά προσδιορισμένο πλαίσιο κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή (Δήμου, 1998).

Από τη στιγμή που ο μαθητής αντιμετωπίζει μια αρνητική συμπεριφορά, εισάγεται στο ρόλο του αποκλίνοντα, δηλαδή αποκτά μια νέα ταυτότητα που δηλώνει ότι είναι διαφορετικός από το σύνολο και χρίζει διαφορετικής μεταχείρισης. Έπειτα, βλέπει τον εαυτό του, αντιλαμβάνεται την κατάσταση και βιώνει τον κοινωνικό του περίγυρο με βάση τα εξής στοιχεία. Χαρακτηρίζεται ως αποκλίνοντας μαθητής και η κοινωνική πίεση πολλές φορές είναι τόσο μεγάλη που δεν αφήνει περιθώρια στο μαθητή να δει τον κόσμο διαφορετικά. Χρειάζεται «ειδική» αντιμετώπιση και καθώς η μεταχείριση του διαφέρει απ' αυτή του συνόλου. Έπειτα, αυτή η ειδική μεταχείριση τροποποιεί το κοινωνικό του «status» και η δυνατότητα του για επιβραβεύσεις μέσα στο χώρο του σχολείου, όσο και αξιοποίηση των δυνατοτήτων που αυτό προσφέρει ελαχιστοποιούνται σε πολύ μεγάλο βαθμό. Ακόμη, η κατάσταση αυτή έχει συνέπειες και μάλιστα ιδιαίτερα σημαντικές όχι μόνο στη σχολική του σταδιοδρομία αλλά γενικότερα στη πορεία της ζωής του (Δήμου, 1998).

Έπειτα από αυτή τη κατάσταση ο μαθητής αντιλαμβάνεται τον εαυτό του διαφορετικά απ' ότι έκανε στο παρελθόν. Έχει παρατηρηθεί ότι ακόμη και σε περιπτώσεις που αισθάνεται και καταλαβαίνει ότι έχει υπάρξει παρανόηση και αδικία από μέρος των άλλων προς τον ίδιον, υπάρχει περίπτωση να δεχθεί όσα του

προσάπτουν οι άλλοι και να αποθαρρυνθεί. Αυτό συντελείται όταν δεν πραγματοποιείται μεταστροφή στη στάση του κοινωνικού του περιγυρου και η συμπεριφορά τους προς αυτόν δεν σημειώνει αλλαγή. Με άλλα λόγια, ο μαθητής αναγκάζεται να βλέπει τον εαυτό του όπως το κάνει ο κοινωνικός του περίγυρος από την ροή και την εξέλιξη των πραγμάτων. Στη συνέχεια, είναι φυσικό επακόλουθο να έρθει η στιγμή όπου ένας μαθητής κάτω από την πίεση των γεγονότων βλέπει δυνατότητες κοινωνικής δράσης κάτω από συμμόρφωση στον αρνητικό ρόλο που έχει λάβει (Δήμου, 1998).

Σύμφωνα με τους Bryan & Varvus, (2005 στο Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2006), ο ηθικός αποκλεισμός, δηλαδή η απόρριψη του «ξένου», επιτείνεται από ψυχολογικές καταστάσεις, γεγονός που επιτρέπει να θεωρηθεί ότι βρίσκεται έξω από το κοινωνικό σύνολο και μπορεί να γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης. Βέβαια, οι προκαταλήψεις και τα στερεότυπα αποτελούν τις βάσεις στη διαδικασία της περιθωριοποίησης και σε ακραίες περιπτώσεις επιφέρουν τη σύγκρουση και τη βία (Kostoulas & Makrakis, 2005, Bar-Tal, 1990, στο Κωστούλα-Μακράκη & Μακράκης, 2006).

Συμπεραίνοντας, κατανοούμε πως ο ρατσισμός αποτελεί ένα μείζον ζήτημα, καθώς κατευθύνει τις πράξεις πολλών ανθρώπων στις μέρες μας. Παρά το γεγονός πως οι ίδιοι οι Έλληνες έχουν βιώσει σαν λαός τη μετανάστευση, φέρονται στους μετανάστες σαν να έχουν ξεχάσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας άνθρωπος όταν φεύγει από το σπίτι του για μια άλλη χώρα. Δυστυχώς, οι επιπτώσεις του φαινομένου αυτού είναι έντονες τόσο σε εκείνους που γίνονται θύματα του ρατσισμού όσο και στους θύτες. Συγκεκριμένα, ανιχνεύονται σε κοινωνικό επίπεδο, καθώς οι μετανάστες περιθωριοποιούνται, με όλα τα επακόλουθα που μπορεί να έχει το γεγονός αυτό, αλλά και σε ψυχολογικό επίπεδο, καθώς βιώνουν μια ιδιαίτερα αρνητική εμπειρία που έχει αντίκτυπο στη μετέπειτα ζωή τους. Φορείς του ρατσισμού είναι τόσο οι ίδιοι οι άνθρωποι όσο και το κράτος, γεγονός το οποίο αντικατοπτρίζεται και στον τομέα της εκπαίδευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Όπως έχει ειπωθεί παραπάνω, η στάση που διατηρεί ένα κράτος απέναντι στους άλλους πολιτισμούς φαίνεται σε διάφορες πτυχές της κοινωνίας. Αν εξετάσουμε όμως την εκπαίδευση και πιο συγκεκριμένα τα αναλυτικά προγράμματα, θα δούμε ξεκάθαρα τη πολιτική του κράτους απέναντι στους μετανάστες. Για τον λόγο αυτό, γίνεται μια νύξη σχετικά με τα αναλυτικά προγράμματα γενικότερα και ποια η θέση τους απέναντι στους μετανάστες μαθητές στην Ελλάδα ειδικότερα. Επιπλέον, είναι σημαντικό να σημειωθεί ποιος είναι ο τρόπος που θα έπρεπε να είναι δομημένο το αναλυτικό πρόγραμμα ώστε να εξυπηρετεί τους σκοπούς της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Οι ίδιοι οι φοιτητές στην συνέντευξη τους εξέφρασαν την γνώμη τους σχετικά με την θέση που κατέχει το εκπαιδευτικό σύστημα απέναντι στους μετανάστες. Και όπως έχει ειπωθεί το αναλυτικό πρόγραμμα είναι η «σπονδυλική στήλη» της εκπαίδευσης.

Ορίζοντας το αναλυτικό πρόγραμμα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένα διάγραμμα που περιλαμβάνει τους σκοπούς και τους στόχους κάθε μαθήματος, την διδακτέα ύλη και το χρονικό διάστημα που θα πρέπει να διδαχθεί καθώς και άλλες δραστηριότητες των παιδιών. Το αναλυτικό θα πρέπει να κατασκευάζεται τόσο με βάση την εκπαιδευτική θεωρία όσο και την εμπειρία και την πρακτική άσκηση, ώστε οι μαθητές να εφοδιαστούν με τη βοήθεια του με τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες. Είναι δεδομένο πως είναι ένα εργαλείο που διευκολύνει τη λειτουργία του σχολείου, καθώς καταγράφει τους όρους που αυτό λειτουργεί και τους τομείς δράσης κάθε σχολικής βαθμίδας. Το αναλυτικό πρόγραμμα των σχολείων είναι πολύ σημαντικό για κάθε χώρα και βρίσκεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος για πάρα πολλά χρόνια. Κι αυτό διότι καθορίζει τα πλαίσια των δράσεων που αναπτύσσονται ή που «πρέπει» να αναπτυχθούν στα σχολεία. Όπως είναι λογικό οι προτάσεις που αναπτύσσονται στα αναλυτικά προγράμματα δεν βρίσκουν σύμφωνους όλους. Οι διαφωνίες των ειδικών έχουν να κάνουν με το τι πρέπει να περιλαμβάνει ένα αναλυτικό, τι στόχους θέτει και κυρίως πως χρησιμοποιείται από τους

εκπαιδευτικούς. Σύμφωνα με τη Simons (2004) σημαντικό είναι εκτός από τα διδακτικά αντικείμενα, που εσωκλείονται στα αναλυτικά προγράμματα και την έκταση διαπραγμάτευσης τους, να μιλήσουμε και για έναν άλλο παράγοντα. Αυτός είναι οι γνώσεις που αποκτούν οι μαθητές έμμεσα μέσα από τις διαπροσωπικές σχέσεις με άλλους μαθητές, τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς και τη δομή του σχολείου. Γίνεται, λοιπόν λόγος για μια αλληλεπιδραστική διαδικασία. Παράλληλα, τονίζει πόσο σημαντικό είναι να επικεντρωθούν τα αναλυτικά στην ενίσχυση της αυτόνομης σκέψης, του κριτικού πνεύματος και της δημιουργικότητας.

Ένα σωστό αναλυτικό πρόγραμμα είναι καλό να έχει κάποια από τα παρακάτω στοιχεία. Αρχικά, καθώς δεν μπορεί να καλύψει το καθετί στον κόσμο θα πρέπει να είναι επιλεκτικό. Οι πληροφορίες που θα δίνονται στο παιδί πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να κάνει μια δική του έρευνα σχετικά με άλλους πολιτισμούς. Δηλαδή, να έχουν την μορφή των κινήτρων ώστε να ενεργοποιήσουν και να ευαισθητοποιήσουν το παιδί σε θέματα που αφορούν άλλους πολιτισμούς πέραν του δικού του. Ο προσανατολισμός θα πρέπει να είναι τέτοιος που να αποσκοπεί στο να αναπτυχθούν η περιέργεια, η ικανότητα για στοχασμό και για ανεξάρτητη κρίση, ευαισθησία και σεβασμό για τους άλλους. Με την συνεχή ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ των χωρών που υφίσταται πλέον θεωρείται πως ο εθνοκεντρισμός είναι τόσο επιβλαβής όσο ο αναλφαβητισμός. Επομένως απαιτείται μια διαφορετικού τύπου εκπαίδευση η οποία θα είναι χρήσιμο να αυξήσει την ικανότητα για αλληλεπίδραση με ανθρώπους διαφορετικών πολιτισμών, οι οποίοι έχουν διαφορετικό τρόπο σκέψης. Εξίσου σημαντικό είναι να αναπτυχθεί η ικανότητα να ελέγχουμε τη συμπεριφορά μας ώστε να είναι αποτελεσματική σε καταστάσεις όπου απαιτείται η συναναστροφή με άτομα διαφορετικών πολιτισμών. Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να κατανοήσουν πως οι αξίες και οι συμπεριφορές διαφέρουν από πολιτισμό σε πολιτισμό.

Ο Bennett (2007, στο Atwater 2010), αναφέρει κάποιες βασικές αξίες αναφορικά με την διαπολιτισμική πολιτική που αντικατοπτρίζεται στα Αναλυτικά Προγράμματα. Πρώτον, αποδέχονται ως γεγονός την πολυπολιτισμική πραγματικότητα. Δεύτερον, σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τρίτον αισθάνονται ευθύνη για την παγκόσμια κοινότητα. Έπειτα, υποστηρίζει πως υπάρχουν συγκεκριμένοι στόχοι για να επιτευχθεί η διαπολιτισμικότητα στα προγράμματα. Αυτοί είναι η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, η αποδοχή της δυναμικής που αναπτύσσεται ανά τον κόσμο και η καλλιέργεια διαπολιτισμικών

ικανοτήτων. Επιπλέον, είναι η ανάπτυξη της ικανότητας να ερμηνεύει πολιτισμικά φαινόμενα διαφορετικά απ' αυτά που βιώνει ο ίδιος, η καλλιέργεια πολιτισμικής συνείδησης και η αξιολόγηση των ιστορικών παραμέτρων.

Σύμφωνα με το ΔΕΠΠΣ, μια από τις αρχές που διέπουν την εκπαιδευτική διαδικασία συνιστά *«η ενίσχυση της πολιτισμικής και γλωσσικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας»*. Αυτό σημαίνει πως προωθούνται οι ικανότητες επικοινωνίας ενώ παράλληλα με την μητρική καλλιεργείται και η γνώση άλλων γλωσσών. Βέβαια, πέρα από την γνώση των γλωσσών προωθείται και η γνώση της ιστορίας και των παραδόσεων άλλων πολιτισμικών ομάδων. Αυτό είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τον σεβασμό και την αποδοχή των διάφορων πολιτισμικών ποικιλομορφιών. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πως η αρχή αυτή ισχύει τόσο για τους αλλοδαπούς όσο και για τους γηγενείς μαθητές (Βαρβέρης, 2011).

Η ελληνική διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο στη χώρα μας. Μια γενναία προσπάθεια για βελτίωση της έγινε με το νόμο 2431/96, ο οποίος προέβλεπε την εκπαίδευση των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στη χώρα μας. Με τον συγκεκριμένο νόμο διατυπώθηκαν ως σκοποί της εκπαίδευσης η προσαρμογή των σχολικών προγραμμάτων σε παιδιά με κοινωνικές, πολιτιστικές και εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητες (Δαμανάκης, 2005).

Παρ' όλη τη σημασία αυτής, η διαθεματική προσέγγιση λαμβάνει χώρα είτε στην Ευέλικτη Ζώνη είτε στο 10% του εκάστοτε διδακτικού αντικειμένου. Βέβαια, προκύπτει το ζήτημα κατά πόσο δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν από μια άλλη οπτική γωνία ζητήματα όπως αυτά της γλώσσας, της λογοτεχνίας και της ιστορίας και να εξετάσουν πως για παράδειγμα αντιμετωπίζουν άνθρωποι με έναν διαφορετικό πολιτισμό το περιβάλλον τους. Στην έρευνα αυτή παρουσιάστηκαν οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών κατά τις οποίες, ενδεικτικά, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων πιστεύει πως η διαθεματική διαπολιτισμική προσέγγιση της Ιστορίας δεν υφίσταται σχεδόν καθόλου. Γεγονός που αναδεικνύει την μονοδιάστατη και μονόπλευρη συγχρόνως εξέταση σημαντικών ζητημάτων όπως κάποια ιστορικά γεγονότα. Κατά γενική ομολογία, τα 2/3 των εκπαιδευτικών ασπάζονται την άποψη πως οι μαθητές παίρνουν πληροφορίες μέσα από τα μαθήματα σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά άλλων πολιτισμών από καθόλου έως λίγο. Αυτό σημαίνει

πως υπάρχει τεράστια απόσταση της ενημέρωσης των μαθητών ανάμεσα σε διαπολιτισμικά ζητήματα και το επιθυμητό επίπεδο που προσδοκούμε μέσα από τα ΔΕΠΠΣ. Επομένως, το επόμενο εύρημα κατά το οποίο οι μαθητές δεν μαθαίνουν μέσα από τα μαθήματα να σέβονται άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, δεν προκαλεί έκπληξη. Γίνεται κατανοητό πως είναι δύσκολο, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, οι μαθητές με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο να έρθουν πιο κοντά και να αναπτυχθεί μια σχέση μεταξύ τους, καθώς δεν γίνεται η απαραίτητη προεργασία μέσα από τα μαθήματα. Ακόμη, παραδέχονται πως η ενημέρωσή τους σχετικά με ζητήματα διαπολιτισμικότητας είναι ανεπαρκής. Συμπεραίνοντας, καταλήγουμε στο γεγονός πως η διαπολιτισμική προσέγγιση των μαθημάτων βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο (Βαρβέρης, 2011).

Σύμφωνα με έρευνα της Δημητρέλου, οι εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που απασχολούνται ήδη σε κάποιο σχολείο έχουν επίγνωση των ελλείψεων τους σε γνωστικό και επίπεδο ικανοτήτων σχετικά με ζητήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Βέβαια, υπήρξε απόκλιση στα αποτελέσματα, καθώς εκπαιδευτικοί μεγαλύτερης ηλικίας έδωσαν περισσότερο αρνητικές απαντήσεις, δηλαδή είναι λιγότερο προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις μιας τάξης με πολυπολιτισμικά στοιχεία. Ωστόσο, παρά την παραδοχή της άγνοιας τους οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν και μια αδιαφορία για την επιμόρφωσή τους σε ζητήματα διαπολιτισμικότητας, γεγονός που σημαίνει πως πέρα από την έλλειψη κρατικής μέριμνας για συνεχή επιμόρφωση τους σε ζητήματα ετερότητας, στα πλαίσια της διαβίου μάθησης, ακόμη και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί δεν δείχνουν ατομικό ενδιαφέρον για την ευαισθητοποίησή τους στα συγκεκριμένα ζητήματα (Δημητρέλου, 2011).

Η «ιδιαιτερότητα» αποτελεί όχι μόνο την αφετηρία αλλά και το στόχο στην εκπαίδευση των νέων με διαφορετικό πολιτισμό. Με άλλα λόγια, αναπαράγεται και οδηγεί σε κοινωνικοπολιτισμική διάκριση ανάμεσα σε άτομα και ομάδες με βάση τη βιογενετική ή τη πολιτισμική τους καταγωγή. Το γεγονός αυτό συνεπάγεται τον κατακερματισμό και την αποδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής. Έπειτα, οδηγούμαστε στην περιθωριοποίηση των διαφορετικών ομάδων. Στην ακραία της μορφής όμως λειτουργεί ως συγκαλυμμένος κοινωνικός ρατσισμός (Δαμανάκης, 2005).

Ο παραδοσιακός ρόλος του σχολείου είναι να αποτελεί για τους μαθητές έναν οδηγό για τη διερεύνηση των οριζόντων τους, πράγμα το οποίο επιτυγχάνεται διαμέσου της διδασκαλίας. Είναι γεγονός πως η διδασκαλία μαθημάτων όπως αυτά της ιστορίας, της λογοτεχνίας και των ξένων γλωσσών δικαιολογούν την ύπαρξη τους με την ιδέα πως διευρύνουν την οπτική του νέου, πέρα από τους περιορισμούς της προσωπικής ζωής. Ταυτόχρονα, αναφέρεται πως στόχο αποτελεί η διαμόρφωση της διαδικασίας της μάθησης ως διαδικασία επεξεργασίας και πρόσληψης του πολιτισμικά διαφορετικού. Όσον αφορά τα διδακτικά αντικείμενα των λατινικών και των αρχαίων ελληνικών, ως στόχος αναφέρεται πως αποτελεί η επαφή του μαθητή με τις γλώσσες αυτές και η οικειοποίηση που θα αισθανθεί μέσα από την εκμάθησή τους. Με τον τρόπο αυτό θα δημιουργήσει κάποια κριτήρια με βάση τα οποία θα είναι σε θέση να εξετάζει με κριτική ματιά τις επιδόσεις και τα επιτεύγματα του ανθρώπινου πολιτισμού (Γκόβαρης, 2009).

Συμπεραίνοντας, μπορούμε να κατανοήσουμε κατά πόσο οι στόχοι της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης υλοποιούνται μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων. Βέβαια, σε σχέση με το παρελθόν, έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος στη χώρα μας, ωστόσο βρισκόμαστε σε πρωταρχικό ακόμη στάδιο. Παρ' όλα αυτά, είναι ξεκάθαρο πως τα αναλυτικά προγράμματα, καθώς αποτελούν βασικό κομμάτι της εκπαίδευσης, θα πρέπει να αποτελέσουν το όχημα για παροχή ισότιμων εκπαιδευτικών ευκαιριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΥΡΩΠΑΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Παρά το γεγονός πως τα αναλυτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν συγκαταλέγουν ανάμεσα στους βασικούς τους άξονες τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, έχει σημειωθεί κάποια προσπάθεια και πρόοδος από την πλευρά των κρατών για ομαλή προσαρμογή των μεταναστών. Η προσπάθεια αυτή ανιχνεύεται όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αξίζει να σημειωθεί πως αφορά όχι μόνο την ένταξη των μεταναστών και των παιδιών τους στην εκπαίδευση αλλά και στον εργασιακό χώρο και στην κοινωνία γενικότερα. Οι δράσεις αυτές θεωρούνται άξιες λόγου και αποτελούν ελπιδοφόρο μήνυμα για περισσότερες αλλαγές στην κοινωνία, δηλαδή να δημιουργηθεί μια κοινωνία που να σέβεται και να εκτιμά τόσο τους γηγενείς όσο και τους αλλοδαπούς κατοίκους της. Σχετικές ερωτήσεις έγιναν στους φοιτητές, αν υπάρχουν δηλαδή φορείς που τους βοήθησαν, τους βοηθάνε και θα τους βοηθήσουν στην μετέπειτα πορεία τους στη χώρα υποδοχής τους. Για το λόγο αυτό αξίζει να δούμε μερικές από τις δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Όπως έχει αναφερθεί, το κέντρο βάρους των μεταναστευτικών πολιτικών των κρατών της Ευρώπης έχει μεταφερθεί από τη διάκριση μεταξύ «ντόπιων» και «ξένων» στην πολιτική ενσωμάτωση των ήδη εγκατεστημένων πληθυσμών στην κοινωνία που κατοικούν. Ακόμη, η σύγκλιση των πολιτικών όλων των κρατών αποτελεί προτεραιότητα. Αυτό φαίνεται από το γεγονός πως τόσο οι παραδοσιακές χώρες υποδοχής μεταναστών όσο και οι νεοσύστατες χώρες υποδοχής υποχρεώνονται να δημιουργούν οργανωμένες μεταναστευτικές πολιτικές με στόχο την ενσωμάτωση των μεταναστών, με τρόπο που να διασφαλίζονται δικαιώματα τους όπως το δικαίωμα στην εργασία, στην εκπαίδευση, στη στέγαση, στην υγεία, στην κοινωνική προστασία και ασφάλιση κ.λ.π. Κάποιες από τις δράσεις που κατασκευάστηκαν σ' αυτό το πλαίσιο θα δούμε στη συνέχεια (Μπάγκαβος, Παπαδοπούλου, 2003).

Η δράση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, χαρακτηρίζεται από συμπληρωματικότητα, συντονισμό και διαφάνεια. Ειδικότερα, παρέχουν υπηρεσίες σε συγκεκριμένες ομάδες μεταναστών, όπως είναι η υποστήριξη σε θέματα εργασιακών προβλημάτων και νομιμοποίησης. Οι μετανάστες έχουν ξεκινήσει να αναπτύσσουν κάποιες κοινότητες με σκοπό να πραγματοποιείται με μεγαλύτερη επιτυχία η εκπροσώπηση των μεταναστευτικών πληθυσμών. Οι οργανώσεις αυτές είναι ποικίλες, σ' αυτές εμπεριέχονται πολιτικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι, κοινότητες με δημοσιογραφικά ενδιαφέροντα και σύλλογοι που εμπεριέχουν σίτιση και στέγαση. Σκοπός αυτών των οργανώσεων αποτελεί η αναγνώριση των μεταναστών ως ενεργών συμμετεχόντων και όχι απλά ως τους ανθρώπους αυτούς που αποδέχονται ένα κράτος πρόνοιας. Για να επιτευχθεί αυτό είναι απαραίτητη η βελτίωση του τρόπου οργάνωσης ζωής των μεταναστών, ώστε να αποκτήσουν μεγαλύτερο έλεγχο της ζωής τους. Απαραίτητη είναι όμως και η αλλαγή των κοινωνικών και οικονομικών συστημάτων με τρόπο που να επιτρέπει στους μετανάστες την εμπλοκή στα κοινωνικά δρώμενα της χώρας. Για το λόγο αυτό, λοιπόν, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις έχουν αναλάβει τον ρόλο της υπεράσπισης (Παπαδοπούλου & Κριατσιώτη, 2007).

Ένα από τα προγράμματα που τέθηκε σε εφαρμογή είναι το λεγόμενο «Παρατηρητήριο και Δίκτυο Δομών για την Ενδυνάμωση των Οικονομικών Μεταναστών και Προσφύγων στην αγορά εργασίας». Σχετικά μ' αυτό αναφέρεται πως η διαδικασία της δικτύωσης είναι αυτή που διατρέχει όλο το πρόγραμμα ως στόχος και ως μέθοδος. Τα δίκτυα αυτά κατασκευάζονται με τη συνεργασία ατόμων μεταξύ τους, με οργανισμούς και οργανώσεις. Στόχοι αποτελούν η συλλογή πληροφοριών για τους μετανάστες, η συμπληρωματικότητα των διαφόρων δράσεων προς αυτούς, η ενίσχυση τους μέσω των συλλογικών οργανώσεων των εργαζομένων και η δημιουργία ενός γενικότερου πλαισίου που να ευνοεί την ισότιμη άσκηση των εργασιακών τους δικαιωμάτων. Οι δράσεις που αναπτύχθηκαν αφορούσαν σεμινάρια επιμόρφωσης στελεχών προερχόμενα από την κοινότητα των μεταναστών, διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων μεταξύ μεταναστών και τοπικών κοινωνιών και ημερίδες με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού σε ζητήματα ισότητας ευκαιριών σε θέματα εργασίας. Συμπληρωματικά λειτούργησε ένα «Κέντρο Πολυπολιτισμικής Παιδείας», που αποσκοπούσε στην διευκόλυνση της ένταξης των μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα. Σημαντικό είναι ακόμη πως θα επιδιωχθεί

η συνεισφορά εθελοντών ώστε να καταπολεμηθούν προβλήματα ξενοφοβίας και ρατσισμού. Το πρόγραμμα αποσκοπεί σε συνεργασίες με διάφορους φορείς. Κάποιοι απ' αυτούς είναι το άμεσο εργασιακό περιβάλλον όπως τα συνδικαλιστικά σωματεία, κάποιες ομοσπονδίες ώστε να συγκεντρωθούν ποσοτικά στοιχεία για τους μετανάστες καθώς και πληροφορίες σχετικά με προβλήματα που χαρακτηρίζουν τον κάθε κλάδο ξεχωριστά, φορείς που ασχολούνται με μετανάστες, δημόσιοι φορείς και τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και συλλογικής εκπροσώπησης μεταναστών, ΜΜΕ, σχολεία, πανεπιστήμια και επιχειρηματικές ενώσεις τοπικής κοινωνίας (πχ επιμελητήρια) (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>).

Ένα ακόμη πρόγραμμα που έλαβε χώρα είναι το σχέδιο “Inter-tie”. Το σχέδιο αυτό είχε ως στόχο να συνεπικουρήσει σε μια ενεργητική πολιτική ένταξης των αλλοδαπών κι όχι στην παθητική αφομοίωση τους, μια διαδικασία που συχνά παρατηρείται. Βέβαια, στη συνέχεια διαπιστώθηκαν διάφορα προβλήματα, τα οποία δρουν ανασταλτικά στην εκπόνηση του έργου αυτού. Ένα από αυτά, το οποίο αποτελεί βασικό εμπόδιο, είναι η νοοτροπία που επικρατεί η οποία θέλει τους «ξένους» αποκλεισμένους. Τα στοιχεία αυτού του προβλήματος που το καθιστούν σπουδαίο είναι ότι έγκειται στην ασυνείδητη αναπαραγωγή στερεοτύπων και εσωτερικευμένων προτύπων κατωτερότητας, τα οποία είναι δύσκολο να ανατραπούν καθώς είναι βαθειά ριζωμένα στην νοοτροπία των ανθρώπων. Παρ' όλα αυτά, με το σχέδιο αυτό είχαμε μια προσπάθεια ενεργητικής συνεργασίας που αποσκοπούσε στον αλληλοσεβασμό και την αλληλοαποδοχή μεταξύ των ατόμων. Παράλληλα, η διαφορά δεν αποκρύφτηκε, ούτε προσπεράστηκε, αλλά δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση σ' αυτή καθώς συμβάλλει στην θετική ανάπτυξη τόσο των ίδιων των ατόμων όσο και των κοινωνιών γενικότερα. Στην προσπάθεια αυτή συνέβαλλε το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης το οποίο ενίσχυσε τη δράση αυτή σε εθνικό και διακρατικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, το έργο έθεσε ως στόχο την ενίσχυση της διαπολιτισμικής διάστασης στο πεδίο της εκπαίδευσης των ενηλίκων και στο χώρο της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Ειδικά όταν αυτός χαρακτηρίζεται από ρηξικέλευθες μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Και αυτός είναι ο λόγος που το πρόγραμμα σχεδίασε εκπαιδευτικό υλικό για την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, λειτούργησαν δυο πιλοτικά προγράμματα, ένα στην Ελλάδα κι ένα στην Φιλανδία, βασισμένα σε μεικτή μορφή εκπαίδευσης με

την παράλληλη υποστήριξη ηλεκτρονικής πλατφόρμας (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>).

Σύμφωνα με το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης της Γ.Σ.Ε.Ε. γύρω στο 20% των εκπαιδευόμενων στον χώρο των προγραμμάτων, τα οποία λειτουργεί το ίδιο, είναι αλλοδαποί. Για το λόγο αυτό κρίθηκε αναγκαίο να υπάρξει μια σειρά δράσεων τόσο για την ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτών σχετικά με ζητήματα διαπολιτισμικής, όσο και για την ανάπτυξη γνώσεων και ικανοτήτων ώστε να καταστούν ικανοί να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις αυτής της προσπάθειας. (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>) Παράλληλα, δημιουργήθηκε το Δίκτυο Συνεργασίας Εκπροσώπων των Ενώσεων Μεταναστών σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο. Συγκεκριμένα, αυτό αποτελεί ένα δίκτυο μεταναστευτικών οργανώσεων και συλλόγων από πέντε χώρες της Ευρώπης (Ολλανδία, Ιρλανδία, Βέλγιο, Γερμανία, Δανία), το οποίο συνδέεται με οργανώσεις που λειτουργούν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, υποστηριζόμενο από ηλεκτρονικά μέσα. Ακόμη, η συντονιστική βάση εδρεύει στην Ελλάδα και υποστηρίζεται από το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών και το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ. Η δράση αυτή εστιάζει στην ανταλλαγή πληροφοριών σε θέματα οργάνωσης και δημιουργίας των συλλόγων και των οργανώσεων καθώς και σε ζητήματα που αφορούν την ενταξιακή διαδικασία. Η πρόταση αυτή είναι προσανατολισμένη στις ανάγκες του Ελληνικού Φόρουμ Μεταναστών για την οργάνωση και τη θεσμική εκπροσώπηση των μεταναστευτικών κοινοτήτων. Μια από τις αρχές ανάπτυξης του δικτύου αυτού είναι η παροχή κινήτρων στα μέλη του για τη ενεργή εμπλοκή τους και τη συνεργασία μέσα από διάφορες μορφές. Έπειτα, βασική αρχή αποτελεί και η ανατροφοδότηση και αξιολόγηση της δράσης ώστε να βοηθήσει στη διενέργεια κινήσεων για την βελτίωση της. Για την υλοποίηση της δράσης έλαβε χώρα μια σειρά από ενέργειες, έχοντας ως αρχή την προετοιμασία του δικτύου, η οποία υλοποιήθηκε σε μια συνάντηση από οργανώσεις σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Έπειτα, ακολούθησε η συλλογή καλών πρακτικών από εταίρους, δηλαδή η παρουσίαση επιτυχημένων παραδειγμάτων που έχουν υλοποιηθεί σε άλλες χώρες. Στη συνέχεια, υλοποιήθηκε και αναπτύχθηκε η ηλεκτρονική πλατφόρμα επικοινωνίας και οι διοργανωτές φρόντισαν για την λειτουργία και τον συντονισμό της. Ακολούθησε η διενέργεια των εργαστηρίων και έγινε έκθεση των αποτελεσμάτων και των προτάσεων του δικτύου. Τέλος, οι ενέργειες δημοσιοποιήθηκαν και η δράση αξιολογήθηκε (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>).

Αξίζει να αναφερθούμε στο Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών το οποίο αποτελεί μια ακόμη επιτυχημένη οργάνωση. Συγκεκριμένα, είναι ένα δίκτυο μεταναστευτικών οργανώσεων και κοινοτήτων που λειτουργεί από το 2002. Είναι ένα σύστημα αυτοοργάνωσης των μεταναστών, το οποίο διαμορφώθηκε με στόχο την εκπροσώπηση των μεταναστών και την καλύτερη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Ακόμη, στόχο αποτελεί η ισότιμη ένταξη και η συμμετοχή στην ελληνική κοινωνία. Ειδικότερα, οι προσπάθειες στρέφονται γύρω από την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας και αλληλεγγύης ανάμεσα στις μεταναστευτικές κοινότητες, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που συχνά προκύπτουν στους μετανάστες τόσο σε ατομικό όσο και συλλογικό επίπεδο. Επιπρόσθετα, επιδίωξη τους είναι η βελτίωση των πολιτικών ζητημάτων που τους αφορούν καθώς έχουν σχέση με μεταναστευτική πολιτική. Επιπλέον, συνεργάζονται με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Συνδικαλιστικούς και Κοινωνικούς φορείς και κοινωνικές οργανώσεις και αναπτύσσουν δράσεις για την καταπολέμηση ρατσιστικών και ξενοφοβικών φαινομένων με την παράλληλη προώθηση αξιών όπως αυτή της Πολυπολιτισμικότητας, της δημοκρατικής συμβίωσης και της ισότιμης συμμετοχής όλων των πολιτών στα κοινά. Τέλος, μέσω της οργάνωσης επεξεργάζονται προτάσεις και υπάρχει συμμετοχή σε δράσεις έρευνας, ενημέρωσης, επιμόρφωσης και ευαισθητοποίησης των μελών της χώρας υποδοχής (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>).

Μια ακόμη δράση που έλαβε χώρα είναι η «Υποστήριξη των μεταναστευτικών κοινοτήτων για την οργάνωση τους σε πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο επίπεδο», η οποία ασχολήθηκε με τη δημιουργία δυο γραφείων, τα οποία λειτουργούν υποστηρικτικά σε κοινότητες μεταναστών. Βασικό στόχο αποτελεί η οργάνωση των μεταναστών σε συλλογικά όργανα με τη παράλληλη συμμετοχή τους σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ωστόσο, η πολιτισμική ταυτότητα του καθενός θεωρείται σημαντικό στοιχείο γι' αυτό κρίνεται πως πρέπει να διατηρηθεί. Οι μεθοδολογικές αρχές που ακολουθήθηκαν είναι η δικτύωση που έχει ως σκοπό την συλλογή πληροφοριών και τη δημιουργία ενός πλαισίου που να προωθεί την ένταξη των μεταναστευτικών κοινοτήτων. Έπειτα, μια ακόμη αρχή, αποτελεί η ενεργός συμμετοχή των μεταναστών και η ενδυνάμωση των δεσμών τους με τις οργανώσεις εκπροσώπησης τους ώστε να αποκτήσουν πρόσβαση στα δικαιώματα που τους αναλογούν. Έπειτα, υπάρχει συνεχής παρακολούθηση της λειτουργίας των γραφείων

μέσω της οποίας γίνεται και η ανατροφοδότηση ώστε να διορθωθούν προβλήματα και ατέλειες που παρατηρούνται. Ακόμη, η ιδέα της διαπολιτισμικότητας προωθείται μέσω της ισότιμης διαχείρισης για μια συνύπαρξη έχοντας ως βάση την αμοιβαία επικοινωνία και αλληλεπίδραση των ατόμων με διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο. Επιτυγχάνεται, επιπλέον, η ενθάρρυνση της παρουσίας των μεταναστευτικών κοινοτήτων και η συμμετοχή τους σε διαδικασίες λήψης αποφάσεων, βέβαια, για το λόγο αυτό σημαντικό ρόλο καταλαμβάνει η διαδικασία της κινητοποίησης. εξίσου σημαντικό, θεωρείται ακόμη, και γι' αυτό αποτελεί στόχο η διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας και κληρονομιάς των ανθρώπων που προέρχονται από μια άλλη χώρα. για το λόγο αυτό η διαδικασία κοινωνικής ένταξης των αλλοδαπών συνδέεται με την διατήρηση των πολιτισμικών τους στοιχείων. Επιπρόσθετα, ενημερώνει και παρέχει υπηρεσίες υποστήριξης στις μεταναστευτικές κοινότητες καθώς και επιδιώκει την αναβάθμιση του ρόλου τους για την επίτευξη των στόχων τους και την καλύτερη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους. Για την επίτευξη των στόχων αυτών βρίσκονται σε συνεργασία δυο φορείς, το ΙΝΕ/ΓΣΕΕ και το Ελληνικό Φόρουμ Μεταναστών (<http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>).

Ένα ακόμη σημαντικό βήμα έγινε με την έγκριση της δράσης «Παι-ζώντας μαζί» στα πλαίσια του ετήσιου προγράμματος 2011 του ευρωπαϊκού ταμείου ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών. Βασική προτεραιότητα αποτελεί η «Υλοποίηση Δράσεων για την πρακτική εφαρμογή των Κοινών Βασικών αρχών για την πολιτική ένταξης των μεταναστών στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Βασικό μέσο ορίστηκε ο αθλητισμός, γι' αυτό εισήχθησαν προγράμματα αθλητισμού για παιδιά μεταναστών και διεξαγωγή αθλητικών αγώνων. Οι στόχοι του συγκεκριμένου προγράμματος είναι οι εξής, αρχικά, η πληροφόρηση και η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας για τον κοινωνικό αποκλεισμό με τον οποίο ενδεχομένως έρχονται αντιμέτωποι μετανάστες στη χώρα υποδοχής τους. Παράλληλα, η προβολή της σημασίας της διαφορετικότητας και το γεγονός πως ο άνθρωπος που έρχεται από μια τρίτη χώρα έχει διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. πράγμα το οποίο σημαίνει πως δίνεται η δυνατότητα να γίνει ανταλλαγή στοιχείων και η κοινωνία να εμπλουτιστεί περισσότερο. Ακόμη, στόχο αποτελεί η αρμονική συμβίωση των μεταναστών από διαφορετικές χώρες προέλευσης στη χώρα υποδοχής. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσα από την ανάπτυξη διαλόγου και την ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσεων στα πλαίσια των αθλημάτων που θα συμμετέχουν. Με τον τρόπο αυτό προωθείται η

ενεργοποίηση του διαπολιτισμικού διαλόγου. Ταυτόχρονα, προβάλλεται η θετική συνεισφορά των τοπικών αρχών και θεσμών στην διαδικασία της δημιουργίας ευκαιριών και δράσεων για την ομαλή ένταξη των παιδιών των μεταναστευτικών οικογενειών και η δημιουργία θετικού κλίματος ανάμεσα στις τοπικές κοινωνίες και στις οικογένειες μεταναστών που ζουν σ' αυτές. Βασικό είναι να κατανοήσουν οι άνθρωποι πως η ένταξη των μεταναστών δεν αποτελεί κίνδυνο αλλά όφελος όχι μόνο για τους μετανάστες αλλά και για τους ίδιους. Γι' αυτό και είναι αναγκαίο να υπάρξει προβολή των μεταναστών στην τοπική κοινωνία (<http://www.kemop.gr/el/node/103>).

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα εργασιών 2010-2014 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Πρόγραμμα της Στοκχόλμης) «Ο στόχος της χορήγησης ισότιμων δικαιωμάτων, ευθυνών και ευκαιριών σε όλους βρίσκεται στον πυρήνα της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε θέματα ένταξης, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη εξισορρόπησης των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μεταναστών.» Μιλώντας για την μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ μπορούμε να πούμε πως έχει προβλεφθεί συνεργασία με τρίτες χώρες και περιοχές προέλευσης και διέλευσης με σκοπό οι ευκαιρίες για μετανάστευση να ενσωματωθούν στη εξωτερική πολιτική της ΕΕ, με έμφαση στη διευκόλυνση της προσωρινής ή μη μετανάστευσης. Ακόμη, εισηχθη ένα «σχέδιο πολιτικής πάνω στην νόμιμη μετανάστευση», καθώς έχει αναγνωρισθεί η σημασία της μετανάστευσης στην υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης της Ένωσης. Στη συνέχεια, με το Πρόγραμμα της Χάγης, δόθηκε έμφαση στην επιτήρηση των συνόρων και στη ενίσχυση των ελέγχων που γίνεται σ' αυτά. Ταυτόχρονα, τονίσθηκε πως πρέπει να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για μείωση της ανεπίσημης οικονομίας, που αποτελεί πόλο έλξης για τους μετανάστες χωρίς χαρτιά. Τέλος, έγινε προσπάθεια για ένα Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, που προκύπτει από την ιδέα δημιουργίας μιας ΕΕ ως μιας περιοχή προστασίας για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, με την προϋπόθεση ότι όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ μοιράζονται τις ίδιες ανθρωπιστικές αξίες. Βέβαια, για την επίτευξη όλων αυτών προβλέπεται η πρακτική συνεργασία μεταξύ των μελών ώστε να υπάρχει ένα πνεύμα αλληλεγγύης και ευθύνης απέναντι σ' αυτούς τους στόχους (<http://www.firststeps-project.eu/web/content.asp?lng=gr&parent=POLICY§ion=Comprehensive>).

Με δεδομένο ότι οι μετανάστες μετά την έλευση τους στη χώρα υποδοχής ανάμεσα στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν έχουν να ξεπεράσουν κι αυτά της

έλλειψης βασικής γνώσης οικονομικών θεμάτων και την έλλειψη γλωσσικών δεξιοτήτων έχει δημιουργηθεί το πρόγραμμα INTEGRA (Migrants' Integrating Kit-Basic Language for Dealing with Financial Matters). Το συγκεκριμένο πρόγραμμα δραστηριοποιήθηκε για δυο χρόνια, και συγκεκριμένα τα έτη 2010-2012. Η επιδίωξη του ήταν να υπάρξει μια συνεργασία με μεταναστευτικές κοινότητες και οικονομικά ιδρύματα ώστε να δημιουργηθεί ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο. Με τον τρόπο αυτό θα δινόταν η δυνατότητα στους μετανάστες να φτάσουν στις χώρες που θα έχει εξαπλωθεί το δίκτυο αυτό, ενώ παράλληλα θα τους δινόταν ευκαιρίες να αποκτήσουν γλωσσικές ικανότητες και να βελτιωθεί η διαδικασία της ένταξής τους. Αναφέροντας τα αποτελέσματα του προγράμματος μπορούμε να σημειώσουμε πως δημιουργήθηκε ένα δίκτυο από εκπαιδευτές εγκατεστημένους σε μεταναστευτικές κοινότητες ικανό να συνεχίσει την αναπαραγωγή των δεξιοτήτων στους τελικούς τους δικαιούχους. Έπειτα, αναπτύχθηκε ένα υλικό με οικονομική ορολογία και ένας οδηγός με βασικές πληροφορίες των κοινωνικών ιδρυμάτων. Επιπρόσθετα, δημιουργήθηκε μια συνεχή ενημέρωση σχετικά με οικονομικές πληροφορίες. Οι ομάδες αυτές στόχευαν στους μετανάστες που προέρχονται από χώρες της Ευρώπης και σε κοινωνικούς εταίρους, όπως σε ιδρύματα εκπαίδευσης που στηρίζουν τις μεταναστευτικές κοινότητες (http://www.dian.gr/projects_eu_integra.php).

Η υπηρεσία “One-Stop-Shops”, αποτελεί μια ακόμη προσέγγιση για την ένταξη των μεταναστών. Στοιχεί στο να γίνουν αντιληπτά τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την διαδικασία της μετανάστευσης σε σχέση με την παροχή υπηρεσιών στους μετανάστες. Ακόμη, τονίζεται η σημασία της ένταξης ως αμφίδρομη διαδικασίας όπου η κοινωνία υποδοχής οφείλει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα. Ακόμη, αποτελεί μια συνεργατική και συμβουλευτική διαδικασία. Η δράση της υπηρεσίας έγκειται στην παροχή πληροφοριών για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μεταναστών σε ευρωπαϊκά κράτη. Στόχος είναι η ενσωμάτωση και η συνεργασία διάφορων υπηρεσιών που βρίσκονται σε διάφορες τοποθεσίες και λειτουργούν με διαφορετικά προγράμματα καθώς και η δημιουργία επιπλέον υπηρεσιών. Με τον τρόπο αυτό προωθείται η καλύτερη εξυπηρέτηση των νεοεισαχθέντων αλλά και των μόνιμων μεταναστών (www.oss.inti.acidi.gov.pt).

Ταυτόχρονα, λαμβάνει χώρα το πρόγραμμα «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση». Το συγκεκριμένο

πρόγραμμα αναπτύχθηκε και εφαρμόστηκε από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Σκοπός του προγράμματος είναι η δημιουργία των συνθηκών που να εξασφαλίζουν σ' όλους τους μαθητές ευκαιρίες πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Για να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, χρειάζεται να εκπληρωθούν επιμέρους στόχοι όπως η αξιολόγηση των ήδη υπαρχόντων θεσμών, η διαμόρφωση κατάλληλων προγραμμάτων σπουδών και παραγωγή διδακτικού υλικού. Επιπρόσθετα, στόχο αποτελεί η αξιοποίηση του κατάλληλου διδακτικού προσωπικού, όπως δίγλωσσοι εκπαιδευτικοί και η παροχή συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης τόσο στους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές όσο και στους γονείς με παράλληλη σύνδεση σχολείου και οικογένειας. Απαραίτητη προϋπόθεση από τους σχεδιαστές του προγράμματος κρίνεται η ευαισθητοποίηση του γηγενή πληθυσμού. Τέλος, σημαντικό βήμα είναι η παρακολούθηση της εφαρμογής όλων των δραστηριοτήτων του προγράμματος (<http://www.keda.gr/epam/>).

Ένα πρόγραμμα παρομοίου περιεχομένου που έλαβε χώρα τη διετία 2006-2008, είναι η «Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση». Αποδέκτες του προγράμματος ήταν όλα τα Γυμνάσια στα οποία φοιτούσαν παιδιά από διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα. Στη συνέχεια, μιλώντας για το σκοπό του προγράμματος, αυτός δεν ήταν άλλος από τον περιορισμό της σχολικής αποτυχίας των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο. Επιδιώκεται η κοινωνική ένταξη των μαθητών και η παροχή ίσων ευκαιριών για όλους. Ανάμεσα στις δράσεις του έργου, είναι η ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού και νέων διδακτικών προσεγγίσεων, η ανάγνωση των αναγκών των μαθητών και η διερεύνηση του σχολικού περιβάλλοντος. Έπειτα, σχεδιάστηκε η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η οργάνωση του περιβάλλοντος αλλά και η συνεργασία με αρμόδιους φορείς του ΥΠΕΠΘ και κοινωνικούς φορείς ειδικούς σε θέματα μετανάστευσης (<http://eppas.web.auth.gr/news/newsdraseis.html>).

Ένα σχετικό με τα προαναφερθέντα έργα είναι το εξής «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών». Συγκεκριμένα είναι ένα πρόγραμμα πανελληνίας εμβέλειας για δημόσια σχολεία στα οποία φοιτά ένας αριθμός αλλοδαπών μαθητών που ξεπερνά το 10%. Το πρόγραμμα αυτό στοχεύει όπως και τα προηγούμενα στη βελτίωση της επίδοσης των μαθητών αυτών (<http://www.diapolis.auth.gr/>).

Βλέπουμε, επομένως, με ποιο τρόπο οι μετανάστες και τα παιδιά των μεταναστών βοηθούνται με διάφορους τρόπους ώστε να λάβουν ευκαιρίες και να αποκτήσουν όσα δικαιούνται. Είναι γεγονός πως έχουν γίνει σημαντικά βήματα τόσο στη χώρα μας όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα οποία αποτελούν ελπιδοφόρο μήνυμα. Βέβαια, στόχος είναι η ευαισθητοποίηση περισσότερων ανθρώπων πάνω σε τέτοιου είδους ζητήματα, όπως αυτά της μετανάστευσης. Έτσι, οι προσπάθειες για βελτίωση της ζωής των μεταναστών θα ήταν περισσότερες αλλά και πιο επιτυχημένες.

B ΜΕΡΟΣ:
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τις ανάγκες της έρευνας πραγματοποιήσαμε συνεντεύξεις από μετανάστες ή παιδιά μεταναστών που φοιτούν στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Οι φοιτητές αυτοί είτε έφτασαν στην Ελλάδα σε μικρή ηλικία με τις οικογένειες τους, είτε τα τελευταία χρόνια με σκοπό να σπουδάσουν στη χώρα μας. Ακόμη, κάποιοι από τους φοιτητές οι οποίοι έδωσαν συνέντευξη κατάγονται από την Ελλάδα, ωστόσο μεγάλωσαν σε μια άλλη χώρα, έμειναν εκεί μέχρι μια συγκεκριμένη ηλικία και στη συνέχεια εγκαταστάθηκαν στη χώρα μας. Οι συνεντευξιαζόμενοι μας φοιτούν σε κάποιο από τα εξής τμήματα: «Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης», «Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης», «Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής», «Ιστορία, Αρχαιολογία και κοινωνική Ανθρωπολογία και Αρχιτεκτονική». Οι ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν οι συνεντευξιαζόμενοι είχαν σχέση με την εμπειρία της μετανάστευσης που βίωσαν, αλλά και τα σχολικά χρόνια μετά την άφιξη τους στην Ελλάδα και τυχόν ζητήματα που προκλήθηκαν στο σχολικό χώρο εξαιτίας της καταγωγής τους. Επιπλέον, σχετίζονταν με την άποψη τους για το πρόγραμμα των σπουδών τους, κατά πόσο τους βοηθάει ή όχι και τις προσδοκίες τους από την Ελλάδα.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνας ήταν να καταγραφούν και να αναλυθούν απόψεις αλλοδαπών φοιτητών για ζητήματα σπουδών. Πιο συγκεκριμένα, να απαντηθούν ερωτήματα όπως αν το Πανεπιστήμιο βοηθά στην ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών και αν θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες αλλαγές όσον αφορά την πολιτική του ώστε να συνεπικουρήσει στην ενταξιακή διαδικασία. Ακόμη, θεωρήσαμε σκόπιμο να γίνει μια αναφορά στα μαθητικά χρόνια των συνεντευξιαζόμενων ώστε να μιλήσουν σχετικά με τα βιώματα τους στη νεαρή αυτή ηλικία. Κι αυτό καθώς η καλύτερη πηγή πληροφοριών για τα βαθμό κατά τον οποίο οι αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης λαμβάνουν χώρα στο εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι οι ίδιοι οι μαθητές και ιδιαίτερα οι μετανάστες μαθητές. Για τον λόγο αυτό, διερευνήθηκαν οι σχέσεις με συμμαθητές αλλά και με εκπαιδευτικούς, ανά τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ένας ακόμη στόχος αποτέλεσε η διερεύνηση των απόψεων των φοιτητών σχετικά με τα κρούσματα ρατσισμού που υπάρχουν στη χώρα μας και κατά πόσο πιστεύουν πως αυτά θα σταθούν εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας. Τέλος, η έρευνα είχε ως στόχο να γίνει μια αναφορά γενικότερα στα άτομα ή τους φορείς που βοήθησαν τους φοιτητές να ενταχθούν με ομαλό τρόπο στην ελληνική κοινωνία.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τα ερωτήματα που θεωρήσαμε σκόπιμο να διερευνηθούν μέσω των συνεντεύξεων από τους αλλοδαπούς φοιτητές είναι τα παρακάτω. Αρχικά, είχαμε ως στόχο να γίνει μια αναφορά στη χώρα προέλευσης, ποια είναι αυτή, πως ήταν η ζωή τους εκεί, και για ποιο λόγο αποφάσισαν να μεταναστεύσουν, δηλαδή «Ποιά η χώρα προέλευσης και ποιά η αιτία της μετανάστευσης;». Το επόμενο ερώτημα ήταν «Ποια η ποιότητα ζωής τον πρώτο καιρό στην χώρα υποδοχής;», μέσω του οποίου στοχεύαμε να απαντηθεί κατά πόσο βοηθήθηκαν από τον κοινωνικό περίγυρο, από διάφορους οργανισμούς της χώρας και πόσο εύκολο ήταν να βρουν τόπο κατοικίας και να συνάψουν φιλικές σχέσεις. Στη συνέχεια, το ερώτημα μας ήταν «Πώς κρίνεις το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;», όπου έγιναν ερωτήσεις για να διευκρινιστεί η σχέση με μαθητές και εκπαιδευτικούς. Ένα ακόμη ερώτημα ήταν το εξής «Ποια η σημασία μιας ενταξιακής πολιτικής από τη πλευρά του Πανεπιστημίου και πως αυτή υλοποιείται;», με στόχο να αναφερθούν με συγκεκριμένα παραδείγματα στον τρόπο με τον οποίο ενισχύεται η διαδικασία της ένταξης στο χώρο του Πανεπιστημίου. Τέλος, το ερώτημα που τέθηκε ήταν «Πως θα χαρακτηρίζατε την Ελλάδα, σε σχέση με την στάση της απέναντι στους μετανάστες», απάντηση που εκμαιεύεται από τα λόγια των φοιτητών καθώς μιλούν για τις προσδοκίες τους από τη χώρα υποδοχής αλλά και τα σχέδια τους για το μέλλον και κατά πόσο έχουν παρατηρήσει κρούσματα ρατσισμού και ξενοφοβίας.

ΔΕΙΓΜΑ-ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

Στη συγκεκριμένη έρευνα οι συμμετέχοντες ήταν εννέα φοιτητές από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Αναλυτικότερα, οχτώ γυναίκες, από τις οποίες η μια προερχόταν από τη αρχιτεκτονική σχολή, η οποία διένυε το 2^ο έτος σπουδών της και ήταν είκοσι χρονών, μια από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, η οποία διένυε το 4^ο έτος των σπουδών της και ήταν είκοσι δύο χρονών, μια από το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, η οποία διένυε το 3^ο έτος των σπουδών της και είναι είκοσι χρονών, μια από το τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, η οποία διένυε το 3^ο έτος των σπουδών της και ήταν είκοσι ένα χρονών και τέσσερις από το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, που βρισκόταν μεταξύ 2^{ου} και 4^{ου} έτους, επομένως βρισκόταν στην ηλικία μεταξύ είκοσι και είκοσι δύο χρονών. Βέβαια, η μία από αυτές τις κοπέλες ήταν εικοσιπέντε χρονών καθώς εισήχθη στη σχολή ενώ ήταν είκοσι τέσσερα. Ακόμη, ανάμεσα στους συμμετέχοντες βρισκόταν ένας άντρας από την αρχιτεκτονική σχολή, ο οποίος διένυε το 2^ο έτος των σπουδών του και ήταν είκοσι χρονών. Ακόμη, αξίζει να σημειωθεί πως οι συνεντευξιαζόμενοι δεν είχαν κοινή χώρα προέλευσης. Πιο συγκεκριμένα, μπορούμε να αναφέρουμε πως οι χώρες που έχουν αναφερθεί ως χώρες προέλευσης είναι η Αλβανία, από την οποία προέρχονται τρεις φοιτητές, η Ρουμανία, από την οποία προέρχεται μια φοιτήτρια, η Βραζιλία από την οποία προέρχεται μια φοιτήτρια, η Γερμανία από την οποία προέρχονται δυο φοιτήτριες, η Αμερική από την οποία προέρχεται μια φοιτήτρια, αλλά και το Βιετνάμ.

ΣΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ-ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκε η ποιοτική μέθοδος, και ως τεχνική συλλογής δεδομένων αξιοποιήσαμε την ημιδομημένη συνέντευξη. Συγκεκριμένα, αφού έγινε το προσχέδιο των ερωτήσεων, ακολούθησε η αναζήτηση των ατόμων που θα μπορούσαν να παρέχουν τη συνέντευξη που χρειαζόμασταν. Βέβαια, είχε προηγηθεί μια μικρή έρευνα κατά την οποία είχε διαπιστωθεί πως ο αριθμός των ατόμων που κατάγονται από μια άλλη χώρα, αλλά μένουν στην Ελλάδα και φοιτούν στο τμήμα μας είναι ικανοποιητικός, και έτσι η έρευνα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Στη συνέχεια, έγινε μια προσέγγιση των ατόμων από τους οποίους θέλαμε να αποσπάσουμε συνέντευξη. Έπειτα, έγινε μια διευκρίνιση προς αυτούς ως προς το θέμα της συνέντευξης, το γεγονός πως θα γίνει μαγνητοφώνηση αλλά και απομαγνητοφώνηση, και φυσικά πως θα διατηρηθεί η ανωνυμία τους. Όπως ήταν λογικό κάποιοι συμφώνησαν ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Ακολούθως, αφού καταλήξαμε στο τελικό δείγμα, πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις με τη βοήθεια των ερωτήσεων που είχαμε προσχεδιάσει. Βέβαια, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης προέκυψαν νέες ερωτήσεις και γι' αυτό τροποποιήθηκε σε μικρό βαθμό η προσχεδιασμένη ροή της.

Αξίζει να σημειωθεί ο λόγος που επιλέχθηκε η ποιοτική ως μέθοδος. Αρχικά, μέσω της ποιοτικής μεθόδου δόθηκε η δυνατότητα να μελετηθεί η σημασία και το νόημα που αποδίδει κάθε άνθρωπος ξεχωριστά σ' ένα γεγονός. Με άλλα λόγια, μέσω αυτής της μεθόδου δεν δίνεται έμφαση στο γεγονός αυτό καθ' αυτό, αλλά ο τρόπος που το βλέπει και το αντιμετωπίζει ο κάθε άνθρωπος. Γίνεται, επομένως, λόγος για τη δική του προσωπική νοηματοδότηση και ερμηνεία. Επιπρόσθετα, η ποιοτική έρευνα καθιστά ενεργό τον ρόλο του ερευνητή και δεν του δίνει ένα αποστασιοποιημένο χαρακτήρα. Ακόμη, επιλέχθηκε καθώς δίνεται έμφαση στο προσωπικό βίωμα του κάθε συμμετέχοντα, και αυτό ήταν που ενδιέφερε στη περίπτωση μας. Εξίσου σημαντικό είναι πως η ποιοτική έρευνα δίνει τα περιθώρια για έναν ελαστικό σχεδιασμό, ο οποίος δεν χρειάζεται να είναι αυστηρά δομημένος αλλά δίνεται η δυνατότητα για ευελιξία. Επιπλέον, ο τύπος της συνέντευξης που επιλέξαμε ήταν ημιδομημένη. Κι αυτό καθώς, οι ερωτήσεις είναι μεν προσχεδιασμένες, στον συγκεκριμένο τύπο, αλλά παράλληλα δίνεται η δυνατότητα τροποποίησης αυτών.

Συγκεκριμένα, υπήρξε η δυνατότητα για τροποποίηση κάποιων ερωτήσεων ή παράλειψη αυτών, ανάλογα με την εξέλιξη της συνέντευξης.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ-ΕΜΠΟΔΙΑ

Σε γενικές γραμμές η έρευνα διεξήχθη ομαλά, ωστόσο υπήρχαν κάποιες δυσκολίες. Το κυριότερο εμπόδιο δεν ήταν άλλο παρά η ανεύρεση των φοιτητών που θα παρείχαν τη συνέντευξη. Αρχικά, καθώς είχε γίνει μια μικρή έρευνα για τον αριθμό των αλλοδαπών φοιτητών που φοιτούν στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, είχε διαπιστωθεί πως ο αριθμός ήταν ικανοποιητικός. Επομένως, είχε σχεδιαστεί όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι να προέρχονται από το συγκεκριμένο τμήμα. Παρ' όλα αυτά, όταν έγινε η προσέγγιση τους, είτε τηλεφωνική είτε εξ επαφής, παρουσιάστηκε ένα σοβαρό πρόβλημα. Αυτό ήταν το εξής, οι περισσότεροι φοιτητές είτε αρνήθηκαν εξ' αρχής με κατηγορηματικό τρόπο να δώσουν την συνέντευξη, είτε ενώ αρχικά είχαν δεχθεί στη συνέχεια το απέφυγαν. Ακολούθως, το ζήτημα που προέκυψε αντιμετωπίστηκε κατ' αυτό τον τρόπο, πήραμε την απόφαση να αλλάξει η σύσταση του δείγματος, δηλαδή να μη χρησιμοποιήσουμε μόνο συνεντεύξεις από το Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, αλλά να αναζητήσουμε συνεντευξιαζόμενους από το σύνολο των τμημάτων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Βέβαια, αντίθετα απ' ότι περιμέναμε οι φοιτητές των άλλων τμημάτων τους οποίους προσεγγίσαμε δέχθηκαν με μεγάλη προθυμία να μας παραχωρήσουν συνέντευξη. Στη συνέχεια, ένα ακόμη ζήτημα που προέκυψε είναι ότι ενώ οι φοιτητές δεν είχαν κάποιον δισταγμό στο να παραχωρήσουν συνέντευξη, φάνηκε πως κάποιες από τις ερωτήσεις τους έφεραν σε αμηχανία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να είναι διστακτικοί ως προς την απάντηση, να απαντάνε με σύντομο τρόπο και να μην θέλουν να αναλύσουν τις απαντήσεις τους. Η δυσκολία αυτή είχε προβλεφθεί από την αρχή της έρευνας, καθώς η έλλειψη οικειότητας ήταν αυτή που θα έκανε τους φοιτητές να έρθουν σε αμηχανία κάποιες στιγμές, καθώς κάποιες από τις ερωτήσεις αφορούσαν και δικά τους βιώματα. Βέβαια, όπως αποδείχθηκε, η λήψη της απόφασης να χρησιμοποιηθεί ένα ποιοτικά πιο ευρύ δείγμα ήταν η σωστή καθώς είχαμε μια μεγαλύτερη ποικιλία απόψεων, γεγονός που παρουσιάζει έντονο ενδιαφέρον.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. ΤΑ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ (ΤΟΠΟΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ, ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ)

Από τις ερωτήσεις στους συνεντευξιαζόμενους σχετικά με τη ζωή τους στον τόπο που κατοικούσαν πριν μεταναστεύσουν προέκυψαν διαφορετικές απαντήσεις. Αρχικά, δόθηκε η απάντηση πως το βιοτικό τους επίπεδο ήταν καλό, αλλά όχι τόσο καλό όπως στην Ελλάδα, καθώς οι συγκεκριμένοι συνεντευξιαζόμενοι είναι παλινοστούντες.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Πολύ ωραία, άμα βέβαια το συγκρίνουμε με εδώ καμία σχέση, δεν ήταν ότι κάτι μου έλειπε αλλά όσο να ναι τίποτα δεν συγκρίνεται με την πατρίδα...Ε: Δηλαδή; Σ: Όσων αφορά ανέσεις κλπ είσαι καλύτερα στη Γερμανία... αλλά όταν θέλεις να κάνεις την «καλή» ζωή έρχεσαι στην Ελλάδα.», Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Εεεε... Η ζωή μου στη Γερμανία σε γενικές γραμμές ήταν καλή... είχα καλές ευκαιρίες... αλλά πάντα νοσταλγούσα την Ελλάδα.»].

Έπειτα, μια άλλη απάντηση που δόθηκε είναι πως οι στιγμές που θυμούνται από την χώρα προέλευσης είναι όμορφες.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Δεν θυμάμαι πάρα πολλά. Ωραίες στιγμές θυμάμαι με την μαμά μου, με τον αδερφό μου... πολύ λίγες αναμνήσεις έχω από τότε.», Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Ήσυχα πολύ, είναι πολύ ωραία, περνούσα καλά, τίποτα ιδιαίτερο», Απομαγνητοφώνηση 9: «Πριν απ' αυτό ήμασταν καλά, με την οικογένεια μου έμενα οι στιγμές που περνούσαμε ήταν ωραίες.», Απομαγνητοφώνηση 3: «: Εεεε... Είμαι μοναχοπαίδι. Ζούσα με τους γονείς μου. Τελείωσα όπως σου είπα Λύκειο εκεί... Ωραία περνούσαμε...»].

Μια ακόμη περίπτωση είναι αυτή του συνεντευξιαζόμενου που είχε ένα μέτριο βιοτικό επίπεδο πριν μεταναστεύσει.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Δεν ήταν ούτε εύκολη ούτε δύσκολη... Δεν ήμασταν μια οικογένεια που είχε πολλά λεφτά αλλά δεν πεινούσαμε...»]

Υπάρχουν, βέβαια, και φοιτητές που δεν θυμούνται πως ήταν η ζωή τους στη χώρα που κατοικούσαν καθώς μετανάστευσαν σε πολύ μικρή ηλικία ή ακόμη που δεν έζησαν καθόλου στις χώρες από τις οποίες κατάγονται οι γονείς τους. [Απομαγνητοφώνηση 4: «Ελάχιστα πράγματα θυμάμαι. Δεν θυμάμαι σχεδόν τίποτα.» Απομαγνητοφώνηση 8: «Α: Όχι γεννήθηκα στην Ελλάδα... οι γονείς μου είναι από εκεί... Η γιαγιά μου έφυγε μετά τον πόλεμο στο Βιετνάμ και από εκεί ξεκίνησε...»].

2. ΑΙΤΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Έπειτα, ακολούθησαν ερωτήσεις σχετικά με τους λόγους για τους οποίους οι φοιτητές ή οι οικογένειες τους αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν. Από τα λεγόμενα τους προκύπτει ότι οι λόγοι για τους περισσότερους είναι οι οικονομικοί. Συγκεκριμένα, οικονομικοί είναι οι λόγοι όπως βλέπουμε από τις παρακάτω απαντήσεις.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Οικονομικοί κυρίως λόγοι. Είχε έρθει πρώτα ο μπαμπάς μου Ελλάδα και μετά ήρθαμε και εγώ με τη μαμά μου και τον αδερφό μου.» Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Οικονομικοί ήταν οι λόγοι»].

Ακόμη, υπάρχει και η περίπτωση που οι οικογένειες των φοιτητών μετανάστευσαν επειδή επικρατούσε μια κατάσταση πολέμου η οποία δημιούργησε οικονομικές δυσκολίες.

[Απομαγνητοφώνηση 9: «Φ: Ωραία... Αναγκαστήκαμε να μεταναστεύσουμε για λόγους πολιτικούς. Ξέσπασε ο πόλεμος και τα πράγματα στην Αλβανία ήταν πολύ άσχημα...», Απομαγνητοφώνηση 8: «Η γιαγιά μου έφυγε μετά τον πόλεμο στο Βιετνάμ και από εκεί ξεκίνησε...»]

Έπειτα, κάποιοι από τους ερωτηθέντες που έχουν έρθει Ελλάδα για σπουδές έχουν ως κίνητρο τον οικονομικό παράγοντα.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Είχα κατέβει για να προετοιμαστώ για τις πανελλήνιες και όσο να ναι είχα δει λίγο από την Ελλάδα, μου άρεσε και ήταν και το οικονομικό στη μέση γιατί στη Γερμανία κάθε εξάμηνο πληρώνεις και γύρω στα τριακόσια χιλιάδικα, είναι πάρα πολλά», Απομαγνητοφώνηση 3: «Βασικά ο στόχος μου στην αρχή τότε ήταν

να έρθω στην Ελλάδα να δουλεύω κάποιο χρονικό διάστημα να μαζεύω κάποια λεφτά και να πηγαίνω στη Ρουμανία...»].

Έπειτα, δόθηκαν απαντήσεις όπως ότι η Ελλάδα είναι η χώρα καταγωγής τους, είναι μια χώρα που προτιμάνε να μένουν σ' αυτή και έχει πολύ καλές προοπτικές για σπουδές.

[Απομαγνητοφώνηση 6: «αλλά πάντα νοσταλγούσα την Ελλάδα. Και γι' αυτό ήθελα και να έρθω Ελλάδα για να σπουδάσω.», Απομαγνητοφώνηση 7: «X: Ο μπαμπάς μου είναι από Ελλάδα από Καβάλα. Αλλά μετανάστευσε Αμερική άρα είμαι μισή Ελληνίδα.» Απομαγνητοφώνηση 5: «T: Γιατί πάντα ήταν το όνειρο μου γιατί ήταν αρχαιολογία και που αλλού να κάνω αρχαιολογία στην Ελλάδα είναι η καλύτερη χώρα γι' αυτό»]

3. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Στη συνέχεια, διερευνήθηκαν τα συναισθήματα που δημιουργήθηκαν ως επακόλουθο του ταξιδιού της μετανάστευσης αλλά και πριν απ' αυτό. Ακόμη, αν ήταν εύκολη ή μη η απόφαση για μετανάστευση -κυρίως για τους φοιτητές που ήρθαν Ελλάδα έχοντας ως στόχο να εκπαιδευτούν σ' ένα ελληνικό πανεπιστήμιο- καθώς οι φοιτητές που μετανάστευσαν με τους γονείς τους σε μικρή ηλικία προφανώς δεν είχαν το δικαίωμα επιλογής. Για τους περισσότερους συνεντευξιζόμενους φάνηκε πως ήταν μια κατάσταση που άλλαξε γρήγορα και δεν μπόρεσαν να συνειδητοποιήσουν την τόσο μεγάλη αλλαγή που προκλήθηκε. Για κάποιους άλλους ήταν μια αρκετά αγχωτική περίοδος της ζωής τους. Για παράδειγμα ο φόβος και το άγχος που επικρατούσε στα συναισθήματα τους φαίνεται ξεκάθαρα στα παρακάτω αποσπάσματα των συνεντεύξεων.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Με άγχωνε το γεγονός ότι δεν θα ήμουν με την μαμά μου, πλέον όμως μου χει φύγει τελείως», Απομαγνητοφώνηση 9: « Είχα έναν φόβο και άγχος είχα γιατί θα αντιμετώπιζα κάτι ξένο και διαφορετικό και πάντα το διαφορετικό σε τρομάζει γιατί δεν ξέρεις τι θα συναντήσεις.», Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Στην αρχή ήταν δύσκολο γιατί ήθελα να πάω πίσω με τη θεία μου, τη γιαγιά μου, τους συγγενείς μου που ήμουν πολύ δεμένη. Στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο να μείνω εδώ πέρα γιατί ήταν πολύ δύσκολο όλα ήταν ξένα. Ξέρεις ειδικά όταν είσαι μικρός...».]

Από την άλλη πλευρά, ένα παράδειγμα που καταδεικνύει ότι ήταν μια εύκολη απόφαση χωρίς φόβο είναι το εξής:

[Απομαγνητοφώνηση 3: «Εγώ το αποφάσισα πολύ γρήγορα και ήρθα πολύ γρήγορα... Κι έχω ήδη έξι χρόνια εδώ... Ξέρεις τι... δεν φοβήθηκα γιατί ήμουν τόσο μικρή και δεν καταλάβαινα τι κάνω.... Δηλαδή τώρα το συνειδητοποιώ... Τώρα για παράδειγμα να μου πεις πάμε σε μια ξένη χώρα θα σου πω που πάμε και τι κάνω; Τότε το πήρα έτσι... Ωραία θα είναι λες και πάω...].

Ακόμη, υπάρχει και η περίπτωση που κάποιος νοιώθει χαρά καθώς το ταξίδι της μετανάστευσης είχε συνδεθεί με την επανένωση της οικογένειας.

[Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Επειδή ήμουν μικρός ήταν μόνο το γεγονός ότι θα έβλεπα τον πατέρα μου. Και ήταν η χαρά ας πούμε»].

Μια κατάσταση που δεν χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερο άγχος παρατηρείται και στις εξής απαντήσεις .

[Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Για να σου πω την αλήθεια δεν σκέφτηκα τι προβλήματα θα μπορεί να έχω . Χαιρόμουν που έφευγα από τη Γερμανία. Βέβαια, τώρα που το θυμάμαι, το μόνο που με ανησυχούσε λίγο ήταν ότι πέρασα σε μια πόλη που δεν είχα κανέναν γιατί οι συγγενείς μου ήταν αλλού και οι γονείς μου όπως σου είπα Γερμανία.», Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Όχι, μόνο αν θα κάνω παρέες αλλά δεν με φόβιζε ιδιαίτερα αυτό δεν φαντάστηκα ότι θα αντιμετωπίσω πρόβλημα.»].

Μια ακόμη περίπτωση είναι αυτή του φοιτητή που τον χαρακτήριζε το συναίσθημα της ανυπομονησίας καθώς θα ερχόταν Ελλάδα για σπουδές.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Όχι φόβος... Βασικά ήμουν πολύ αγχωμένη γιατί δεν ήξερα τι θα βρω εκεί... πως θα είναι δηλαδή αλλά ήμουν αγχωμένη στο καλό τρόπο...
Ε: Είχες κάτι σαν ανυπομονησία; Τ: Ναι αυτό...»]

4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΑΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Όσων αφορά τα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι συμμετέχοντες μετά τον ερχομό τους στην Ελλάδα υπήρχαν απαντήσεις όπως αυτές που περιγράφουν πως είχαν σημαντικές δυσκολίες και άλλες που περιγράφουν πως δεν είχαν να

αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα προβλήματα. Στην πρώτη κατηγορία που ανήκουν οι συνεντευξιαζόμενοι που δηλώνουν πως δεν είχαν δυσκολίες ανήκουν τα παρακάτω αποσπάσματα.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Τον πρώτο καιρό ήταν λίγο περίεργο ήταν σαν να ήρθα στην Ελλάδα για διακοπές, αλλά εντάζει συνηθίζεις λόγω ότι είχα και τα ξαδέρφια μου στην Ελλάδα με βοήθησαν κι αυτοί και ήμουν εντάζει», Απομαγνητοφώνηση 7: «X: Όχι, έτσι ήταν έκανα εύκολα παρέες, έκανα φίλους, μ' αρέσει πολύ η Ελλάδα οπότε ήμουν χαρούμενη που είχα έρθει. Δεν ένοιωθα ότι νοσταλγώ το σπίτι μου.», Απομαγνητοφώνηση 9: « Όχι δεν αντιμετώπισα κάποιο πρόβλημα απ' όσο θυμάμαι ούτε στο σχολείο που πήγα τίποτα ιδιαίτερο.»].

Αντίθετα, χαρακτηριστικά παραδείγματα των φοιτητών που αντιμετώπισαν προβλήματα αφότου έφτασαν στην χώρα υποδοχή τους είναι τα εξής: [Απομαγνητοφώνηση 2: «Κοίτα το βασικό ήταν αυτό που σου είπα πριν ότι ήθελα να γυρίσω πίσω. Αλλά γενικά ομαλά κύλησε ο πρώτος καιρός», Απομαγνητοφώνηση 6: «M: Ναι... Αντιμετώπισα δυσκολίες στο να προσαρμοστώ στον ελληνικό τρόπο σκέψης και να μην νευριάζω συνέχεια όταν κάτι πάει στραβά. Έπρεπε να καμιά φορά να παλεύω για αυτά που είχα ως τότε ως αυτονόητα.»].

Επιπλέον, φαίνεται πόσο βασικό είναι το πρόβλημα που προκύπτει πολλές φορές από γραφειοκρατικά ζητήματα, πόσο κουράζει και ταλαιπωρεί τους ανθρώπους.

[Απομαγνητοφώνηση 3: «K: Το κύριως πρόβλημα που είχα τότε ήταν με τα χαρτιά γιατί η Ρουμανία δεν ήταν στην ΕΕ τότε και αντιμετώπισαμε μεγάλο πρόβλημα τότε με τα χαρτιά...», Απομαγνητοφώνηση 5: «T: Οι διαδικασίες ήταν δύσκολες γιατί χρειάστηκε πολλά χαρτιά για να πάρω την υποτροφία να τρέχω από εδώ από εκεί για διαβατήριο αλλά τελικά.... Τα κατάφερα»].

Έπειτα, στην ερώτηση που έγινε σχετικά με το χρόνο που τους πήρε να νοιώσουν ασφάλεια μετά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα δόθηκαν οι εξής απαντήσεις. Ως επί το πλείστον, οι φοιτητές που έχουν έρθει στην Ελλάδα για σπουδές χρειάστηκαν ένα μικρότερο διάστημα για να νοιώσουν ασφάλεια στη χώρα υποδοχής. Επίσης, σημαντικό ρόλο σ' αυτή τη περίπτωση κατέχουν οι συγγενείς και οι φίλοι. Ειδικότερα παρατίθενται τα εξής αποσπάσματα.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «T: Με βοήθησαν κάποιοι συγγενείς που έχω εδώ στη Αθήνα ένας θεός μου και μια θεία αυτούς... E: Με ποιο τρόπο, ψυχολογικά ας πούμε; T: Ψυχολογικά κι έτσι σαν οικογένεια... Χριστούγεννα και τέτοια πήγαινα εκεί... E: Δηλαδή ένοιωσες ασφάλεια τότε μαζί τους; T: Ναι τότε...», Απομαγνητοφώνηση 6: «M: Ήταν καλός μ' άρεσε που έμενα Ελλάδα και που έμενα μόνη. Αμέσως αγάπησα τη πόλη. Ακόμα πιο ασφαλής ένιωσα όταν έκανα και τις πρώτες μου παρέες.», Απομαγνητοφώνηση 7: «X: E... από τότε που ήρθα εντάζει δεν ήμουν και τόσο άνετη όσο μετά αλλά και πάλι ένιωθα καλά. Δηλαδή δεν είχα κάποιο πρόβλημα από τότε που ήρθα απλά ήταν η αλλαγή που σε κάνει να νοιώθεις έτσι.», Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Μετά το πρώτο έτος, στο δεύτερο. Κοίτα εγώ είχα κι αυτό το πρόβλημα... είχα συνηθίσει στη γερμανική νοοτροπία...».] Βέβαια, υπάρχει και η περίπτωση του φοιτητή που ήρθε στην Ελλάδα σε μικρή ηλικία με την οικογένεια του και ένοιωσε ασφάλεια σε σύντομο χρονικό διάστημα [Απομαγνητοφώνηση 4: «A: Από μικρός δεν είχα θέμα. Απ' όταν ήρθα μετά τον πρώτο χρόνο και λιγότερο ίσως ένοιωσα ασφάλεια»].

Άλλες απαντήσεις που δόθηκαν είναι αυτές σύμφωνα με τις οποίες οι φοιτητές συμμετέχοντες ένοιωσαν ασφαλείς σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα απ' τους προαναφερθέντες. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι φοιτητές αυτοί ήρθαν στην Ελλάδα σε μια μικρότερη ηλικία.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Ασφάλεια μετά τα πρώτα χρόνια, δεν ξέρω αν είναι ακριβώς ασφάλεια, απλά το είχαμε συνειδητοποιήσει ότι εδώ θα μείνουμε. Ασφάλεια ένοιωσα τα τελευταία χρόνια. Κοίτα πώς να στο εξηγήσω. Επειδή φίλους έκανα στο Λύκειο, θεωρώ ότι οι φίλοι είναι πολύ σημαντικό, οπότε ασφάλεια ένοιωσα τα τελευταία χρόνια. Τώρα είμαι όπως ήταν οι γονείς μου στην Αλβανία που είχαν κοινωνική δικτύωση, έτσι και τώρα εγώ έχω φίλους και νοιώθω ότι έχω μπει σε μια σειρά. Δεν σκέφτομαι ότι θα μείνω λίγα χρόνια και θα φύγω.», Απομαγνητοφώνηση 9: «Φ: Τον πρώτο καιρό ήμουν λίγο ανασφαλής. Υπήρχε αβεβαιότητα αλλά μετά ένοιωσα καλύτερα. Όσο περνούσαν όμως τα χρόνια ένιωθα και πιο... ασφαλής»]

5. ΣΥΝΑΨΗ ΣΧΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Αναφορικά με την ερώτηση που διερευνά το θέμα της φιλίας δόθηκαν περισσότερο θετικές απαντήσεις, καθώς για τους περισσότερους φοιτητές όπως προέκυψε από τις απαντήσεις τους, η σύναψη σχέσεων ήταν μια εύκολη υπόθεση. Συγκεκριμένα παραδείγματα είναι τα εξής:

[Απομαγνητοφώνηση 1: Ε: Ωραία, πόσο εύκολο σου ήταν να κάνεις φίλιες εδώ ;«Σ: Αρκετά μπορώ να πω λόγω ότι είμαι και κοινωνική πολύ...», Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Ναι είχα φίλους, αλλά τους αληθινούς φίλος τους κάνεις σε μεγαλύτερη ηλικία που καταλαβαίνεις. Αλλά φίλους που έκανα παρέα είχα και πιο μικρή.» Απομαγνητοφώνηση 3: «Κ: Ούτε... Όχι... Και να σου πω οι Έλληνες είναι πολύ φιλότιμοι και κοινωνικοί κι επικοινωνιακοί και να σου πω ούτε ρατσισμό δεν ένιωθα κάπως ποτέ...», Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Δεν θυμάμαι πολλά αλλά ας πούμε θυμάμαι ότι έχω ένα κολλητό ήμασταν από τότε και είμαστε ακόμη και τώρα, όπου ήταν η πρώτη μέρα που πήγαινα στο νηπιαγωγείο κι εντάξει τα περισσότερα παιδιά γνωρίζονταν και πάμε για διάλειμμα κι εγώ επειδή δεν ήξερα κανέναν δενμίλαγα και ήρθε το παιδί αυτό και μου λέει πολύ απλά, «Με λένε Κώστα θες να γίνουμε φίλοι;», Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Αρκετά εύκολα. Είμαι κοινωνικό άτομο και μ' αρέσει να γνωρίζω κόσμο και έκανα εύκολα φίλους.» Απομαγνητοφώνηση 9: «Ναι... είχα φίλους όχι πολλούς αλλά είχα.» Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Ναι, δεν έκανα πολλούς. Αλλά έκανα κάποιους, μετά περισσότερους και μάλιστα κάποιοι με πλησίασαν από μόνοι τους.»]

Υπήρχαν, βέβαια, και οι περιπτώσεις που ήταν δύσκολο να δημιουργήσουν παρέες και φίλιες και αυτές αναφέρονται παρακάτω.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Όχι... Καθόλου μόνο τώρα τελευταία έκανα κάποιους φίλους από το χορευτικό αλλά από το πανεπιστήμιο όχι δεν γνωρίζω κανέναν... για το πανεπιστήμιο φταίω λίγο κι εγώ επειδή δεν ξέρω πως... ντρέπομαι βασικά», Απομαγνητοφώνηση 8: «Α: Γενικά στο δημοτικό δεν είχα πολλούς φίλους πιο πολύ παρέα έκανα με δυο στενές φίλες... από το νηπιαγωγείο δεν έχω καθόλου αναμνήσεις... και στο δημοτικό δεν είχα φίλους αλλά υπήρχε μια αμοιβαία σχέση μεταξύ μας.»

Στη συνέχεια, διερευνήθηκε κατά πόσο βοηθήθηκαν οι νέοι και οι οικογένειες τους αφού μετανάστευσαν από άλλα πρόσωπα. Αναλύοντας τις απαντήσεις βλέπουμε πως επί το πλείστον βοήθησαν συγγενείς, ειδικά για τα παιδιά που έχουν έρθει

Ελλάδα για σπουδές. Άλλες απαντήσεις που δόθηκαν είναι πως βοήθησαν φίλοι είτε από Ελλάδα είτε από τη χώρα προέλευσης που έμεναν Ελλάδα. Συγκεκριμένα παραδείγματα στα οποία φαίνεται πως βοήθησαν οι συγγενείς είναι τα παρακάτω. [Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Τον πρώτο καιρό ήταν λίγο περίεργο ήταν σαν να ήρθα στην Ελλάδα για διακοπές, αλλά εντάξει συνηθίζεις λόγω ότι είχα και τα ξαδέρφια μου στην Ελλάδα με βοήθησαν κι αυτοί και ήμουν εντάξει», Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Με βοήθησαν κάποιοι συγγενείς που έχω εδώ στη Αθήνα ένας θείος μου και μια θεία αυτούς...», Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Εεεε... Οι γονείς μου με βοήθησαν στο σπίτι και μετά έπρεπε να φύγουν. Μετά μόνη μου.», Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Ήταν κάποιοι συγγενείς που με βοήθησαν πιο πολύ ψυχολογικά έτσι με στήριζαν να στο πω γιατί μόλις είχα έρθει.»].

Βέβαια, όπως έχει ήδη ειπωθεί υπάρχουν οι περιπτώσεις των φοιτητών που βοηθήθηκαν από φίλους.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Ε: Σας Βοήθησαν μου είπες και οι φίλοι του πατέρα σου; Θ: Ναι, ναι μας βοήθησαν Ε: Πώς δηλαδή; Θ: Μας βοήθησαν να μάθουμε και τη γλώσσα, παίζαμε μαζί τους, κάναμε παρέα με φίλους τους, οπότε σ' έκαναν να νοιώθεις πιο άνετα.», Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Ναι, ήμασταν τυχεροί γιατί πέσαμε σ' έναν που είναι φίλος του πατέρα μου τώρα Έλληνας και ζει στην Αυστραλία και ήξερε πως είναι η μετανάστευση.»]

6. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΖΩΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΕΡΧΟΜΟ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΕΥΡΕΣΗΣ ΣΤΕΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΓΛΩΣΣΑΣ)

Το ζήτημα της ανεύρεσης σπιτιού ήταν για κάποιους εύκολη υπόθεση ενώ για κάποιους άλλους εξαιρετικά δύσκολη. Αρχικά, βλέπουμε παραδείγματα που δηλώνουν πως δεν αποτέλεσε πρόβλημα η εύρεση στέγης.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Ναι ευτυχώς βρήκαμε εύκολα», Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Ήταν εύκολο, ήρθα με τους γονείς μου και με βοήθησαν αυτοί, μαζί βρήκαμε σπίτι αλλά δεν ήταν δύσκολο.»].

Υπάρχουν όμως και οι φοιτητές για τους οποίους δημιούργησε έντονο πρόβλημα.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Καθόλου εύκολο αγόρασα εφημερίδες κι έψαχνα και για κάποιους που πήρα τηλέφωνο... όταν λέω ότι είμαι ξένη ααα μου κάνουν δεν γίνεται κι

έπρεπε να προσπαθήσω ξανά... Κάποιες φορές η θεία μου πήρε τηλέφωνο, ναι, να μη πω ότι εγώ είμαι ξένη και δεν μιλούσα και τα ελληνικά καλά...», Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Θα σου πω ένα άλλο παράδειγμα, για να σου απαντήσω σ' αυτό. Όταν ήρθαμε στο Βόλο για να βρούμε σπίτι πήγαμε σ' ένα πολύ ωραίο που μας άρεσε. Και αφού το είδαμε γυρνάει ο ιδιοκτήτης και μας ρωτάει, από πού είστε; Από την Αλβανία λέει η μητέρα μου. Δεν σας κάνει λέει το σπίτι, είναι πάρα πολλά τα κοινόχρηστα και φάνηκε ξεκάθαρο γιατί το είπε αμέσως μόλις του είπαμε ότι είμαστε από Αλβανία. Η σ' ένα άλλο σπίτι που είχαμε πάει μας ρωτάει από πού είστε και του το λέμε και ρωτάει «Δουλεύετε;» και επί μια ώρα μας έλεγε αν δουλεύουμε και που και συνέχεια μας έλεγε «Άμα πληρώνετε καλάθα είμαστε». Μέχρι που έφτασε η μητέρα μου να του πει ότι στη Αθήνα ζούμε στο ίδιο σπίτι για 14 χρόνια.»]

Το θέμα της εκμάθησης της γλώσσας φαίνεται πως δεν αποτέλεσε ιδιαίτερο πρόβλημα για κανέναν από τους φοιτητές καθώς εξοικειώθηκαν μ' αυτή εύκολα με διάφορους τρόπους ο καθένας. Κάποιοι απ' αυτούς έμαθαν τη γλώσσα μόνοι τους με τη χρήση διάφορων μέσων όπως το κινητό ή η τηλεόραση.

[Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Έβλεπα τηλεόραση πάρα πολύ, και κυρίως παιδικά Cartoon. Εγώ η μάνα μου ο πατέρας μου μάθαμε από τα παιδικά.», Απομαγνητοφώνηση 3: «Κ: Όχι όχι μόνη... αρχικά ήταν με τα μηνύματα... είχα βάλει και στο κινητό το T9 ξέρεις για να μπορώ να γράφω σωστά...»].

Ενώ κάποιοι άλλοι φοιτητές επισημαίνουν πως βοηθήθηκαν από τον κοινωνικό τους περίγυρο.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Μας βοήθησαν να μάθουμε και τη γλώσσα, παίζαμε μαζί τους, κάναμε παρέα με φίλους τους, οπότε σ' έκαναν να νοιώθεις πιο άνετα.», Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Τη μιλούσα αλλά όχι τέλεια. Αλλά εδώ την έμαθα. Αυτό δεν ήταν πρόβλημα για μένα.»].

Έπειτα, υπάρχουν οι περιπτώσεις των φοιτητών που βοηθήθηκαν από το πανεπιστήμιο για την εκμάθηση της γλώσσας.

[Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Την ήξερα από τους γονείς μου, στο πανεπιστήμιο την έμαθα πολύ καλύτερα και ακόμα μαθαίνω.»].

Βέβαια, φαίνεται πως για κάποιους δεν ήταν επαρκή τα μαθήματα της γλώσσας που ορίζονται από το πανεπιστήμιο.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «*T: Εγώ ήμουν στην Αθήνα, έμεινα ένα χρόνο εκεί και στο πρόγραμμα λέει ότι πρέπει να κάνουμε πρώτα ένα χρόνο μαθήματα ελληνικά και μετά το πανεπιστήμιο αλλά δεν ήταν ένας χρόνος κάναμε ούτε έξι μήνες δεν κάναμε και ήταν πάρα πολύ δύσκολο να μάθουμε όλα αυτά τα πράγματα κι έπρεπε είχαμε κι εξετάσεις να δώσουμε από τη τάξη μου ούτε τα μισά δεν πέρασαν στις εξετάσεις ήταν πάρα πολύ δύσκολα»].*

Ακόμη, βλέπουμε και τη περίπτωση του φοιτητή που ενώ ήξερε την γλώσσα δυσκολεύτηκε στο χώρο του πανεπιστημίου, καθώς δεν ήταν σε θέση να κατανοήσει την ακαδημαϊκή γλώσσα.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Την γλώσσα την ήξερα αλλά δυσκολεύτηκα με τα βιβλία γιατί η γλώσσα τους ήταν διαφορετική, ακαδημαϊκή κι έτσι αναγκαζόμουν να είμαι μ' ένα λεξικό δίπλα. Αυτά.»*]

7. ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥΣ

Έπειτα, περνώντας στο κομμάτι της εκπαίδευσης, οι φοιτητές ερωτήθηκαν για τις σχέσεις που είχαν με τους εκπαιδευτικούς ανά τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και για το ενδεχόμενο να έχουν εντοπίσει ρατσιστικές εκδηλώσεις στη συμπεριφορά τους. Αρχικά, αναφορικά με τη σχέση των παιδιών με τους νηπιαγωγούς ακούστηκαν θετικά στοιχεία.

[Απομαγνητοφώνηση 4: «*A: Ναι πάρα πολύ. Θυμάμαι ότι επειδή η μαμά μου δούλευε μέχρι αργά, για να πάω απ' το νηπιαγωγείο μέχρι το σπίτι με πήγαινε η δασκάλα.»* Έπειτα, σε σχέση με το δημοτικό υπάρχουν περιπτώσεις που ο δάσκαλος βοήθησε τα παιδιά με κάποιο τρόπο.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «*Θ: Στο δημοτικό με βοήθησαν πάρα πολύ. Στο δημοτικό ήταν πιο κοντά μας. Εντάξει ήμασταν και σε χωριό οπότε ήταν πολύ λιγότερα παιδιά, παίζαμε όλοι μαζί. Συζητούσαμε όλοι μαζί τους έλεγα ότι θυμόμουν από την Αλβανία*

πως ήταν. Με ρωτούσαν τις διαφορές βλέπω αν θέλω να φύγω πόσους συγγενείς έχω, τέτοια. Υπήρχε επαφή.»].

Ενώ σε άλλες περιπτώσεις κράτησε μια ουδέτερη στάση χωρίς να υπάρχει προσπάθεια για την ένταξη των παιδιών.

[Απομαγνητοφώνηση 8: «Α: Αντιμετωπιζόμουν ίσα όπως και τα άλλα παιδιά»,
Απομαγνητοφώνηση 9: «Φ: Όπως και με τα άλλα παιδιά δεν συμπεριφερόταν διαφορετικά σε μένα. Δεν μπορώ να πω ότι με βοήθησαν ιδιαίτερα. Ήταν φιλικοί μαζί μου αλλά όπως και με τους άλλους τίποτα το ιδιαίτερο.»].

Στη συνέχεια, όσων αφορά τη σχέση των συνεντευξιζόμενων με τους καθηγητές τους στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουμε στοιχεία τα οποία δηλώνουν πως οι σχέσεις τους ήταν τυπικές χωρίς να υπάρχει προσπάθεια για προσέγγιση από τη πλευρά των καθηγητών.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Στο Γυμνάσιο αδιάφορα, δεν θυμάμαι κάτι συγκεκριμένο, στο Λύκειο, του φροντιστηρίου θα έλεγα, δεν υπήρχε κάτι ιδιαίτερο, δεν υπήρχε διαφορετική συμπεριφορά... Ε: Πρόβλημα σου δημιούργησε κάποιος από αυτούς; Θ: Από εκπαιδευτικούς μόνο στο Λύκειο από ένα καθηγητή. Ναι αλλά μιλάμε για έναν συγκεκριμένο. Έναν άνθρωπο με προβλήματα στην οικογένεια και γενικά να παίζει χαρτιά να πουλάει τα σπίτια του, είχα μια διαταραγμένη προσωπικότητα, οπότε δεν τον εντάσσω στα άτομα τα οποία... ήταν ο άνθρωπος τέτοιος ήταν ειρωνικός από μόνος του... δεν θα τον έβαζα στους ανθρώπους που θα υπολόγιζα την άποψη τους.»].

Παράλληλα, όσων αφορά τη σχέση των φοιτητών με τους καθηγητές του πανεπιστημίου υπάρχει μια ποικιλία απαντήσεων. Αφ' ενός, έχουμε τους φοιτητές οι οποίοι θεωρούν πως υπάρχει μια καλή σχέση ανάμεσα σ' αυτούς και τους εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, στις απαντήσεις που δόθηκαν οι περισσότεροι φοιτητές δεν εντοπίζουν μια διαφοροποιημένη συμπεριφορά από μέρους των καθηγητών σε παιδιά που έρχονται από κάποια άλλη χώρα, αλλά μια ουδέτερη στάση.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Σ: Φιλικοί είναι οι καθηγητές, ενώ έχω ακούσει ότι αλλού είναι πιο αυστηροί, αλλά στο δικό μου τμήμα βοηθάνε, δεν έχω δει βέβαια πολλούς αλλοδαπούς στο τμήμα μας, αλλά ακόμη και τους κύπριους τους βοηθάνε. Ακριβώς δεν γνωρίζω. Με την έννοια ότι τους δίνουν κάτι επιπλέον, ένα site για παράδειγμα για να καταλάβουν καλύτερα το μάθημα. Βέβαια, αυτό μπορεί να το κάνουν και σ' όλους.»],

Απομαγνητοφώνηση 3: «Σίγουρα μ' αρέσει και από τους καθηγητές παράπονο δεν

έχω. Ίσα ίσα που μερικοί λόγω της καταγωγής μου μπορεί να είναι έτσι και λίγο πιο... επιεικείς...», Απομαγνητοφώνηση 4: «Τυχαίνει δηλαδή να είναι καλοί καθηγητές. Καθηγητές που ασχολούνται μαζί σου. Θυμάμαι ότι πέρυσι ήταν να πάμε διακοπές στην Αίγινα, και δεν είχα το ποσό, και έστειλα mail στην καθηγήτρια που το διοργάνωνε, μου απάντησε σε πέντε λεπτά και το πρόβλημα είχε λυθεί.», Απομαγνητοφώνηση 5: «Τ: Η σχέση είναι... είναι... ίδια με τους άλλους. Απλά εντάζει δυο καθηγητές που μιλούσα μετά επειδή πρέπει να περάσω κάποια μαθήματα και τους μιλούσα και το κατάλαβαν αλλά εντάζει δεν μπορούσαν να κάνουν και κάτι αλλά ήταν πολύ καλοί μαζί μου δεν μου μιλούσαν άσχημα δεν... Όχι, στα μαθήματα πάντα από κάτω γράφω ότι είμαι ξένη... Δεν μιλάω καλά τα ελληνικά... Συγγνώμη για τα λάθη κλπ... Και για αυτό δεν κοιτάνε πολύ... δεν προσέχουν πολύ στα ορθογραφικά και αυτά...», Απομαγνητοφώνηση 8 «Απλά ήθελα να προσθέσω ότι κάποιοι καθηγητές με το που ήρθα εδώ πέρα με πλησίασαν με ρώτησαν αν καταλαβαίνω αυτά που λένε...», Απομαγνητοφώνηση 7: «X: Μ' έχουν βοηθήσει στο ότι είναι φιλικοί, είναι επιεικείς, αλλά μέχρι εκεί... Όχι η συμπεριφορά τους είναι η ίδια προς όλους»].

Αφ' ετέρου, υπάρχει και η περίπτωση που ο φοιτητής μιλάει για διαφοροποιημένη συμπεριφορά των καθηγητών ανάλογα με την καταγωγή τους.

[Απομαγνητοφώνηση 6: «M: Με άλλους ήταν καλή με άλλους όχι. Όσοι ήταν και αυτοί από Γερμανία με συμπαθούσαν και με βοηθούσαν αν είχα κάποια δυσκολία.»].

Έπειτα, ακολούθησε η ερώτηση για τη σχέση του συνεντευξιζόμενου με τους συμμαθητές του και γενικότερα το επίπεδο της κοινωνικοποίησης στα χρόνια του σχολείου. Οι απαντήσεις που δόθηκαν ήταν αρκετά θετικές καθώς φαίνεται πως όλοι οι φοιτητές είχαν καλές σχέσεις με τους συμμαθητές και με κάποιους απ' αυτούς δημιούργησαν μια πολύ δυνατή φιλία.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Ναι είχα φίλους, αλλά τους αληθινούς φίλους τους κάνεις σε μεγαλύτερη ηλικία που καταλαβαίνεις. Αλλά φίλους που έκανα παρέα είχα και πιο μικρή.», Απομαγνητοφώνηση 4: «A: Δημοτικό μια χαρά. Γενικά μου είναι εύκολο να κάνω φίλεις. Και με τους περισσότερους φίλους μου αυτή τη στιγμή είμαστε από το δημοτικό μαζί... A: Επειδή πήγαμε σε Γυμνάσιο Λύκειο που ήταν δίπλα, είχα πολλά παιδιά γνωστά. Ήμουν πολύ δημοφιλής, με ήξεραν όλοι», Απομαγνητοφώνηση 9: «Φ: Η σχέση που είχα ήταν καλή. Κάναμε παρέα, παίζαμε, με κάποιους απ' αυτούς, όχι με όλους.»].

Υπάρχει μια περίπτωση όπου ο φοιτητής σχολιάζει πως είχε μια τυπική σχέση με τους περισσότερους από τους συμμαθητές του, αλλά όπως προσθέτει στη συνέχεια, δεν αποδίδει την κατάσταση αυτή στην καταγωγή του, αλλά στο χαρακτήρα και την ιδιοσυγκρασία του.

[Απομαγνητοφώνηση 8: «*A: Γενικά στο δημοτικό δεν είχα πολλούς φίλους πιο πολύ παρέα έκανα με δυο στενές φίλες... από το νηπιαγωγείο δεν έχω καθόλου αναμνήσεις... A: Δεν θα έλεγα και τόσο με την καταγωγή μου όσο με τον χαρακτήρα μου... Γενικά δεν ανοίγομαι τόσο εύκολα.*».]

8. ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Σύμφωνα με τις απόψεις των περισσότερων φοιτητών το Πανεπιστήμιο δεν βοηθά ιδιαίτερα την ενταξιακή διαδικασία. Ακόμη και σε περιπτώσεις όπου οι φοιτητές διατηρούν μια θετική εικόνα για τους καθηγητές τους και το εκπαιδευτικό σύστημα δεν επισήμαναν συγκεκριμένες και στοχευμένες προσπάθειες από τη πλευρά του πανεπιστημίου με απώτερο στόχο την ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών. Για παράδειγμα, δόθηκαν οι εξής απαντήσεις σχετικά με την έλλειψη ενταξιακής στρατηγικής από πλευρά του πανεπιστημίου.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «*T: Δεν πιστεύω ότι βοηθάει...*», Απομαγνητοφώνηση 6: «*Γενικά το εκπαιδευτικό σύστημα θέλει αναδιάρθρωση και γενικευμένες αλλαγές*», Απομαγνητοφώνηση 8: «*A: Δεν έχω δει να γίνεται κάτι γι' αυτά τα παιδιά... Απλά ήθελα να προσθέσω ότι κάποιοι καθηγητές με το που ήρθα εδώ πέρα με πλησίασαν με ρώτησαν αν καταλαβαίνω αυτά που λένε...*», Απομαγνητοφώνηση 9: «*Φ: Κοίτα γίνονται κάποια θεωρητικά πράγματα όπως μαθήματα αλλά από εκεί και πέρα ο καθένας πρέπει να κάνει και τη δική του προσπάθεια, αλλά δεν θεωρώ πως έχουμε φτάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο ακόμη.*»].

Βέβαια, υπάρχουν και φοιτητές που έχουν θετική αντίληψη για το θέμα, και είναι ευγνώμονες για τους καθηγητές τους.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Απ' όσο βλέπω, βοηθάνε γιατί κάνουν κάποια μαθήματα ελληνικών για να καταλάβουν την γλώσσα, τώρα για τη κοινωνικοποίηση τους αυτό*

είναι κατά βάση θέμα του καθενός, αλλά κυρίως πιστεύω ότι βοηθάει ο καθηγητής, για παράδειγμα λέει «α να εσύ που είσαι από εκεί έχεις κοινά ενδιαφέροντα με τον τάδε», Απομαγνητοφώνηση 3: «Κ: Πολύ βοηθάει. Εμένα μου άρεσε πιο πολύ που εξασκούμε στη γλώσσα που κι αυτό ,παίζει ρόλο πιστεύω μετά έχουμε όλα αυτά τα μαθήματα», Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Όχι και τόσο. Δεν νομίζω πως είναι πολιτική. Είναι οι καθηγητές. Τυχαίνει δηλαδή να είναι καλοί καθηγητές. Καθηγητές που ασχολούνται μαζί σου... Είναι πολύ κοντά μας και αυτό βοηθάει πάρα πολύ. Και μόνο που ξέρεις που θα τους βρεις όποτε κι αν τους χρειαστείς.»].

Στη συνέχεια, βλέπουμε κάποιες απόψεις σύμφωνα με τις οποίες, δεν κρίνεται σημαντική η βοήθεια των καθηγητών για το επίπεδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. [Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Κοίτα προσωπικά σε μένα όχι. Έχουμε φτάσει σε μια ηλικία που είναι προσωπικό θέμα του καθενός. Και μετά από τόσα χρόνια δεν το χρειάζομαι. Τώρα θεωρώ ότι είμαι στη σειρά μου. Δεν μου περνάει από το μυαλό ότι είμαι εκτός και θα με αντιμετωπίσουν αλλιώς.»].

Επιπρόσθετα, υπάρχει μια στάση ουδέτερη προς το θέμα που θα χαρακτηριζόταν μάλλον ως άγνοια σχετικά με περιστατικά και συμπεριφορά ανθρώπων που στοχεύουν στην ένταξη.

[Απομαγνητοφώνηση 7: «Χ: Δεν ξέρω... Νομίζω πως ναι... Δεν τους δυσκολεύει....»]

Αναφορικά με τα προβλήματα που παρουσιάζει η ενταξιακή διαδικασία στο Πανεπιστήμιο δόθηκαν διάφορες απαντήσεις. Οι απόψεις των φοιτητών ποικίλουν καθώς άλλοι υποστηρίζουν πως δεν υπάρχουν προβλήματα και κάποιοι άλλοι πως δεν υπάρχει ενταξιακή πολιτική στο χώρο του Πανεπιστημίου. Αρχικά, θα δούμε την άποψη του φοιτητή κατά την οποία υποστηρίζεται πως δεν υπάρχει ενταξιακή διαδικασία στο Πανεπιστήμιο, αλλά δεν υπάρχει και ανάγκη για την ύπαρξη της. [Απομαγνητοφώνηση 2: «Αλλά δεν έχω ακούσει κάτι συγκεκριμένο ότι ξέρεις αυτός που έχει πρόβλημα τον βοήθησε με τον τάδε τρόπο κάποιος συγκεκριμένος. Συγκεκριμένα για άτομα δεν ξέρω κάτι. Για την ηλικία που είμαστε δεν θεωρώ πως μπορεί να γίνει κάτι. Το βλέπω και ως προς τον εαυτό μου, δεν υπάρχει κάτι που μπορεί να σε βοηθήσει παραπάνω. Εντάξει έχω δεκαπέντε χρόνια στην Ελλάδα, για τα παιδιά που ήρθαν πριν ένα μικρό χρονικό διάστημα είναι διαφορετικό.»].

Έπειτα, παρουσιάζονται οι απόψεις των φοιτητών σύμφωνα με τους οποίους το Πανεπιστήμιο δεν βοηθά.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «*T: Δεν βλέπω έτσι κάποια βοήθεια... Με κάποιους καθηγητές που με γνωρίζουν και με βοηθάνε λίγο κάνουν έτσι καμιά λέξη μετάφραση στα Αγγλικά αλλά δεν υπάρχει κάτι άλλο*», Απομαγνητοφώνηση 8: «*A: Δεν έχω δει να γίνεται κάτι γι' αυτά τα παιδιά*», Απομαγνητοφώνηση 9: «*Φ: Κοίτα γίνονται κάποια θεωρητικά πράγματα όπως μαθήματα αλλά από εκεί και πέρα ο καθένας πρέπει να κάνει και τη δική του προσπάθεια, αλλά δεν θεωρώ πως έχουμε φτάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο ακόμη*»].

Έπειτα, με την απάντηση που παρατίθεται στη συνέχεια γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα σε πρωτοβουλίες των καθηγητών και σε γενικότερη πολιτική του Πανεπιστημίου, καθώς ο φοιτητής επισημαίνει πως δεν υπάρχει πολιτική αλλά οι καθηγητές πολλές φορές βοηθάνε.

[Απομαγνητοφώνηση 4: «*A: Όχι και τόσο. Δεν νομίζω πως είναι πολιτική. Είναι οι καθηγητές. Τυχαίνει δηλαδή να είναι καλοί καθηγητές*»].

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και οι φοιτητές που δεν εντοπίζουν κάποιο πρόβλημα στην ενταξιακή διαδικασία.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Απ' όσο βλέπω, βοηθάνε...*», Απομαγνητοφώνηση 3: «*K: Η αλήθεια είναι ότι δεν ξέρω για άλλα άτομα αλλά για μένα όχι προσωπικά δηλαδή*»].

Όσων αφορά τις προτάσεις των φοιτητών για αλλαγές που μπορούν να γίνουν στην εκπαίδευση με στόχο την διευκόλυνση της ενταξιακής διαδικασίας, ακούστηκαν πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις και ιδέες. Αρχικά, τονίσθηκε η σημασία της γνωριμίας των φοιτητών μεταξύ τους.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Θα πρότεινα να κάνουν κάθε χρόνο για τους πρωτοετείς μια ημερίδα για τους αλλοδαπούς μαθητές, έτσι ώστε να γνωριστούν λίγο καλύτερα, να κάνουν κάποιες συναντήσεις μετά οι ίδιοι για να έρχονται σε επαφή οι Έλληνες με τους αλλοδαπούς*»].

Έπειτα, μια δράση που θεωρείται σημαντική από τους φοιτητές είναι να γνωρίσουν τον τρόπο που λειτουργούν αντίστοιχα τμήματα στις χώρες προέλευσης των

αλλοδαπών φοιτητών, αλλά και ο τρόπος που δουλεύουν οι άνθρωποι εκεί στα αντίστοιχα εργασιακά περιβάλλοντα, όπως τα Νηπιαγωγεία.

[Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Εντάξει κάτι διαφορετικό που θα μπορούσε να γίνει είναι τα άτομα που είναι από άλλες χώρες αν είχαν την δυνατότητα να δουν και πως είναι στη χώρα τους τα νηπιαγωγεία στη χώρα τους και να μιλήσουν για το πώς γίνεται εκεί. Είναι βέβαια πάρα πολύ δύσκολο. Εμένα θα μου άρεσε αυτό να δούμε πως λειτουργούν τα πράγματα να πάρουμε ιδέες. Κι έτσι και το παιδί που δεν είναι από Ελλάδα, θα νοιώσει ότι δεν κάνουμε μόνο της Ελλάδας και μας ενδιαφέρει και τι γίνεται έξω. Μ' ενδιαφέρει να δω τι γίνεται εκεί πως λειτουργούν και αν θα μπορούσα να πάω εκεί πέρα.», Απομαγνητοφώνηση 4: «Α: Να υπάρξουν προγράμματα, για παιδιά που έρχονται απ' έξω, να μας πουν πως είναι τα πράγματα έξω, πως λειτουργούν. Θα μου πεις μπορείς να μπεις Internet να το δεις. Δεν είναι το ίδιο. Παίρνεις ιδέες και δίνεις ιδέες από ανθρώπους, είναι πολύ ενδιαφέρον αυτό.»].

Ακόμη, προτείνεται η ύπαρξη ενός συμβούλου που να βοηθά και να καθοδηγεί τους φοιτητές.

[Απομαγνητοφώνηση 3: «Κ: Αυτό που είπαμε να γίνει ενημέρωση που κι εγώ η ίδια δεν ξέρω αν υπάρχει, κάποιος άνθρωπος ίσως για τα παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν και δεν μπορούν και αν υπήρχε κάποιος να τους καθοδηγούσε θα ήταν καλύτερα.»].

Σημαντική κρίνεται ακόμη η ύπαρξη μαθημάτων ελληνικών.

[Απομαγνητοφώνηση 4: «*A: Θα ήταν καλό να υπάρχει ένα μάθημα ελληνικών. Τουλάχιστον να μάθουν κάποια πράγματα για να υπάρξει επικοινωνία με τους συμφοιτητές. Είναι πολύ σημαντικό. Μπορεί το μάθημα να μη το καταλάβεις, αλλά να σε βοηθήσει ένας φίλος μετά.*», Απομαγνητοφώνηση 5: «*Νομίζω ότι στην αρχή στα δυο πρώτα εξάμηνα θα είναι καλό για τους αλλοδαπούς για τους ξένους να υπάρχουν μαθήματα σε άλλη γλώσσα ή να μπορέσουμε να γράφουμε στις εξετάσεις σε άλλη γλώσσα αφού ξέρουν και οι καθηγητές Αγγλικά για παράδειγμα και...*»].

Επιπρόσθετα, αναφέρθηκαν τμήματα και γραφεία ειδικά διαμορφωμένα για τις ανάγκες των αλλοδαπών φοιτητών.

[Απομαγνητοφώνηση 6: «*M: Πρέπει να οργανωθούν τμήματα ένταξης από υπεύθυνο προσωπικό που να αφογκράζονται τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε φοιτητή. Δεν υπάρχει κάτι τέτοιο στο Πανεπιστήμιο μας.*», Απομαγνητοφώνηση 8: «*A: Καλό θα ήταν στο πανεπιστήμιο να υπάρχει ένα γραφείο στο πανεπιστήμιο το οποίο να βοηθά στην ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών, να οργανώνει κάποιες δράσεις για να βλέπουν και οι φοιτητές που είναι από Ελλάδα και οι άλλοι που δεν ξέρουν ώστε να υπάρχει μια ανταλλαγή*»].

Ακόμη, τονίσθηκε η σημασία των μαθημάτων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η επιθυμία των φοιτητών να παραμείνουν.

[Απομαγνητοφώνηση 9: «*Φ: Κατ' αρχήν θα ήθελα να υπάρχουν τα διαπολιτισμικά μαθήματα που γίνονται τώρα*»].

Τέλος, μια επιθυμία των φοιτητών είναι οι καθηγητές να οπλιστούν με περισσότερη υπομονή.

[Απομαγνητοφώνηση 7: «*X: Ίσως να είναι υπομονετικοί... Αυτό δεν ξέρω τι άλλο...*»]

Στη συνέχεια, οι συνεντευξιαζόμενοι μίλησαν για τη σημασία που κατέχουν οι αλλαγές που πρέπει να γίνουν στο χώρο της εκπαίδευσης, με θέμα την ένταξη των φοιτητών. Κατ' αρχήν, μέσα από τις απαντήσεις που έδωσαν στην αντίστοιχη ερώτηση φάνηκε πόσο σημαντικό είναι για αυτούς να νοιώσει άνετα ο φοιτητής στο χώρο της εκπαίδευσης.

[Απομαγνητοφώνηση 6: «*M: Πρέπει ο κάθε φοιτητής να νοιώσει άνετα. Για να γίνει αυτό πρέπει να δει ότι κάποιος εκτιμά και σέβεται τον πολιτισμό του. Δεν είμαστε όλοι ίδιοι άλλο ξέρω εγώ άλλο εσύ άλλο ο άλλος. Θέλω να πω ότι είναι σημαντικό να παίρνουμε στοιχεία απ' όλους. Και είναι σημαντικό να ενταχθεί ομαλά το παιδί που έρχεται Ελλάδα για σπουδές.*», Απομαγνητοφώνηση 7: «*X: Σίγουρα θα διευκόλυνε τους φοιτητές. Θα ένοιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια.*»].

Ακόμη, οι φοιτητές που αναφέρθηκαν σε σύμβουλο και συμβουλευτικά γραφεία για αλλοδαπούς φοιτητές αναγνωρίζουν τη σημασία που έχει να ακολουθήσει ο καθένας τις σπουδές που του ταιριάζουν. Γι' αυτό λοιπόν κρίνουν σημαντική την ύπαρξη των προσώπων που θα καθοδηγήσουν τους φοιτητές καθώς υπάρχει η πιθανότητα να μην γνωρίζουν τους τρόπους και τη διαδικασία εισαγωγής στα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα.

[Απομαγνητοφώνηση 3: «*K: Κατ' αρχήν τι πιστεύω εγώ... Με την ανεργία που υπάρχει σε θέματα δουλειάς θα βοηθούσε γιατί τώρα που κάνουν δουλειές που δεν θέλουν όπως εγώ που είμαι σερβιτόρα*», Απομαγνητοφώνηση 8: «*A: Θα βοηθούσε πολύ τα παιδιά που δεν έχουν προβλήματα... και θα προωθούσε να μπουν στο πανεπιστήμιο παιδιά που....*»].

Σημαντικό φαίνεται ακόμη πως είναι να δημιουργήσουν παρέες και να γίνουν καλύτεροι ομιλητές της ελληνικής γλώσσας.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Αυτό θα βοηθούσε και να μάθουνε τη γλώσσα, μέσω της επικοινωνίας και της επαφής με άλλους ανθρώπους. Έπειτα, θα τους βοηθούσε να βρουν ένα δυο άτομα να συναναστραφούν*»]. Τέλος, κάτι που επιθυμούν οι φοιτητές είναι η επιτυχία στα μαθήματα τους και σ' αυτό πιστεύουν πως χρειάζονται βοήθεια.

[Απομαγνητοφώνηση 5: «*T: Σίγουρα θα περνούσα περισσότερα μαθήματα. Και αν υπήρξαν κάποια πράγματα ένα δεύτερο μάθημα μικρό έτσι για μισή ώρα γι' αυτούς έτσι για να ρωτήσουμε εμείς να μας εξηγήσουν καλά.*»].

9. ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Έπειτα, στην ερώτηση σχετικά με τις προσδοκίες των φοιτητών από την Ελλάδα φάνηκε πως είναι σημαντικό γι' αυτούς να εξαλειφθεί το φαινόμενο του ρατσισμού. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται από τις εξής απαντήσεις. [Απομαγνητοφώνηση 5: «*T: Αυτό περισσότερο. Και περιμένω να σταματήσουν αυτά τα πράγματα αυτός ο ρατσισμός. Για παράδειγμα εγώ δεν καταλαβαίνω πως αφήνουν να υπάρχει αυτό το κόμμα η Χρυσή Αυγή*», Απομαγνητοφώνηση 6: «*M: Αναμένω ίση μεταχείριση και να σταματήσει η ρατσιστική συμπεριφορά.*», Απομαγνητοφώνηση 9: «*Από την Ελλάδα και από τους Έλληνες εγώ θα ήθελα από εδώ και πέρα να μην νοιώθω πια φιλοξενούμενη θέλω να εισπράξω ότι είμαι ένας ισάξιος πολίτης ανεξαρτήτου καταγωγής. Στο μυαλό μου το έχω ως εξής είναι η Ελλάδα που είναι ένα σπίτι είναι ένας Έλληνας που ζει μέσα στο σπίτι και είναι ο ιδιοκτήτης του σπιτιού και εγώ είμαι απλά φιλοξενούμενη δεν είμαι συγκάτοικος. Θέλω να νοιώσω συγκάτοικος. Ότι η παραμονή μου σ' αυτή τη χώρα είναι περιορισμένη κάποια στιγμή θα γυρίσω πίσω.*»]

Ακόμη, υπάρχουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ερωτηθέντες δεν αναμένουν κάτι από την Ελλάδα πλέον, είτε διότι τους έχει απογοητεύσει, είτε διότι πιστεύουν πως η πρόοδος τους επαφίεται πλέον στους ίδιους και δεν είναι θέμα της χώρας.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «*Σ: Οι προσδοκίες που είχα πλέον με την κατάσταση που βιώνουμε έχουν... σκάσει σαν φούσκα. Εγώ την Ελλάδα την είχα πολύ ψηλά, πλέον την έχω σα μια χώρα που δεν έχει να μου προσφέρει τίποτα, δηλαδή οι προσδοκίες μου ήταν να έρθω να σπουδάσω στη χώρα μου να βγάλω λεφτά στη χώρα μου και να τα αφήσω στη χώρα μου. Πλέον με αναγκάζει να βγω εκτός.*», Απομαγνητοφώνηση 2: «*Θ: Δεν θεωρώ ότι έχω κάποια προσδοκία πλέον. Θεωρώ ότι πλέον εξαρτάται από τον εαυτό μου. Ενώ όταν είσαι μικρός υπάρχουν πράγματα που θα μπορούσαν να σε βοηθήσουν. Προγράμματα, συζητήσεις μέσα στην τάξη. Γι' αυτή την ηλικία δεν μπορούν να γίνουν πολλά.*»].

Τέλος, σημαντικό φαίνεται πως είναι να υπάρξει βοήθεια με σκοπό την ανεύρεση εργασίας.

[Απομαγνητοφώνηση 3: «*K: Εύχομαι να τελειώσω με το καλό και μέχρι να τελειώσω να έχει βελτιωθεί η προφορά μου και σίγουρα να βρω μια δουλειά πάνω στο*

αντικείμενο που σπουδάζω», Απομαγνητοφώνηση 5: «T: Δεν ξέρω αλλά ελπίζω να γίνουν καλύτερα. Να σταματήσει αυτή η κατάσταση να καταλάβει κι ο κόσμος τι συμβαίνει να κάνουν κάτι να μην αφήσουν τα πράγματα όπως είναι.»]

Η ερώτηση που ακολούθησε σχετίζεται με την ανεύρεση εργασίας, καθώς ερωτήθηκαν αφ' ενός αν επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα για δουλειά και αφ' ετέρου αν πιστεύουν πως η καταγωγή τους θα σταθεί εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας. Οι περισσότεροι φοιτητές επιθυμούν να μείνουν στην χώρα μας, αλλά πιστεύουν πως ίσως η καταγωγή τους δημιουργήσει προβλήματα. [Απομαγνητοφώνηση 2: «Θ: Ναι θα το ήθελα πάρα πολύ. Δεν θέλω να φύγω πάλι σαν μετανάστης και να κάνω μια δουλειά άσχετη από τη σχολή μου. Εντάξει έξω θα ήθελα να πάω μόνο για κάποιο μεταπτυχιακό ή για μια δουλειά πάνω στη αντικείμενο μου. Το έχω σκεφτεί. Έχω σκεφτεί το κλασικό να βρούμε μια δουλειά να προσέχουμε κάποια παιδιά και έλεγα ότι άμα τους πεις ότι είσαι από Αλβανία δεν θα θέλουν πάρα πολλοί γονείς. Μερικές φορές το σκέφτομαι.», Απομαγνητοφώνηση 3: «Αλλά τώρα σ' αυτό που σπουδάζω δεν ξέρω δεν ξέρω κατά πόσο οι γονείς θα είναι δεκτικοί σε μια νηπιαγωγό που δεν είναι ελληνίδα, που δεν κατέχει καλά καλά την ελληνική γλώσσα.», Απομαγνητοφώνηση 4: «Αλλά στην Ελλάδα έχουν ρατσισμό για τους Βραζιλιάνους, και ειδικά για τις κοπέλες γιατί όλοι πιστεύουν ότι είμαστε πώς να το πω... ότι δεν είμαστε καλά κορίτσια... το καλό είναι ότι έχω και μια καταγωγή από την Ελλάδα κι έτσι μπορεί να βρω λίγο πιο εύκολα δουλειά. Εδώ έχω γνωστούς Βραζιλιάνους που δεν μπορούν να βρουν δουλειά και από άλλες χώρες.», Απομαγνητοφώνηση 8: «Αυτό δεν το ξέρω ακόμη, δεν νομίζω αλλά σίγουρα θα υπάρξουν, απ' ότι μου έχουν πει οι γονείς μου υπάρχει μια δασκάλα απ' το Βιετνάμ, και είναι διευθύντρια σ' ένα σχολείο... Δεν ξέρω ακόμη πως θα αντιμετωπιστώ...»].

Έπειτα, κάποιοι από τους ερωτηθέντες δεν φοβούνται πως θα αντιμετωπίσουν προβλήματα στην ανεύρεση εργασίας, Αυτοί τυγχάνει να έρχονται από Γερμανία και Αμερική.

[Απομαγνητοφώνηση 7: «X: Ίσως κάποιοι το δουν θετικά. Ναι πουν α αυτή έχει έρθει κι από Αμερική, έχει ζήσει εκεί, καλό είναι αυτό. Ναι μάλλον θετικά θα επηρεάσει κάποιους. Αρνητικά δεν νομίζω. Γιατί;»]

Τέλος, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν θεωρούν την Ελλάδα μια ξενοφοβική χώρα. Μελετώντας τις απαντήσεις καταλαβαίνουμε πως στην πλειοψηφία

τους οι ερωτηθέντες πιστεύουν πως οι Έλληνες είναι ξενοφοβικοί, καθώς όλοι σχεδόν απάντησαν πως υπάρχουν κρούσματα ξενοφοβίας. Τα παρακάτω αποσπάσματα, δικαιολογούν το συμπέρασμα πως οι περισσότεροι χαρακτηρίζουν την Ελλάδα ένα ξενοφοβικό κράτος.

[Απομαγνητοφώνηση 1: «Αλλά εμείς είμαστε πολύ ρατσιστές με τους αλλοδαπούς. Και το βλέπω τώρα και με τη Χρυσή Αυγή.», Απομαγνητοφώνηση 2: «Έχει ανέβει πολύ ο φόβος, εντάξει από τη μια πλευρά είναι λογικό κι εγώ θα φοβόμουν. Οπότε είναι ξενοφοβική χώρα. Αλλά θα έπρεπε να το δει λίγο πιο λογικά ο καθένας.», Απομαγνητοφώνηση 5: «Αλλά στην Ελλάδα έχουν ρατσισμό για τους Βραζιλιάνους, και ειδικά για τις κοπέλες γιατί όλοι πιστεύουν ότι είμαστε πώς να το πω...», Απομαγνητοφώνηση 6: «Μ: Θεωρώ ότι η Ελλάδα δεν δίνει την ευκαιρία σε κάποιον και να θέλει, να μην αισθάνεται ξένος. Σου το θυμίζει κάθε μέρα. Αφήνει τους ξένους στο περιθώριο.», Απομαγνητοφώνηση 9: «Αν το πάρουμε στην πλειοψηφία οι Έλληνες είναι ξενοφοβικοί.»].

Από την άλλη πλευρά βλέπουμε απόψεις σύμφωνα με τους οποίες οι Έλληνες δεν είναι ξενοφοβικοί. Απομαγνητοφώνηση 7: «Ε: Πιστεύεις ότι η Ελλάδα είναι μια ξενοφοβική χώρα; Εσύ προσωπικά έχεις βιώσει σε κάποια στιγμή της ζωής σου ρατσισμό; Χ: Όχι.]

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Επιστρέφοντας στο ερευνητικό μας ερώτημα «Ποιά η χώρα προέλευσης και ποιά η αιτία της μετανάστευσης;», συγκεντρώνουμε τα εξής στοιχεία. Αρχικά, όσων αφορά τους λόγους για τους οποίους οι συνεντευξιαζόμενοι μετανάστευσαν παρατηρούμε πως για τους περισσότερους οι λόγοι είναι οικονομικοί. Λιγότερο συχνά εμφανίζονται αιτίες όπως αυτή κατά την οποία μετανάστευσαν για να σπουδάσουν στη χώρα μας. Όπως υποστηρίζεται και από τον Murphy (1965), οι αιτίες αυτές είναι οι βασικότερες και κυρίως η κατάσταση της οικονομικής δυσχέρειας, είναι που οδηγεί τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους. Στη συνέχεια, όσων αφορά τα συναισθήματα τα οποία προκαλούνται στο άτομο το οποίο ετοιμάζει το ταξίδι της μετανάστευσης, αυτά τα οποία επικρατούν είναι ο φόβος και το άγχος. Λίγες είναι οι περιπτώσεις των φοιτητών που δηλώνουν πως η ψυχική τους διάθεση το διάστημα κατά το οποίο επρόκειτο να μεταναστεύσουν χαρακτηριζόταν από χαρά και ανυπομονησία.

Έπειτα, συγκεντρώσαμε στοιχεία για το επόμενο ερευνητικό ερώτημα που είναι το εξής «Ποια η ποιότητα ζωής τον πρώτο καιρό στην χώρα υποδοχής;». Συγκεκριμένα, οι φοιτητές ανέφεραν πως οι δυσκολίες που είχαν να αντιμετωπίσουν συνοψίζονται στα προβλήματα προσαρμογής λόγω της αλλαγής περιβάλλοντος, καθώς επίσης αναφέρονται και γραφειοκρατικά ζητήματα. Βέβαια, υπάρχουν οι περιπτώσεις των συνεντευξιαζόμενων που δεν αντιμετώπισαν κάποιο πρόβλημα όπως ανέφεραν. Στη συνέχεια, παραμένοντας στο ίδιο ερευνητικό ερώτημα διερευνήσαμε πως ήταν ο πρώτος καιρός μετά την άφιξη στην Ελλάδα, αυτό που διαπιστώθηκε είναι πως υπάρχει διαφορά ανάμεσα στους φοιτητές που ήρθαν στη παιδική ηλικία και σ' αυτούς που ήρθαν σε μεγαλύτερη με σκοπό να σπουδάσουν. Συγκεκριμένα, όσοι ήρθαν σε μεγαλύτερη ηλικία δεν αντιμετώπισαν τόσες δυσκολίες όσες αντιμετώπισαν οι φοιτητές που ήρθαν ενώ βρισκόταν στη παιδική ηλικία. Επομένως, φαίνεται πως ήταν ευκολότερο για εκείνους που μετανάστευσαν σε μεγαλύτερη ηλικία να νοιώσουν ασφάλεια στη νέα τους χώρα. Βέβαια, γίνεται σαφές πως τα φιλικά και τα συγγενικά πρόσωπα είναι αυτά τα οποία βοήθησαν τους συνεντευξιαζόμενους μας να νοιώσουν ασφάλεια και οικειότητα στο νέο τους περιβάλλον. Μάλιστα, όταν κλήθηκαν να μιλήσουν συγκεκριμένα για τους ανθρώπους που τους βοήθησαν και τους καθοδήγησαν αναφέρθηκαν στα πρόσωπα

αυτά. Ακόμη, στη διερεύνηση του θέματος «φιλία», διαπιστώθηκε πως οι συνεντευξιζόμενοι ως επί το πλείστον δεν αντιμετώπισαν κάποια δυσκολία στη σύναψη φιλικών σχέσεων. Συνεχίζοντας, στο ζήτημα της ανεύρεσης σπιτιού εντοπίστηκαν πολύ σημαντικά στοιχεία. Αρχικά, όσων αφορά αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι δεν αντιμετώπισαν όλοι οι φοιτητές πρόβλημα, ωστόσο κάποιοι δήλωσαν πως ήταν πολύ δύσκολο για αυτούς να βρουν στέγη. Κι αυτό καθώς, υπήρχαν κάποιοι ενοικιαστές που απέρριψαν την πρόταση τους για ενοικίαση τους σπιτιού τη στιγμή που κατάλαβαν πως προέρχονται από μια άλλη χώρα. Όπως αναφέρεται και στην βιβλιογραφική επισκόπηση, οι Έλληνες συχνά παρουσιάζουν δείγματα ξενοφοβικών τάσεων και για τον λόγο αυτό δεν επιθυμούν να έχουν οποιουδήποτε τύπου συναναστροφές με αλλοδαπούς. (Βούλγαρης κ.α. 1995, στο Στρατουδάκη 2008). Ακολούθως, ερευνήθηκαν οι τρόποι με τους οποίους οι συνεντευξιζόμενοι έμαθαν την ελληνική γλώσσα. Οι απαντήσεις που λάβαμε δεν ήταν ιδιαίτερα θετικές, καθώς στην πλειοψηφία τους κατάφεραν μόνοι τους με το πέρασμα του χρόνου να μάθουν την γλώσσα. Παράλληλα, δεν θεωρούν πως το εκπαιδευτικό σύστημα τους βοήθησε στην εκμάθηση της. Αντιθέτως, μια φοιτήτρια αναφέρει πως την δυσκόλεψε περισσότερο καθώς η γλώσσα των βιβλίων ήταν διαφορετική από αυτή που είχε συνηθίσει, καθώς μιλάμε για «ακαδημαϊκή γλώσσα». Όπως αναφέρει και ο Δαμανάκης (2005), η εφαρμογή των αρχών της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο στη χώρα μας. Επομένως, είναι λογικό να μην έχει εντοπιστεί κάποια ιδιαίτερη βοήθεια από πλευράς του σχολείου στη περίπτωση των αλλοδαπών μαθητών.

Στη συνέχεια, ακολουθούν στοιχεία που απαντούν στο εξής ερευνητικό ερώτημα, «Πώς κρίνεις το εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;». Όσων αφορά τις σχέσεις των συνεντευξιζόμενων με τους εκπαιδευτικούς τα στοιχεία που προέκυψαν δεν είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Βέβαια, η στάση φαίνεται να διαφοροποιείται ανάλογα με τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, στη πρωτοβάθμια εκπαίδευση, οι εκπαιδευτικοί παρουσιάστηκαν ως φιλικοί και έχοντας τη διάθεση να προσεγγίσουν τους μαθητές τους και να τους εντάξουν στο σύνολο της τάξης. Από την άλλη πλευρά, οι εκπαιδευτικοί που συνάντησαν στο Γυμνάσιο, το Λύκειο αλλά και το Πανεπιστήμιο, στην πλειοψηφία τους δεν έδειξαν κάποιο ενδιαφέρον για τους μαθητές ή φοιτητές αντίστοιχα που έχουν μια διαφορετική χώρα προέλευσης. Η σχέση χαρακτηρίζεται περισσότερο ως

τυπική και δεν διαφέρει από των υπόλοιπων μαθητών. Επιβεβαιώνεται λοιπόν η άποψη του Γκόβαρη (2011), σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση διατηρεί ακόμη και στις μέρες μας έναν εθνοκεντρικό χαρακτήρα. Και αυτό καθώς δεν δίνεται έμφαση στο μορφωτικό κεφάλαιο των παιδιών που φτάνουν στην Ελλάδα από μια άλλη χώρα, ούτε αναζητείται το πολιτισμικό υπόβαθρο που διαθέτουν. Ακόμη, δεν λείπουν τα κρούσματα ρατσισμού από πλευράς των εκπαιδευτικών, ούτε η διαφοροποίηση στη συμπεριφορά τους ανάλογα με τη χώρα από την οποία προέρχονται. Αντίθετα, όσων αφορά τη σχέση των συνεντευξιζόμενων με τους συμμαθητές αναφέρονται ιδιαίτερα ενθαρρυντικά σχόλια, δηλαδή οι σχέσεις τους ήταν καλές, έκαναν εύκολα φίλους και υπήρχαν μάλιστα και παιδιά που πλησίασαν πρώτα τον αλλοδαπό μαθητή.

Έπειτα, περνάμε στο εξής ερευνητικό ερώτημα «Ποια η σημασία μιας ενταξιακής πολιτικής από τη πλευρά του Πανεπιστημίου και πως αυτή υλοποιείται;». Τα αποτελέσματα στο σημείο αυτό δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως θετικά. Ειδικότερα, οι φοιτητές στη πλειοψηφία τους δεν θεωρούν πως το Πανεπιστήμιο συμβάλλει στην ένταξη τους στην ομάδα. Κάποιοι από τους συνεντευξιζόμενους βέβαια, χαρακτηρίζουν ως φιλική τη σχέση τους με τους καθηγητές, ωστόσο δεν επισημαίνουν περιστατικά που δηλώνουν πως οι καθηγητές λαμβάνουν υπόψη την καταγωγή των φοιτητών και δρουν ανάλογα. Όπως έχουμε διαπιστώσει και από την βιβλιογραφική επισκόπηση δεν έχουν προβλεφθεί κάποιες ενέργειες με τις οποίες θα επιτυγχάνονται οι σκοποί της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο χώρο του Πανεπιστημίου. Μια τέτοια πρόβλεψη θα ήταν ενδιαφέρουσα καθώς η διαπολιτισμική εκπαίδευση θα ήταν καλό να συνεχίζεται και μετά την αποφοίτηση από το Λύκειο. Ιδιαίτερα, αν σκεφτούμε την περίπτωση πολλών φοιτητών που έρχονται στη χώρα μας αποκλειστικά για σπουδές και δεν γνωρίζουν ούτε τη γλώσσα. Παρ' όλα αυτά, τόσο στη χώρα μας όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες δεν εντοπίστηκε μια στρατηγική αυτού του είδους. Βέβαια, θα μπορούσε να έχει σχεδιαστεί μια τέτοια δράση τόσο από το Υπουργείο Παιδείας, όσο και από το κάθε Πανεπιστήμιο ξεχωριστά. Όπως όμως επισημαίνουν οι ίδιοι οι φοιτητές η ένταξη τους έχει αφεθεί στα χέρια των καθηγητών, οι οποίοι είτε έχουν τη θέληση να βοηθήσουν και το καταφέρνουν, είτε αποφασίζουν να κρατήσουν μια τυπική και απόμακρη στάση. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί πως οι φοιτητές οι οποίοι έχουν δει κάποιους από τους καθηγητές τους να είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν, αναγνωρίζουν τη βοήθεια τους, τις δράσεις που διοργανώνουν όπως και τα διαπολιτισμικά

μαθήματα που υπάρχουν στο πρόγραμμα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων. Συνεπώς, έγιναν κάποιες προτάσεις από τους ίδιους τους φοιτητές που θα μπορούσαν να βοηθήσουν τόσο στη δική τους περίπτωση όσο και άλλων φοιτητών που έρχονται από κάποια χώρα του εξωτερικού. Αρχικά, φαίνεται πως θεωρούν πολύ σημαντική την γνωριμία μεταξύ των φοιτητών, που είναι εξάλλου και το πρώτο βήμα. Επιπρόσθετα, προτείνεται η ύπαρξη ενός προσώπου, κάποιου «συμβούλου», που θα καθοδηγεί τους φοιτητές καθώς το περιβάλλον είναι άγνωστο γι' αυτούς. Κάτι παρόμοιο έχει προταθεί και από έναν ακόμη συνεντευξιαζόμενο ο οποίος θεώρησε απαραίτητη την ύπαρξη γραφείων παροχής υπηρεσιών προς τους αλλοδαπούς φοιτητές. Παράλληλα, προτάθηκε η ύπαρξη μαθημάτων ελληνικών στο Πανεπιστήμιο, καθώς πολλοί φοιτητές έρχονται για σπουδές στην Ελλάδα και δεν γνωρίζουν τη γλώσσα. Ακόμη, έγινε γνωστή η βούληση των φοιτητών να παραμείνουν, αλλά και να αυξηθούν τα μαθήματα με θέμα τη διαπολιτισμικότητα κατά τη διάρκεια των χρόνων εκπαίδευσής τους. Τέλος, μια πρόταση αποτελεί η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στους φοιτητές σχετικά με τις σπουδές τους και την καριέρα που θα ακολουθήσουν στο μέλλον. Για παράδειγμα, να γίνει γνωστό με ποιο τρόπο δουλεύουν οι Νηπιαγωγοί στην Αλβανία, να γίνει μια σύγκριση ανάμεσα στις δυο χώρες, ώστε να βρεθούν ομοιότητες και διαφορές και να ανταλλάξουν ιδέες.

Στη συνέχεια, αναλύουμε το τελευταίο ερευνητικό ερώτημα που είχε τεθεί το οποίο είναι «Πως θα χαρακτηρίζατε την Ελλάδα σε σχέση με τη στάση της απέναντι στους μετανάστες». Είναι ξεκάθαρο, πως οι περισσότεροι από τους συνεντευξιαζόμενους είχαν να αναφέρουν ένα δείγμα ρατσισμού. Επιπλέον, στην ερώτηση σχετικά με τις προσδοκίες τους από την Ελλάδα, δήλωσαν πως επιθυμούν να σταματήσει να υφίσταται ρατσισμός κι έτσι φαίνεται πόσο έντονο είναι το συγκεκριμένο πρόβλημα, γεγονός που προκύπτει και από την βιβλιογραφική επισκόπηση (Βαγενά-Παλαιολόγου, 2005). Επιπρόσθετα, οι συνεντευξιαζόμενοι εξέφρασαν τον φόβο τους σχετικά με την αναζήτηση εργασίας που θα επιχειρήσουν στο μέλλον, κι αυτό επειδή φοβούνται πως ίσως κάποιες πόρτες κλείσουν εξαιτίας της καταγωγής τους. Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνουν περασμένες έρευνες κατά τις οποίες οι Έλληνες παρουσιάζουν πολύ συχνά κρούσματα ξеноφοβίας και ρατσισμού.

Γενικότερα, αξίζει να γίνει μια σύγκριση ανάμεσα στα ευρήματα της έρευνας και της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Αρχικά, όσων αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, όπως ανακαλύψαμε βρίσκεται σε πρώιμο ακόμη στάδιο στη χώρα μας.

Βέβαια, γίνονται κάποιες προσπάθειες για να υλοποιηθούν οι αρχές της διαπολιτισμικότητας στον χώρο του σχολείου και γενικότερα στο πλαίσιο της κοινωνίας. Παράλληλα, όπως διαπιστώθηκε και από τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων, υπάρχουν ενδείξεις που δηλώνουν πως γίνεται προσπάθεια για την ομαλή ένταξη των μεταναστών στην κοινωνία, αλλά είναι απλά δείγματα που προμηνύουν πως θα σημειωθεί θετική αλλαγή. Ακόμη, στην βιβλιογραφική επισκόπηση που πραγματοποιήθηκε, είδαμε κάποια χαρακτηριστικά των μεταναστών αλλά και των παλινοστούντων, κοινά θα μπορούσαμε να πούμε, που καταδεικνύουν πως αυτοί οι άνθρωποι έχουν κάποιες ανάγκες. Συγκεκριμένα, χρειάζεται μέριμνα από την πλευρά της πολιτείας ώστε να ενταχθούν με ομαλό τρόπο στην χώρα υποδοχής. Ακόμη, καλό θα ήταν να αξιοποιούνταν το μορφωτικό κεφάλαιο που διαθέτουν ήδη. Όπως διαπιστώσαμε από την ανάλυση των συνεντεύξεων, οι φοιτητές εξέφρασαν προβλήματα που είχαν αντιμετωπίσει από την έλλειψη της μέριμνας από την πολιτεία, η οποία θα έπρεπε να υποστηρίξει το νέο τους ξεκίνημα. Ακόμη, το γεγονός πως το μορφωτικό κεφάλαιο των ανθρώπων που προέρχονται από μια άλλη χώρα δεν αξιοποιείται επαληθεύεται από τα λόγια των φοιτητών.

Επιπρόσθετα, είδαμε πως η συμβολή τόσο της πολιτείας, μέσω της κατασκευής των αναλυτικών προγραμμάτων, όσο και των εκπαιδευτικών, θα έπρεπε να είναι καθοριστική για την επίτευξη των στόχων της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ωστόσο, παρατηρήσαμε αφ' ενός πως πολλοί είναι οι εκπαιδευτικοί ανά τις βαθμίδες της εκπαίδευσης που αγνοούν τους στόχους αυτούς, και αφ' ετέρου πως η κατασκευή των αναλυτικών προγραμμάτων, καθώς παίζει καθοδηγητικό ρόλο για τους εκπαιδευτικούς, χρήζει βελτίωσης. Γεγονός, το οποίο μπορούμε να διαπιστώσουμε και από τα λόγια των συνεντευξιαζόμενων, από τα οποία προκύπτει πως σε μεγάλο βαθμό οι εκπαιδευτικοί, και το εκπαιδευτικό σύστημα γενικότερα δεν είναι έτοιμο να υποδεχθεί παιδιά μεταναστών. Ακόμη, από την βιβλιογραφική έρευνα παρατηρήσαμε πως στη χώρα μας συχνά εμφανίζονται δείγματα ρατσισμού και ξενοφοβίας εις βάρος των μεταναστών, γεγονός που επιβεβαιώνεται από τα λόγια των συνεντευξιαζόμενων. Τέλος, είδαμε κάποιες κινήσεις που έχουν γίνει σε πανευρωπαϊκό επίπεδο με στόχο τη βελτίωση της ζωής των μεταναστών. Παράλληλα με τις δράσεις αυτές, οι φοιτητές προτείνουν κάποιες άλλες κινήσεις που θα μπορούσαν να γίνουν για να βοηθήσουν τόσο τους ίδιους όσο και άλλους ανθρώπους που μεταναστεύουν.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αυτό που προτείνεται είναι η διαπολιτισμικότητα να εφαρμοστεί με τέτοιο τρόπο που να διαπερνά όλη τη δομή της κοινωνίας. Βέβαια, για τον λόγο αυτό θα πρέπει να αλλάξουν αντιλήψεις που είναι βαθειά ριζωμένες μέχρι σήμερα, αντιλήψεις που αναπαράγουν την ανισότητα και τον ρατσισμό. Είναι γεγονός πως οι αρχές της διαπολιτισμικότητας βρίσκονται ακόμη σε πρώιμα στάδια, ωστόσο έχουν σημειωθεί σημαντικές αλλαγές. Το ζητούμενο είναι να υπάρξει συνεργασία ανάμεσα σε πολιτεία, εκπαιδευτικό σύστημα και τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά. Αξίζει να σημειωθεί πως οι αλλαγές δεν θα πρέπει να είναι μεμονωμένες, στο πεδίο της εκπαίδευσης για παράδειγμα η διαπολιτισμική αγωγή θα πρέπει να ξεκινά από το Νηπιαγωγείο και να συνεχίζεται σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, διαφορετικά η προσπάθεια είναι ελλιπής. Έτσι μόνο θα μπορέσει να επιτευχθεί πρόοδος σε όλες τις διαστάσεις της κοινωνίας, με την παροχή των μέγιστων ευκαιριών σε όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους. Με άλλα λόγια η διαφορετικότητα θα πρέπει να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης για την κοινωνία μας.

Όσον αφορά τη παρούσα έρευνα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αφετηρία για μια σειρά νέων ερευνών. Το θέμα αυτών θα μπορούσε να είναι η διερεύνηση των αναγκών των αλλοδαπών φοιτητών και πως θα μπορούσαν να καλυφθούν από το Πανεπιστήμιο. Μια από τις διαπιστώσεις της έρευνας αυτής είναι πως οι φοιτητές οι οποίοι έχουν μεταναστεύσει, ειδικότερα αυτοί που έχουν μεταναστεύσει πρόσφατα έχουν αυξημένες ανάγκες, ανεκπλήρωτες μέχρι στιγμής σε μεγάλο βαθμό. Βέβαια, με την κατάλληλη εκπαιδευτική πολιτική θα μπορούσαν να μειωθούν ικανοποιητικά. Και πιθανόν αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα επόμενης έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Auernheimer, G. (2009), Διαπολιτισμική παιδεία και αγωγή- Κεντρικές θεωρητικές κατευθύνσεις, κοινωνικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογών. Στο Γκόβαρης, Χ. (επιμέλεια), *Κείμενα για τη διδασκαλία και τη μάθηση*. Στο *πολυπολιτισμικό σχολείο*, Αθήνα: Ατραπός
- Coelho, E. (2007), *Διδασκαλία και μάθηση στο πολυπολιτισμικό σχολείο* (Επιμέλεια: Τρέσσου, Ε. και Μητακίδου, Σ.), Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Geiger, K.F. (2002), Η ανάπτυξη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας και οι ευκαιρίες μια διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Στο: Καΐλα, Μ. και Πολεμικός, Ν. και Γκόβαρης, Χ. (2002). *Σύγχρονοι Παιδαγωγικοί Προβληματισμοί*. Αθήνα: Ατραπός.
- Pentini, A. (2005), *Διαπολιτισμικό εργαστήριο: Υποδοχή, επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον* (Επιμέλεια-Εισαγωγή: Γκόβαρης, Χ.), Αθήνα: Ατραπός
- Simons, H. (2004), Επιστροφή στις αξίες: Αναλυτικά προγράμματα και αξιολόγηση για τον 21^ο αιώνα. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ), *Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γκόβαρης, Χ. (2004), Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Αθήνα: Ατραπός
- Γκότοβος, Α. (2002), *Εκπαίδευση και ετερότητα. Ζητήματα διαπολιτισμικής παιδαγωγικής*, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Δαμανάκης, Μ. (2005). *Η εκπαίδευση των Παλλινოსτούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Gutenberg
- Δημητρέλου, Α. (2011), *Η διαπολιτισμική επάρκεια και ετοιμότητα των φιλολόγων σε θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και παιδαγωγικής*
- Δήμου, Γ. (1998), *Απόκλιση και στιγματισμός: Αφομοιωτική Θεωρητική προσέγγιση των Αποκλίσεων στο Σχολείο*, Αθήνα: Gutenberg
- Καβουλάκος, Ι. *Οργανώσεις μεταναστών: Μορφές διεκδίκησης δικαιωμάτων*. Εισήγηση στο επιστημονικό συνέδριο Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες- Πολιτικές – Προοπτικές, Αθήνα 23-24 Νοεμβρίου 2006

- Κοιλιάρη, Α. (1997), Ξένος στην Ελλάδα. Μετανάστες, γλώσσα και κοινωνική ένταξη. Στάσεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες ομιλητές, Θεσσαλονίκη. Στο Στρατουδάκη Χ. *Έρευνα για τους μετανάστες στην Ελλάδα- Ερευνητικές εμμονές και εκκρεμότητες*
- Κωστούλα-Μακράκη Ν. και Μακράκης Β. (2006), *Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση για ένα βιώσιμο μέλλον*, Κρήτη: Προπομπός
- Μάρκου, Γ.Π. (1996), *Προσεγγίσεις της Πολυπολιτισμικότητας και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*, Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε.
- Μάρκου, Γ.Π. (1996), *Η Πολυπολιτισμικότητα της Ελληνικής Κοινωνίας. Η Διαδικασία Διεθνοποίησης και η Αναγκαιότητα της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα: Γ.Γ.Λ.Ε.
- Μουσούρου, Λ. (1991), *Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg
- Παπαδοπούλου, Δ. και Μπάγκαβος Χ. (2003), *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*. ΙΝΕ ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, 15 μελέτες
- Παπαδοπούλου, Δ. και Κριατσιώτη, Β. (2007), *Έργο αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση- Δεύτερη έκθεση για την αξιολόγηση των μεταναστευτικών πολιτικών*, Αθήνα
- Πατσιαούρας, Α. (2008). *Ρατσισμός και Ξενοφοβία στην Κοινωνία, την Εκπαίδευση και τον Αθλητισμό*
- Ρήγας, Α. (2007). *Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα*, Αθήνα: Gutenberg.
- Στρατουδάκη, Χ. *Έρευνα για τους μετανάστες στην Ελλάδα- Ερευνητικές εμμονές και εκκρεμότητες*
- Atwater, M. (2010). Multicultural Science Education and Curriculum Materials.
- Coulby, D. (2008). Intercultural education: religion, knowledge and the limits of postmodernism. *Intercultural Education*
- Huber, J. Murphy, M. Clandinin, D. (2003), *Creating Communities of Cultural Imagination: Negotiating a Curriculum of Diversity*.
- <http://eppas.web.auth.gr/news/newsdraseis.html>
- http://www.dian.gr/projects_eu_integra.php
- <http://www.diapolis.auth.gr>

- <http://www.inegsee.gr/eurwpaika-programmata.html>
- <http://www.keda.gr/epam/>
- www.oss.inti.acidi.gov.pt

Γ ΜΕΡΟΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 1

E: Αρχικά θέλω να μου πεις που γεννήθηκες και μεγάλωσες;

Σ: Γεννήθηκα στη Νάουσα, έζησα εκεί μέχρι τα τέσσερα και μετά έφυγα, ανεβήκαμε Βερολίνο και μέχρι τα δεκαοχτώ μου ήμουν στη Γερμανία.

E: Η ζωή σου εκεί πως ήταν;

Σ: Πολύ ωραία, άμα βέβαια το συγκρίνουμε με εδώ καμία σχέση, δεν ήταν ότι κάτι μου έλειπε αλλά όσο να ναι τίποτα δεν συγκρίνεται με την πατρίδα...

E: Δηλαδή;

Σ: Όσων αφορά ανέσεις κλπ είσαι καλύτερα στη Γερμανία... αλλά όταν θέλεις να κάνεις την «καλή» ζωή έρχεσαι στην Ελλάδα.

E: Κατάλαβα... Και τι σε έκανε να επιλέξεις την Ελλάδα για σπουδές;

Σ: Είχα κατέβει για να προετοιμαστώ για τις πανελλήνιες και όσο να ναι είχα δει λίγο από την Ελλάδα, μου άρεσε και ήταν και το οικονομικό στη μέση γιατί στη Γερμανία κάθε εξάμηνο πληρώνεις και γύρω στα τριακόσια χιλιάρικά, είναι πάρα πολλά

E: Ήταν εύκολη η απόφαση να έρθεις; Είχες κάποιο φόβο;

Σ: Με άγχωνε το γεγονός ότι δεν θα ήμουν με την μαμά μου, πλέον όμως μου χει φύγει τελείως

E: Αντιμετώπισες καθόλου προβλήματα όταν ήρθες;

Σ: Τον πρώτο καιρό ήταν λίγο περίεργο ήταν σαν να ήρθα στην Ελλάδα για διακοπές, αλλά εντάξει συνηθίζεις λόγω ότι είχα και τα ξαδέρφια μου στην Ελλάδα με βοήθησαν κι αυτοί και ήμουν εντάξει

E: Εκτός από τα ξαδέρφια υπήρξε κάποιος άλλος που σε βοήθησε;

Σ: Όχι στον Βόλο δε υπήρξε κατέβηκε η μαμά μου όμως μετά που ήρθε στην Ελλάδα... Με βοήθησε να βρω σπίτι...

E: Ήταν εύκολο να βρείτε σπίτι;

Σ: Ναι ευτυχώς βρήκαμε εύκολα

E: Θυμάσαι πως ήταν ο πρώτος καιρός εδώ αφότου ήρθες; Μου είπες ήδη ότι ένοιωθες σαν να έχεις έρθει για διακοπές

Σ: Είχα πάρα πολύ άγχος, μέχρι να μου φύγει το άγχος για τις πανελλήνιες, είχα το άγχος για το πτυχίο στα γερμανικά και μετά για την εξεταστική. Μετά δεν είχα και κάποιον να με στηρίζει εδώ και ένοιωθα πολύ αγχωμένη...

E: Πότε ένοιωσες καλύτερα; Πότε ένοιωσες ασφάλεια;

Σ: Μετά το πρώτο έτος, στο δεύτερο. Κοίτα εγώ είχα κι αυτό το πρόβλημα... είχα συνηθίσει στη γερμανική νοοτροπία...

E: Δεν κατάλαβα ακριβώς τι εννοείς...

Σ: Ε... τους έβλεπα όλους εδώ χύμα στο κύμα, με κορόιδευαν και λίγο, όχι από κακία, αλλά πρώτη φορά έβλεπαν ελληνίδα να συμπεριφέρεται σαν γερμανίδα, τους φαινόταν λίγο αστείο και με φώναζαν «Α! Ήρθε η Γερμανίδα!», με στιγμάτισε λίγο το γεγονός αυτό και έτσι προσπάθησε την «γερμανική» μου ταυτότητα να την κάνω στην άκρη...

E: Δηλαδή τι άλλαξες;

Σ: Τι να σου πω τώρα από το πιο απλό πράγμα που είχα συνηθίσει ότι δεν θα πετάξω το σκουπιδάκι κάτω ότι δεν θα περάσω με κόκκινο το φανάρι... ότι θα ενημερώσω ότι θα αργήσω για λίγο... η συνέπεια δηλαδή.

E: Ωραία, όσων αφορά την γλώσσα, την γνώριζες;

Σ: Την γλώσσα την ήξερα αλλά δυσκολεύτηκα με τα βιβλία γιατί η γλώσσα τους ήταν διαφορετική, ακαδημαϊκή κι έτσι αναγκαζόμουν να είμαι μ' ένα λεξικό δίπλα. Αυτά.

E: Ωραία, πόσο εύκολο σου ήταν να κάνεις φιλίες εδώ;

Σ: Αρκετά μπορώ να πω λόγω ότι είμαι και κοινωνική πολύ...

E: Και με τους εκπαιδευτικούς η σχέση σου ποια είναι;

Σ: Φιλικοί είναι οι καθηγητές, ενώ έχω ακούσει ότι αλλού είναι πιο αυστηροί, αλλά στο δικό μου τμήμα βοηθάνε, δεν έχω δει βέβαια πολλούς αλλοδαπούς στο τμήμα μας, αλλά ακόμη και τους κύπριους τους βοηθάνε.

E: Με ποιο τρόπο;

Σ: Ακριβώς δεν γνωρίζω. Με την έννοια ότι τους δίνουν κάτι επιπλέον, ένα site για παράδειγμα για να καταλάβουν καλύτερα το μάθημα. Βέβαια, αυτό μπορεί να το κάνουν και σ' όλους.

E: Προβλήματα διακρίνεις στην ενταξιακή διαδικασία στο πανεπιστήμιο;

Σ: Απ' όσο βλέπω, βοηθάνε γιατί κάνουν κάποια μαθήματα ελληνικών για να καταλάβουν την γλώσσα, τώρα για τη κοινωνικοποίηση τους αυτό είναι κατά βάση θέμα του καθενός, αλλά κυρίως πιστεύω ότι βοηθάει ο καθηγητής, για παράδειγμα λέει «α να εσύ που είσαι από εκεί έχεις κοινά ενδιαφέροντα με τον τάδε»

Ε: Τι άλλο θα πρότεινες εσύ;

Σ: Θα πρότεινα να κάνουν κάθε χρόνο για τους πρωτοετείς μια ημερίδα για τους αλλοδαπούς μαθητές, έτσι ώστε να γνωριστούν λίγο καλύτερα, να κάνουν κάποιες συναντήσεις μετά οι ίδιοι για να έρχονται σε επαφή οι Έλληνες με τους αλλοδαπούς

Ε: Αυτό πως πιστεύεις πως θα βοηθούσε;

Σ: Αυτό θα βοηθούσε και να μάθουνε τη γλώσσα, μέσω της επικοινωνίας και της επαφής με άλλους ανθρώπους. Έπειτα, θα τους βοηθούσε να βρουν ένα δυο άτομα να συναναστραφούν

Ε: Πάρα πολύ ενδιαφέρον. Εσύ προσωπικά τι προσδοκίες έχεις από την Ελλάδα;

Σ: Οι προσδοκίες που είχα πλέον με την κατάσταση που βιώνουμε έχουν... σκάσει σαν φούσκα. Εγώ την Ελλάδα την είχα πολύ ψηλά, πλέον την έχω σε μια χώρα που δεν έχει να μου προσφέρει τίποτα, δηλαδή οι προσδοκίες μου ήταν να έρθω να σπουδάσω στη χώρα μου να βγάλω λεφτά στη χώρα μου και να τα αφήσω στη χώρα μου. Πλέον με αναγκάζει να βγω εκτός.

Ε: Δηλαδή δεν θέλεις στο μέλλον να μείνεις Ελλάδα για δουλειά;

Σ: Για δουλειά όχι. Δεν θέλω να έχω καμία σχέση μ' αυτή τη χώρα. Σκέφτομαι αν φύγω και πάω για δουλειά να πάω Αμερική...

Ε: Γερμανία;

Σ: Όχι γιατί τη βαρέθηκα! Θέλω να πάω κάπου αλλού.. Και Αυστραλία θα μου άρεσε..

Ε: Αν ήθελες να μείνεις Ελλάδα πιστεύεις πως υπήρχε η περίπτωση να έβρισκες δουλειά και να σου ήταν δύσκολο να την πάρεις λόγω της καταγωγής σου;

Σ: Δεν το νομίζω.

Ε: Ωραία. Να σε ρωτήσω, η Ελλάδα πιστεύεις ότι είναι ξενοφοβική χώρα;

Σ: Ναι. Πέρα από το έχω δει σε μένα, εντάξει το δικό μου μπορεί να ήταν και πάνω στην πλάκα, το έβλεπα...

Ε: Σε σένα τι έλεγαν δηλαδή;

Σ: «Α! Να η Γερμανίδα! Τώρα εσύ νομίζεις ότι έβγαλες ελληνική ταυτότητα και είσαι ελληνίδα;» Η δικιά μου η άποψη είναι μπορείς να είσαι Τούρκος, Αλβανός, άσπρος, μαύρος, κίτρινος, τα θέμα είναι τι αγαπάς πιο πολύ. Για παράδειγμα το βλέπω αυτό

στη μαμά μου, η μαμά μου πλέον θεωρεί τον εαυτό της πιο πολύ γερμανίδα, αλλά είναι φιλέλληνας. Δηλαδή γερμανίδα που αγαπάει τους Έλληνες, και είναι λογικό μετά από δεκαοχτώ χρόνια που έχει εκεί.

E: Δηλαδή πιστεύεις ότι είναι δικαίωμα του κάθε ανθρώπου να επιλέξει που θα ανήκει ανάλογα με το τι αισθάνεται;

Σ: Ναι κι έχω συναντήσει για παράδειγμα πολλούς Αλβανούς που λένε μπορεί να είμαι Αλβανός αλλά αισθάνομαι Έλληνας. Επομένως το τι είσαι το καθορίζεις αποκλειστικά εσύ με τη συμπεριφορά σου και τα πιστεύω που έχεις. Αλλά σαν Έλληνες είμαστε πολύ ρατσιστές. Εγώ επειδή έχω μεγαλώσει στη Γερμανία η οποία είναι γεμάτη από μετανάστες και το βλέπω αυτό στην Ελλάδα.

E: Πιστεύεις ότι θα σ' αντιμετώπιζαν με τον ίδιο τρόπο τώρα που έχεις έρθει από Γερμανία, απ' ότι θα σ' αντιμετώπιζαν αν έχεις έρθει από Αλβανία για παράδειγμα;

Σ: Όπως τώρα όχι, ότι τώρα δεν τρώω κάποιο ρατσισμό λόγω ότι έχω μεγαλώσει Γερμανία και τους λέω ότι νοιώθω σαν γερμανίδα κάποιες φορές, λένε «Α! Εσύ, πάνε να μείνεις με την φίλη σου τη Μέρκελ!» Και να σου πω κάτι οι Γερμανοί, ο λαός, είναι πρόθυμος να μας βοηθήσει, πίστεψε με... γιατί μας έχουν πολύ ψηλά εμάς λόγω του πολιτισμού μας και της μακροχρόνιας ιστορία που έχουμε στις πλάτες μας. Αλλά εμείς είμαστε πολύ ρατσιστές με τους αλλοδαπούς. Και το βλέπω τώρα και με τη Χρυσή Αυγή. Τα γεγονότα που ακούμε καθημερινά με κάνουν να πιστεύω πως η Ελλάδα είναι από τις τριτοκοσμικές χώρες πλέον.

E: Θέλεις να προσθέσεις κάτι άλλο;

Σ: Όχι δεν θέλω να προσθέσω κάτι άλλο.

E: Ευχαριστώ

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 2

E: Αρχικά, θέλω να μου μιλήσεις για τον τόπο καταγωγής σου; Ποιος είναι αυτός;

Θ: Είμαι από την Αλβανία.

E: Και οι δύο γονείς σου είναι από εκεί;

Θ: Ναι, ναι και οι δυο

E: Και μεγάλωσες εκεί;

Θ: Ναι, μέχρι τα πέντε ήμουν εκεί και μετά ήρθαμε εδώ πέρα..

E: Θέλω να μου μιλήσεις λίγο σχετικά με τη ζωή σου εκεί. Ότι θυμάσαι βέβαια.

Θ: Δεν θυμάμαι πάρα πολλά. Ωραίες στιγμές θυμάμαι με την μαμά μου, με τον αδερφό μου... πολύ λίγες αναμνήσεις έχω από τότε.

E: Οι λόγοι που σας οδήγησαν να μεταναστεύσετε ποιοι ήταν;

Θ: Οικονομικοί κυρίως λόγοι. Είχε έρθει πρώτα ο μπαμπάς μου Ελλάδα και μετά ήρθαμε και εγώ με τη μαμά μου και τον αδερφό μου.

E: Οικονομική μετανάστευση επομένως; Τα συναισθήματα που σου δημιούργησε αυτό το ταξίδι ποια ήταν;

Θ: Στην αρχή ήταν δύσκολο γιατί ήθελα να πάω πίσω με τη θεία μου, τη γιαγιά μου, τους συγγενείς μου που ήμουν πολύ δεμένη. Στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο να μείνω εδώ πέρα γιατί ήταν πολύ δύσκολο όλα ήταν ξένα. Ξέρεις ειδικά όταν είσαι μικρός...

E: Κατάλαβα. Εδώ όταν ήρθατε που μείνατε;

Θ: Σ' ένα χωριό της Λάρισας που μένουμε και τώρα

E: Προβλήματα άλλα υπήρχαν;

Θ: Κοίτα το βασικό ήταν αυτό που σου είπα πριν ότι ήθελα να γυρίσω πίσω. αλλά γενικά ομαλά κύλησε ο πρώτος καιρός. Ο πατέρας μου είχε κάτι φίλους με παιδιά που μας έκαναν παρέα, και ήταν καλά.

E: Δηλαδή ήταν καλά τον πρώτο καιρό...

Θ: Ναι... και σιγά σιγά προσαρμόζεσαι...

Ε: Σας Βοήθησαν μου είπες και οι φίλοι του πατέρα σου;

Θ: Ναι, ναι μας βοήθησαν

Ε: Πώς δηλαδή;

Θ: Μας βοήθησαν να μάθουμε και τη γλώσσα, παίζαμε μαζί τους, κάναμε παρέα με φίλους τους, οπότε σ' έκαναν να νοιώθεις πιο άνετα.

Ε: Από Ελλάδα ήταν;

Θ: Ναι, ναι

Ε: Ασφάλεια πότε ένοιωσες;

Θ: Ασφάλεια μετά τα πρώτα χρόνια, δεν ξέρω αν είναι ακριβώς ασφάλεια, απλά το είχαμε συνειδητοποιήσει ότι εδώ θα μείνουμε. Ασφάλεια ένοιωσα τα τελευταία χρόνια. Κοίτα πώς να στο εξηγήσω. Επειδή φίλους έκανα στο Λύκειο, θεωρώ ότι οι φίλοι είναι πολύ σημαντικό, οπότε ασφάλεια ένοιωσα τα τελευταία χρόνια. Τώρα είμαι όπως ήταν οι γονείς μου στην Αλβανία που είχαν κοινωνική δικτύωση, έτσι και τώρα εγώ έχω φίλους και νοιώθω ότι έχω μπει σε μια σειρά. Δεν σκέφτομαι ότι θα μείνω λίγα χρόνια και θα φύγω

Ε: Στο παρελθόν ένοιωθες δηλαδή ότι είσαι προσωρινά εδώ;

Θ: Κοίτα δεν το θυμόμουν, αλλά είχα διαβάσει ένα ημερολόγιο πριν λίγο καιρό, και δεν το θυμόμουν ότι το είχα. Και έγραφα ότι θέλω να γυρίσω πίσω, θέλω να πάω στη γιαγιά μου κάτι τέτοια τέλος πάντων και ήταν τον πρώτο καιρό που ήμουν εδώ.

Ε: Πολύ ωραίο πρέπει να ήταν αυτό να το διαβάζεις μετά από τόσα χρόνια. Μου είπες ότι πραγματικούς φίλους έκανες πιο μετά. Στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό τι γινόταν;

Θ: Ναι είχα φίλους, αλλά τους αληθινούς φίλους τους κάνεις σε μεγαλύτερη ηλικία που καταλαβαίνεις. Αλλά φίλους που έκανα παρέα είχα και πιο μικρή.

Ε: Νηπιαγωγείο πήγες κανονικά ή δεν πρόλαβες;

Θ: Όχι πήγα πολύ λίγο για έναν μήνα γιατί μετά έκλεινε και πήγα κατευθείαν δημοτικό.

Ε: Με τους δασκάλους ποια η σχέση που είχες;

Θ: Όπως ήταν και με τα άλλα παιδιά ήταν και με μένα. Στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο πιο απόμακρες οι σχέσεις, αδιάφορα δεν υπήρχε κάτι.

Ε: Νομίζεις ότι σε βοήθησαν ή δεν σε βοήθησαν, σε βοήθησαν ή απλά είχαν μια ουδέτερη στάση;

Θ: Στο δημοτικό με βοήθησαν πάρα πολύ. Στο Γυμνάσιο αδιάφορα, δεν θυμάμαι κάτι συγκεκριμένο, στο Λύκειο, του φροντιστηρίου θα έλεγα, δεν υπήρχε κάτι ιδιαίτερο, δεν υπήρχε διαφορετική συμπεριφορά.

Ε: Δεν σε βοήθησαν κατά κάποιο τρόπο; Για παράδειγμα για να έρθεις πιο κοντά με τους συμμαθητές σου;

Θ: Όχι δεν υπήρχε επαφή. Ήταν όπως με τους υπόλοιπους. Στο δημοτικό ήταν πιο κοντά μας. Εντάξει ήμασταν και σε χωριό οπότε ήταν πολύ λιγότερα παιδιά, παίζαμε όλοι μαζί. Συζητούσαμε όλοι μαζί τους έλεγα ότι θυμόμουν από την Αλβανία πως ήταν. Με ρωτούσαν τις διαφορές βλέπω αν θέλω να φύγω πόσους συγγενείς έχω, τέτοια. Υπήρχε επαφή.

Ε: Πρόβλημα σου δημιούργησε κάποιος από αυτούς;

Θ: Από εκπαιδευτικούς μόνο στο Λύκειο από ένα καθηγητή. Ναι αλλά μιλάμε για έναν συγκεκριμένο. Έναν άνθρωπο με προβλήματα στην οικογένεια και γενικά να παίζει χαρτιά να πουλάει τα σπίτια του, είχα μια διαταραγμένη προσωπικότητα, οπότε δεν τον εντάσσω στα άτομα τα οποία... ήταν ο άνθρωπος τέτοιος ήταν ειρωνικός από μόνος του... δεν θα τον έβαζα στους ανθρώπους που θα υπολόγιζα την άποψη τους.

Ε: Άλλαξαν τα πράγματα από την στιγμή που ήρθες στο πανεπιστήμιο; Ας πούμε σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς.

Θ: Δεν ξέρουν ότι είμαι από άλλη χώρα. Δεν θυμάμαι να έχει γίνει κάποια συζήτηση.

Ε: Ίσως δεν το ξέρουν καν δηλαδή;

Θ: Ναι, και δεν νομίζω ότι έχουμε και ιδιαίτερη επαφή με τους καθηγητές. Μόνο μια καθηγήτρια, η οποία με ρωτούσε και κάναμε μια συζήτηση σαν φίλοι.

Ε: Πιστεύεις ότι βοηθά στην ένταξη το πανεπιστήμιο;

Θ: Κοίτα προσωπικά σε μένα όχι. Έχουμε φτάσει σε μια ηλικία που είναι προσωπικό θέμα του καθενός. Και μετά από τόσα χρόνια δεν το χρειάζομαι. Τώρα θεωρώ ότι είμαι στη σειρά μου. Δεν μου περνάει από το μυαλό ότι είμαι εκτός και θα με αντιμετωπίσουν αλλιώς.

E: Γενικότερα σαν δομή, σαν οργάνωση έχεις δει κάτι που να έχει γίνει για την ένταξη των φοιτητών;

Θ: Ναι... Αυτό το έχω δει μόνο σε μαθήματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα από συζητήσεις που κάνουμε μέσα στο μάθημα κι όλα αυτά που σε βοηθάνε κι εσύ πώς να αντιμετωπίσεις τα παιδιά που θα έχεις ως εκπαιδευτικός. Και μέσα από δράσεις για παράδειγμα για τα παιδιά Ρομά που είχαν γίνει. Αλλά δεν έχω ακούσει κάτι συγκεκριμένο ότι ξέρεις αυτός που έχει πρόβλημα τον βοήθησε με τον τάδε τρόπο κάποιος συγκεκριμένος. Συγκεκριμένα για άτομα δεν ξέρω κάτι.

E: Το θεωρείς πρόβλημα αυτό;

Θ: Για την ηλικία που είμαστε δεν θεωρώ πως μπορεί να γίνει κάτι. Το βλέπω και ως προς τον εαυτό μου, δεν υπάρχει κάτι που μπορεί να σε βοηθήσει παραπάνω. Εντάξει έχω δεκαπέντε χρόνια στην Ελλάδα, για τα παιδιά που ήρθαν πριν ένα μικρό χρονικό διάστημα είναι διαφορετικό.

E: Πώς πιστεύεις ότι θα βοηθούσε μια οργανωμένη στρατηγική ένταξης από την πλευρά της σχολής, πέρα από την πρωτοβουλία κάποιων καθηγητών;

Θ: Εντάξει κάτι διαφορετικό που θα μπορούσε να γίνει είναι τα άτομα που είναι από άλλες χώρες αν είχαν την δυνατότητα να δουν και πως είναι στη χώρα τους τα νηπιαγωγεία στη χώρα τους και να μιλήσουν για το πώς γίνεται εκεί. Είναι βέβαια πάρα πολύ δύσκολο. Εμένα θα μου άρεσε αυτό να δούμε πως λειτουργούν τα πράγματα να πάρουμε ιδέες. Κι έτσι και το παιδί που δεν είναι από Ελλάδα, θα νοιώσει ότι δεν κάνουμε μόνο της Ελλάδας και μας ενδιαφέρει και τι γίνεται έξω. Μ' ενδιαφέρει να δω τι γίνεται εκεί πως λειτουργούν και αν α μπορούσα να πάω εκεί πέρα.

E: Κάποια άλλη πρόταση θα είχες;

Θ: Το θέμα είναι αυτό ότι σ' αυτή την ηλικία δεν μπορούν να γίνουν και πολλά πράγματα.

E: Να σε ρωτήσω κάτι άλλο τώρα. Ποιές οι προσδοκίες σου από τη χώρα υποδοχής σου;

Θ: Δεν θεωρώ ότι έχω κάποια προσδοκία πλέον. Θεωρώ ότι πλέον εξαρτάται από τον εαυτό μου. Ενώ όταν είσαι μικρός υπάρχουν πράγματα που θα μπορούσαν να σε βοηθήσουν. Προγράμματα, συζητήσεις μέσα στην τάξη. Γι' αυτή την ηλικία δεν μπορούν να γίνουν πολλά.

E: Θέλεις να μείνεις στην Ελλάδα αφού τελειώσεις τις σπουδές σου για δουλειά;

Θ: Ναι θα το ήθελα πάρα πολύ. Δεν θέλω να φύγω πάλι σαν μετανάστης και να κάνω μια δουλειά άσχετη από τη σχολή μου. Εντάξει έξω θα ήθελα να πάω μόνο για κάποιο μεταπτυχιακό ή για μια δουλειά πάνω στη αντικείμενο μου.

E: Πιστεύεις ότι η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο στον να βρεις μια δουλειά εδώ;

Θ: Το χω σκεφτεί. Έχω σκεφτεί το κλασσικό να βρούμε μια δουλειά να προσέχουμε κάποια παιδιά και έλεγα ότι άμα τους πεις ότι είσαι από Αλβανία δεν θα θέλουν πάρα πολλοί γονείς. Μερικές φορές το σκέφτομαι. Δεν ξέρω άλλοι θα ήθελαν άλλοι όχι. Υπάρχουν πολλοί που δεν θέλουν να έχουν επαφές. Το βλέπω και στο χωριό μου που είναι και μικροί κοινωνία. Δεν λέω ότι έχουν άδικο. Δίκιο έχουν γιατί υπάρχουν πολλοί που έρχονται απ' έξω και δημιουργούν προβλήματα κι όλα αυτά κι εγώ που είμαι από άλλη χώρα και το βλέπω αυτό νομίζω ότι είναι καλύτερα να μην έρχονται, να μην επιτρέψεις την είσοδο τους. Αλλά δεν ξέρεις τι άνθρωπος είναι αυτός αν θα είναι καλός ή όχι. Πιστεύω ότι οι Έλληνες όταν έχουν δικά τους προβλήματα προσπαθούν να δείξουν ότι το πρόβλημα τους το δημιουργεί κάποιος άλλος οπότε δεν προσπαθούν να λύσουν το πρόβλημα τους. Λένε αυτός φταίει δεν θέλω να τον βλέπω οπότε προσπαθούν να μην έχουν και πολλές επαφές. Είναι αυτό το ξενοφοβικό που έχουν.

E: Πιστεύεις ότι μέσα στα χρόνια έχει αλλάξει αυτό ή όπως ήταν είναι; Στο ρωτάω αυτό γιατί έχεις και πολλά χρόνια στην Ελλάδα

Θ: Κοίτα πριν δέκα χρόνια δεν το καταλάβαινα έτσι. Υπήρχαν πάρα πολλά παιδιά που σε κορόιδευαν στο δημοτικό πάντα υπάρχουν, μετά τα παιδιά συνέχιζαν. Και τώρα είναι πολύ διαφορετικά τα πράγματα με τα πολιτικά κι όλα αυτά. Έχει ανέβει πολύ ο φόβος, εντάξει από τη μια πλευρά είναι λογικό κι εγώ θα φοβόμουν. Οπότε

είναι ξενοφοβική χώρα. Αλλά θα έπρεπε να το δει λίγο πιο λογικά ο καθένας. Όταν έρχονται μετανάστες Έλληνες που έχουν γυρίσει και λένε ότι εμάς μας αντιμετώπιζαν έτσι στην αρχή και δεν ήταν σωστό... εντάξει εσύ τώρα που γύρισες δεν μπορείς να το εξηγήσεις και στον άλλο υπάρχουν πάρα πολλές οικογένειες που έχουν γυρίσει έτσι. Πρέπει να καταλάβεις τον άλλο που έρχεται εδώ ότι έρχεται για έναν συγκεκριμένο λόγο.

Ε: Πολύ σημαντικό αυτό που λες.

Θ: Αυτά...

Ε: Δεν έχω κάποια άλλη ερώτηση. Ευχαριστώ...

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 3

E: Ευχαριστώ που δέχτηκες να μου δώσεις τη συνέντευξη

K: Ευχαριστώ που με κάλεσες...

E: Αν θέλεις μπορούμε να ξεκινήσουμε... Αρχικά θέλω να μου πεις κάποια πράγματα, κάποια στοιχεία σχετικά με τη καταγωγή σου. Αρχικά, ποιος είναι ο τόπος καταγωγής σου;

K: Από τη Ρουμανία κατάγομαι από μια πόλη κοντά στη πρωτεύουσα. Είναι μια μικρή πόλη, απέχει 60 χλμ από τη πρωτεύουσα...

E: Ωραία και μέχρι πότε έζησες εκεί; Μέχρι πόσο χρονών;

K: Ήρθα στην Ελλάδα όταν τελείωσα το Λύκειο, δηλαδή μέχρι την ηλικία 18.5, 19

E: Κατάλαβα. Θέλεις να μου πεις κάποια πράγματα για τη ζωή σου εκεί; Πώς ήταν πριν έρθεις;

K: Εεεε... Είμαι μοναχοπαίδι. Ζούσα με τους γονείς μου. Τελείωσα όπως σου είπα Λύκειο εκεί... Ωραία περνούσαμε... Να σου πω πως αποφάσισα να έρθω εδώ; Βασικά ο στόχος μου στην αρχή τότε ήταν να έρθω στην Ελλάδα να δουλεύω κάποιο χρονικό διάστημα να μαζεύω κάποια λεφτά και να πηγαίνω στη Ρουμανία...

E: Δηλαδή προσωρινά ήρθες;

K: Υπολόγισα το πολύ εγώ έξι μήνες μ' έναν χρόνο γιατί στη Ρουμανία έχουμε ένα μπέρδεμα εμείς με το εκπαιδευτικό σύστημα, είχαμε δεν ξέρω αν έχουμε και τώρα. Δουλεύουν πολύ τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, και όταν λέω δουλεύουν τα κρατικά είναι λίγα και υπάρχει ανταγωνισμός μεγάλος

E: Δηλαδή χρειάζονται πολλά λεφτά για να σπουδάσεις... Δηλαδή ήρθες να μαζέψεις λεφτά και να φύγεις... Στην ίδια σχολή που είσαι κι εδώ ήθελες να περάσεις;

K: Όχι, Ιατρική ήθελα...

E: Πώς σκέφτηκες να έρθεις εδώ; Έχεις κάποιο γνωστό, κάποιο φίλο;

K: Ναι είχα μια φίλη που δούλευε σε παραλία και μου έλεγε τι καλά που είναι, τι καλά λεφτά, δεν θα τη καταλάβεις τη δουλειά καθόλου σαν διασκέδαση είναι... Και μ' έπεισε... Και ήρθα...

E: Ήταν εύκολη η απόφαση να έρθεις;

K: Ήταν... Εγώ το αποφάσισα πολύ γρήγορα και ήρθα πολύ γρήγορα... Κι έχω ήδη έξι χρόνια εδώ...

E: Άρα ήρθες εδώ στη φίλη σου. Θέλω να μου μιλήσεις λίγο για τα συναισθήματα σου όταν ήρθες εδώ...

K: Ξέρεις τι... δεν φοβήθηκα γιατί ήμουν τόσο μικρή και δεν καταλάβαινα τι κάνω... Δηλαδή τώρα το συνειδητοποιώ... Τώρα για παράδειγμα να μου πεις πάμε σε μια ξένη χώρα θα σου πω που πάμε και τι κάνω; Τότε το πήρα έτσι... Ωραία θα είναι λες και πάω...

E: Ενθουσιασμός δηλαδή; Προβλήματα αφού ήρθες αντιμετώπισες;

K: Το κυρίως πρόβλημα που είχα τότε ήταν με τα χαρτιά γιατί η Ρουμανία δεν ήταν στην ΕΕ τότε και αντιμετωπίσαμε μεγάλο πρόβλημα τότε με τα χαρτιά...

E: Με τη γλώσσα;

K: Όχι τη γλώσσα την έμαθα πολύ γρήγορα...

E: Πώς την έμαθες;

K: Την έμαθα μόνη μου... δεν έχω πάει σχολείο, τίποτα, μόνη μου...

E: Πρόβλημα στο να βρεις φίλους εδώ είχες;

K: Ούτε... Όχι... Και να σου πω οι Έλληνες είναι πολύ φιλότιμοι και κοινωνικοί κι επικοινωνιακοί και να σου πω ούτε ρατσισμό δεν ένιωθα κάπως ποτέ...

E: Και στην σχολή, πώς την επέλεξες και με ποιο τρόπο μπήκες;

K: Αυτό είναι μια άλλη ιστορία γιατί όπως σου είπα εγώ ήρθα για να σπουδάσω στη Ρουμανία μετά κατέληξα εδώ... Πως είναι πως άλλο θέλεις να κάνεις άλλο κάνεις και αλλού καταλήγεις... Άρχισα να κάνω την δουλειά που έκανα για χρόνια... σερβιτόρα... καλοκαίρια Κατερίνη... χειμώνα Λάρισα και κάπως έτσι βολευόμουν... και εννοείται πως εγώ ποτέ δεν ξέχασα ότι θέλω να σπουδάσω... αλλά είπα να μάθω λίγο τη γλώσσα να περιμένω λίγο ακόμη γιατί ήξερα ότι στο πανεπιστήμιο δεν ξεχωρίζουν τα παιδιά αλλοδαποί και Έλληνες και άρχισα να μαθαίνω τη γλώσσα να γράφω για να εξοικειωθώ με την ανάγνωση... με την γραφή...

E: Γραφή πως έμαθες;

K: Μόνη...

E: Δεν ήταν κάποιος που σε βοήθησε;

K: Όχι όχι μόνη... αρχικά ήταν με τα μηνύματα... είχα βάλει και στο κινητό το T9 ξέρεις για να μπορώ να γράφω σωστά...

E: Έδωσες Πανελλήνιες;

K: Όχι, μετέφερα κάπως τις πανελλήνιες από τη Ρουμανία... Μετέτρεψα το βαθμό σε μόρια...

E: Κατάλαβα... Είχε ψάξιμο δηλαδή...

K: Διαδικασία ολόκληρη...

E: Ήταν εύκολο αυτό;

K: Γραφειοκρατία πιο πολύ...

E: Σε καθοδήγησε κάποιος γι' αυτό ή μόνη σου τα βρήκες;

K: Είχα φίλους...

E: Υπάρχει κάποιος σύμβουλος γι' αυτό που βοηθάει παιδιά να το κάνουν ή πρέπει ο καθένας μόνος του να το κάνει;

K: Δεν ξέρω αν υπάρχει... Αλλά εγώ μόνη μου το έκανα...

E: Τώρα δηλαδή δουλεύεις ακόμη, ζεις Λάρισα και σπουδάζεις εδώ... Ωραία, θέλω να μιλήσουμε λίγο για το Πανεπιστήμιο. Έχεις παρατηρήσει κάποια αλλαγή από τι στιγμή που ήρθες; Πώς σ' αντιμετώπισαν;

K: 2^ο εξάμηνο είμαι τώρα δεν έχω μεγάλη εμπειρία αλλά έχω σχηματίσει μια γνώμη. Σίγουρα μ' αρέσει και από τους καθηγητές παράπονο δεν έχω. Ίσα ίσα που μερικοί λόγω της καταγωγής μου μπορεί να είναι έτσι και λίγο πιο... επιεικείς... Και τα κορίτσια δεν φάνηκαν... Έχω κάνει και φίλες...

E: Γενικά πιστεύεις ότι βοηθά το Πανεπιστήμιο στην ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών με κάποιο τρόπο;

K: Πολύ βοηθάει. Εμένα μου άρεσε πιο πολύ που εξασκούμε στη γλώσσα που κι αυτό παίζει ρόλο πιστεύω μετά έχουμε όλα αυτά τα μαθήματα

E: Προβλήματα διακρίνεις στην ενταξιακή διαδικασία;

K: Σε μένα προσωπικά;

E: Και σε σένα αλλά και σε άλλα παιδιά που έρχονται από μια άλλη χώρα...

K: Η αλήθεια είναι ότι δεν ξέρω για άλλα άτομα αλλά για μένα όχι προσωπικά δηλαδή

E: Θα μπορούσε να γίνει κάτι για να σε βοηθήσει περισσότερο;

K: Αυτό που είπαμε να γίνει ενημέρωση που κι εγώ η ίδια δεν ξέρω αν υπάρχει, κάποιος άνθρωπος ίσως για τα παιδιά που θέλουν να σπουδάσουν και δεν μπορούν και αν υπήρχε κάποιος να τους καθοδηγούσε θα ήταν καλύτερα.

E: Τι ανάγκες έχουν και πως θα μπορούσαν να βοηθηθούν δηλαδή τα παιδιά αυτά;

K: Κατ' αρχήν τι πιστεύω εγώ... Με την ανεργία που υπάρχει σε θέματα δουλειάς θα βοηθούσε γιατί τώρα που κάνουν δουλειές που δεν θέλουν όπως εγώ που είμαι σερβιτόρα...

E: Προσωπικά τι προσδοκίες έχεις από την Ελλάδα;

K: Και από το Πανεπιστήμιο;

E: Ναι

K: Εύχομαι να τελειώσω με το καλό και μέχρι να τελειώσω να έχει βελτιωθεί η προφορά μου και σίγουρα να βρω μια δουλειά πάνω στο αντικείμενο που σπουδάζω

E: Δηλαδή θέλεις να μείνεις στην Ελλάδα για δουλειά;

K: Ναι το έχω αποφασίσει ότι θέλω να μείνω μόνιμα. Για πολλούς λόγους μ' αρέσει ο τρόπος ζωής και η νοοτροπία τους, σας μάλλον.

E: Βρίσκεις ότι έχουμε κοινά σαν χώρες;

K: Ναι δεν είναι και τόσα διαφορετικά να σου πω ση Ρουμανία αλλά δεν ξέρω μήπως ο κόσμος είναι πιο καλός να στο πως έτσι απλά έχετε καλύτερο κόσμο εδώ

E: Πιστεύεις ότι θα είναι εύκολο να βρεις δουλειά εδώ;

K: Σε σύγκριση με Ρουμανία πάντα ναι..

E: Νομίζεις ότι η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο;

K: Δεν ξέρω να σου πω, δεν ξέρω γιατί μέχρι τώρα έχω δουλέψει σαν σερβιτόρα κι εκεί ίσα ίσα που μπορεί κι εμείς σαν αλλοδαπές να βρούμε πιο εύκολα δουλειά σαν σερβιτόρες.

E: Λόγω χρημάτων;

K: Όχι μόνο λόγω χρημάτων αλλά και λόγω ελεύθερου ωραρίου... Αλλά τώρα σ' αυτό που σπουδάζω δεν ξέρω δεν ξέρω κατά πόσο οι γονείς θα είναι δεκτικοί σε μια νηπιαγωγό που δεν είναι ελληνίδα, που δεν κατέχει καλά καλά την ελληνική γλώσσα.

E: Δηλαδή φοβάσαι πως θα διοριστείς σ' ένα σχολείο και δεν θα το δεχτούνε οι γονείς;

K: Ναι ναι το φοβάμαι αυτό, κοίτα ρατσισμό σου είπα δεν αντιμετώπισα ποτέ αλλά πλάκα κι αστεία γίνονται συνέχεια και ξέρεις πλάκα πλάκα με βάζουν εμένα σε σκέψεις και προβληματισμούς όχι ότι το λένε με κακία... Έχω ένα φίλο που του λέω ότι σπουδάζω.. Πως σπουδάζεις λέει θα μας τα πεις ρουμάνικα, όχι παιδαγωγικό σπουδάζω λέω... Αααα θα μας μάθεις ελληνικά λέει; Δηλαδή αστεία μεν αλλά είχε και δίκιο αν το καλοσκεφτείς...

E: Έχεις σκεφτεί πως θα αντιμετωπίσεις τις αντιδράσεις των γονέων αν υπάρξουν;

Κ: Πιστεύω αν οι γονείς έχουν γνώσεις έχουν κάποια κατάρτιση δεν θα έχουν πρόβλημα... Αλλά εγώ θα το αποδείξω στους γονείς... θα αποδείξω ότι μπορώ να τα καταφέρω...

Ε: Είμαι σίγουρη ότι θα τα καταφέρεις πολύ καλά... Εγώ αυτά ήθελα να σε ρωτήσω... Ευχαριστώ...

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 4

E: Θα μου μιλήσεις για τον τόπο καταγωγής σου; Ποιος είναι;

A: Η Αλβανία.

E: Μεγάλωσες εκεί;

A: Γεννήθηκα εκεί αλλά μεγάλωσα εδώ. Δεκαέξι χρόνια τώρα είμαι εδώ

E: Δηλαδή πόσο χρονών ήρθες εδώ;

A: Τεσσάρων.

E: Θυμάσαι κάτι από τη ζωή σου εκεί;

A: Ελάχιστα πράγματα θυμάμαι. Δεν θυμάμαι σχεδόν τίποτα.

E: Ποιοι οι λόγοι που σας οδήγησαν να μεταναστεύσετε;

A: Οικονομικοί ήταν οι λόγοι

E: Και ήταν εύκολη απόφαση το ταξίδι;

A: Ήταν κυρίως απόφαση της στιγμής. Ήταν μια δοκιμή ουσιαστικά.

E: Συναισθήματα που δημιουργήθηκαν;

A: Επειδή ήμουν μικρός ήταν μόνο το γεγονός ότι θα έβλεπα τον πατέρα μου. Και ήταν η χαρά ας πούμε

E: Θυμάσαι κάποιο άλλο πρόβλημα που είχες να αντιμετωπίσεις μαζί με την οικογένεια σου τη στιγμή που ήρθατε;

A: Για να σου πω την αλήθεια δεν θυμάμαι

E: Ωραία, κι εδώ όταν ήρθατε ήταν εύκολο να βρείτε που θα μείνετε;

A: Ναι, ήμασταν τυχεροί γιατί πέσαμε σ' έναν που είναι φίλος του πατέρα μου τώρα Έλληνας και ζει στην Αυστραλία και ήξερε πως είναι η μετανάστευση.

E: Οπότε σας βοήθησε αυτός ο φίλος του πατέρα σου. Υπάρχουν κάποιοι άλλοι άνθρωποι που σας βοήθησαν;

A: Δεν νομίζω όχι

E: Ασφάλεια πότε ένοιωσες εδώ;

A: Από μικρός δεν είχα θέμα. Απ' όταν ήρθα μετά τον πρώτο χρόνο και λιγότερο ίσως ένοιωσα ασφάλεια

E: Ωραία, πάμε τώρα στο κομμάτι της εκπαίδευσης. Πήγες νηπιαγωγείο; Πώς ήταν;

A: Δεν θυμάμαι πολλά αλλά ας πούμε θυμάμαι ότι έχω ένα κολλητό ήμασταν από τότε και είμαστε ακόμη και τώρα, όπου ήταν η πρώτη μέρα που πήγαινα στο νηπιαγωγείο κι εντάξει τα περισσότερα παιδιά γνωρίζονταν και πάμε για διάλειμμα κι εγώ επειδή δεν ήξερα κανέναν δενμίλαγα και ήρθε το παιδί αυτό και μου λέει πολύ απλά, «Με λένε Κώστα θες να γίνουμε φίλοι;».

E: Αυτό είναι τέλειο.

A: Κι από τότε ήμαστε φίλοι.

E: Η νηπιαγωγός σε βοήθησε να ενταχθείς με κάποιο τρόπο στην ομάδα;

A: Ναι πάρα πολύ. Θυμάμαι ότι επειδή η μαμά μου δούλευε μέχρι αργά, για να πάω απ' το νηπιαγωγείο μέχρι το σπίτι με πήγαινε η δασκάλα.

E: Στο δημοτικό;

A: Δημοτικό μια χαρά. Γενικά μου είναι εύκολο να κάνω φίλιες. Και με τους περισσότερους φίλους μου αυτή τη στιγμή είμαστε από το δημοτικό μαζί

E: Τέλεια! Και με τη γλώσσα πως είχε γίνει; Πως την έμαθες;

A: Έβλεπα τηλεόραση πάρα πολύ, και κυρίως παιδικά Cartoon. Εγώ η μάνα μου ο πατέρας μου μάθαμε από τα παιδικά.

E: Ωραία.. Γυμνάσιο, Λύκειο πώς ήταν;

A: Επειδή πήγαμε σε Γυμνάσιο Λύκειο που ήταν δίπλα, είχα πολλά παιδιά γνωστά. Ήμουν πολύ δημοφιλής, με ήξεραν όλοι. Μπορεί να έφταιξε το γεγονός ότι ήμουν και πολύ καλός μαθητής, ήμουν απουσιολόγος και δεν έβαζα κι απουσίες, με συμπαθούσαν λίγο παραπάνω.

E: Ωραία, τώρα θέλω να μιλήσουμε για το Πανεπιστήμιο. Τόσο για σένα, αν κι εσύ δεν είχες κάποιο πρόβλημα φαντάζομαι, όσο και γι' άλλα παιδιά που βλέπεις πως έχουν έρθει από το εξωτερικό, τους βοηθάει κάποιος;

A: Για το δικό μας τμήμα, γιατί γι' αυτό ξέρω, δεν βλέπω να υπάρχουν παιδιά και τόσο από το εξωτερικό. Εντάξει είναι μια κοπέλα από μειονότητα από τη Θράκη, και οι καθηγητές την βοηθάνε πάρα πολύ, κάθονται πολλές ώρες από πάνω της την ρωτάνε αν δεν κατάλαβε τι δεν κατάλαβε, κι αυτή η κοπέλα δυσκολεύεται στο σύνολο. Κάθεται από πάνω της και μπορεί και να την εμψυχώσει κιόλας. Και με παιδιά από το Erasmus, οι καθηγητές καθόταν και τους εξηγούσαν όλο το μάθημα μετά.

E: Βλέπεις ότι υπάρχουν καθόλου προβλήματα στην ενταξιακή διαδικασία στο Πανεπιστήμιο;

A: Όχι και τόσο. Δεν νομίζω πως είναι πολιτική. Είναι οι καθηγητές. Τυχαίνει δηλαδή να είναι καλοί καθηγητές. Καθηγητές που ασχολούνται μαζί σου. Θυμάμαι ότι πέρυσι ήταν να πάμε διακοπές στην Αίγινα, και δεν είχα το ποσό, και έστειλα mail στην καθηγήτρια που το διοργάνωνε, μου απάντησε σε πέντε λεπτά και το πρόβλημα είχε λυθεί.

E: Βλέπεις πως βοηθάει η προσπάθεια που γίνεται τους φοιτητές;

A: Επειδή είναι ένα τμήμα που δεν είναι και τόσο παπαγαλία, είναι κυρίως πρακτική, πολλές φορές μπορεί να παρατηρήσεις ότι παίρνεις βαθμό παραπάνω επειδή δουλεύεις. Έχουμε πολύ μεγάλη επαφή με τους καθηγητές ίσως υπερβολική.

E: Είναι κοντά σας δηλαδή;

A: Είναι πολύ κοντά μας και αυτό βοηθάει πάρα πολύ. Και μόνο που ξέρεις που θα τους βρεις όποτε κι αν τους χρειαστείς.

E: Ωραία τώρα, άμα ήσουν εσύ ένα στέλεχος της εκπαίδευσης τι θα έκανες για αλλαγές;

A: Θα ήταν καλό να υπάρχει ένα μάθημα ελληνικών. Τουλάχιστον να μάθουν κάποια πράγματα για να υπάρξει επικοινωνία με τους συμφοιτητές. Είναι πολύ σημαντικό. Μπορεί το μάθημα να μη το καταλάβεις, αλλά να σε βοηθήσει ένας φίλος μετά.

E: Κάτι άλλο;

A: Να υπάρξουν προγράμματα, για παιδιά που έρχονται απ' έξω, να μας πουν πως είναι τα πράγματα έξω, πως λειτουργούν. Θα μου πεις μπορείς να μπεις Internet να το δεις. Δεν είναι το ίδιο. Παίρνεις ιδέες και δίνεις ιδέες από ανθρώπους, είναι πολύ ενδιαφέρον αυτό.

E: Ωραία, θα ήθελα τώρα να μου πεις τι προσδοκίες έχεις από την Ελλάδα.

A: Προσδοκίες; Εντάξει δεν το έχω σκεφτεί. Τα βλέπω πολύ... Εντάξει είναι που δεν έχω ζήσει ποτέ το ρατσισμό. Ούτε από την προφορά μου δεν με καταλαβαίνουν. Το ξέρω ότι υπάρχει το έχω δει σε άλλους. Γενικά ο άνθρωπος έχει την τάση οτιδήποτε είναι διαφορετικό να το παρωδεί, να το απομακρύνει και να κριτικάρει, κυρίως να το κριτικάρει.

E: Εσύ όμως δεν τον βίωσες τον ρατσισμό έτσι δεν μου είπες;

A: Όχι, ίσως στις αρχές στο δημοτικό που μπορεί να ήταν και η δικιά μου εντύπωση, επειδή όταν πας σε μια ξένη χώρα είσαι προετοιμασμένος, επειδή γινόταν κάποια πάρτυ και δεν με καλούσαν. Μόνο εμένα δεν με καλούσαν στην τάξη. Αλλά μετά μου μιλούσαν στο διάλειμμα κι έτσι κατάλαβα ότι ήταν θέμα των γονιών. Τα παιδιά της δεκαετίας του 90 δεν έχουν τέτοια θέματα. Ας πούμε μια πλάκα που κάνω με την παρέα μου επειδή είμαι ο μόνος αλλοδαπός είναι «Επειδή κάθε παρέα χρειάζεται τον Αλβανό της.» Αυτό που σου έλεγα είναι ότι μεγαλώσαμε μαζί άρα αυτή η γενιά δεν είναι ρατσιστές. Κυρίως οι γονείς έφταιγαν που ήταν τα παιδιά ρατσιστές. Αλλά τώρα το χάσμα έχει μικρύνει, και ένα παράδειγμα γι' αυτό ήταν οι μεικτοί γάμοι. Αλλά είναι και λίγο αστείο και πώς να το πω... αντιφατικό... από τη μια βλέπεις τόσους Έλληνες που έχουν φύγει και τώρα και στο παρελθόν. Και βλέπεις για παράδειγμα, όλοι οι Έλληνες έχουν μαζευτεί για να γιορτάσουν το Πάσχα, και το χαιρόμαστε, είμαστε περήφανοι γι' αυτό και λες και μπράβο στον ελληνισμό, όταν όμως θέλει να γιορτάσει ο μουσουλμάνος το μπαϊράμι ή ο άραβας ή δεν ξέρω κι εγώ ποιος άλλος, στεναχωριέσαι δεν το θέλεις... Ε αυτό δεν είναι λογικό... Όπως κι εμείς έτσι θέλουν να το γιορτάσουν κι αυτοί και στο λέω εγώ που είμαι άθεος.

E: Ωραία, θέλω να σε ρωτήσω αν σκέφτεσαι να μείνεις Ελλάδα για δουλειά.

A: Ε τώρα έχεις πέσει σε περίπτωση γιατί θυμάσαι εκείνο τον φίλο του πατέρα μου, ο γιος του έχει ανοίξει γραφείο στην Αθήνα, οπότε έχω χώρο εργασίας στην Ελλάδα.

E: Η επόμενη μου ερώτηση είναι αν η καταγωγή σου πιστεύεις ότι μπορεί να σταθεί εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας, σε περίπτωση που δεν δουλέψεις στο γραφείο που μου είπες. Τι πιστεύεις;

A: Θα σου πω ένα άλλο παράδειγμα, για να σου απαντήσω σ' αυτό. Όταν ήρθαμε στο Βόλο για να βρούμε σπίτι πήγαμε σ' ένα πολύ ωραίο που μας άρεσε. Και αφού το είδαμε γυρνάει ο ιδιοκτήτης και μας ρωτάει, από πού είστε; Από την Αλβανία λέει η μητέρα μου. Δεν σας κάνει λέει το σπίτι, είναι πάρα πολλά τα κοινόχρηστα και φάνηκε ξεκάθαρο γιατί το είπε αμέσως μόλις του είπαμε ότι είμαστε από Αλβανία. Η σ' ένα άλλο σπίτι που είχαμε πάει μας ρωτάει από πού είστε και του το λέμε και ρωτάει «Δουλεύετε;» και επί μια ώρα μας έλεγε αν δουλεύουμε και που και συνέχεια μας έλεγε «Άμα πληρώνετε καλάθα είμαστε». Μέχρι που έφτασε η μητέρα μου να του πει ότι στη Αθήνα ζούμε στο ίδιο σπίτι για 14 χρόνια.

E: Αλλά παρ' όλα αυτά, δεν κρύψατε την καταγωγή σας στο επόμενο σπίτι.

A: Όχι, αλλά στο επόμενο που μας ρώτησαν από πού είμαστε γυρνάει η μητέρα μου και του κάνει, «Από την Αλβανία, έχετε κανένα πρόβλημα;»

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 5

E: Αρχικά θέλω να σε ρωτήσω για τον τόπο καταγωγής σου. Πού γεννήθηκες και μεγάλωσες;

T: Εγώ γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Βραζιλία

E: Η ζωή σου πως ήταν εκεί;

T: Δεν ήταν ούτε εύκολη ούτε δύσκολη... Δεν ήμασταν μια οικογένεια που είχε πολλά λεφτά αλλά δεν πεινούσαμε...

E: Ήρθες στην Ελλάδα για σπουδές, σωστά; Τι σε έκανε να έρθεις στην Ελλάδα;

T: Γιατί πάντα ήταν το όνειρο μου γιατί ήταν αρχαιολογία και που αλλού να κάνω αρχαιολογία στην Ελλάδα είναι η καλύτερη χώρα γι' αυτό

E: Οπότε ήθελες στην Ελλάδα εξ' αρχής;

T: Ναι

E: Πόσο εύκολο ήταν να έρθεις εδώ; Η απόφαση ήταν εύκολη;

T: Η απόφαση ήταν πάρα πολύ εύκολη...

E: Οι διαδικασίες;

T: Οι διαδικασίες ήταν δύσκολες γιατί χρειάστηκε πολλά χαρτιά για να πάρω την υποτροφία να τρέχω από εδώ από εκεί για διαβατήριο αλλά τελικά.... Τα κατάφερα

E: Έδωσες πανελλήνιες δηλαδή; Πώς έγινε;

T: Όχι εγώ έπρεπε να φτιάξω ένα curriculum και να δώσω εκεί όλες τις βαθμολογίες από το σχολείο αν δεν ήμουν καλή στο σχολείο δεν θα μπορούσα να έρθω...

E: Κατάλαβα... Και ήταν υποτροφία;

T: Ναι...

E: Φοβόσουν πριν έρθεις εδώ; Είχες κάποιους φόβους;

T: Όχι φόβος... Βασικά ήμουν πολύ αγχωμένη γιατί δεν ήξερα τι θα βρω εκεί... πως θα είναι δηλαδή αλλά ήμουν αγχωμένη στο καλό τρόπο...

E: Είχες κάτι σαν ανυπομονησία;

T: Ναι αυτό...

E: Όταν ήρθες, αντιμετώπισες κάποια προβλήματα εδώ;

T: Όχι προβλήματα όχι...

E: Προσαρμογής ας πούμε...

E: Δηλαδή ο πρώτος καιρός πως ήταν με το που ήρθες στην Ελλάδα;

T: Εγώ ήμουν στην Αθήνα, έμεινα ένα χρόνο εκεί και στο πρόγραμμα λέει ότι πρέπει να κάνουμε πρώτα ένα χρόνο μαθήματα ελληνικά και μετά το πανεπιστήμιο αλλά δεν ήταν ένας χρόνος κάναμε ούτε έξι μήνες δεν κάναμε και ήταν πάρα πολύ δύσκολο να μάθουμε όλα αυτά τα πράγματα κι έπρεπε είχαμε κι εξετάσεις να δώσουμε από τη τάξη μου ούτε τα μισά δεν πέρασαν στις εξετάσεις ήταν πάρα πολύ δύσκολα

E: Είναι δύσκολο να μάθεις ελληνικά σε έξι μήνες... Και ποιοι ήταν οι άνθρωποι που σε βοήθησαν εδώ;

T: Με βοήθησαν κάποιοι συγγενείς που έχω εδώ στη Αθήνα ένας θείος μου και μια θεία αυτούς...

E: Με ποιο τρόπο, ψυχολογικά ας πούμε;

T: Ψυχολογικά κι έτσι σαν οικογένεια... Χριστούγεννα και τέτοια πήγαινα εκεί...

E: Δηλαδή ένοιωσες ασφάλεια τότε μαζί τους;

T: Ναι τότε...

E: Ωραία... Μετά πόσο εύκολο ήταν να βρεις που θα μείνεις;

T: Καθόλου εύκολο αγόρασα εφημερίδες κι έψαχνα και για κάποιους που πήρα τηλέφωνο... όταν λέω ότι είμαι ξένη ααα μου κάνουν δεν γίνεται κι έπρεπε να προσπαθήσω ξανά... Κάποιες φορές η θεία μου πήρε τηλέφωνο, ναι, να μη πω ότι εγώ είμαι ξένη και δεν μιλούσα και τα ελληνικά καλά...

E: Για τη γλώσσα δεν έκανες κάτι άλλο για να τη μάθεις πέρα απ' αυτούς τους έξι μήνες;

T: Όχι όχι...

E: Ωραία... Πες μου στην Ελλάδα έκανε εύκολα φίλους;

T: Όχι... Καθόλου μόνο τώρα τελευταία έκανα κάποιους φίλους από το χορευτικό αλλά από το πανεπιστήμιο όχι δεν γνωρίζω κανέναν... για το πανεπιστήμιο φταίω λίγο κι εγώ επειδή δεν ξέρω πως... ντρέπομαι βασικά

E: Κατάλαβα... Ούτε αυτή όμως σε προσέγγισαν ;

T: Όχι όχι...

E: Οι σχέσεις σου με τους εκπαιδευτικούς ποια είναι; Με τους καθηγητές δηλαδή στη σχολή σου;

T: Η σχέση είναι... είναι... ίδια με τους άλλους. Απλά εντάξει δυο καθηγητές που μιλούσα μετά επειδή πρέπει να περάσω κάποια μαθήματα και τους μιλούσα και το κατάλαβαν αλλά εντάξει δεν μπορούσαν να κάνουν και κάτι αλλά ήταν πολύ καλοί μαζί μου δεν μου μιλούσαν άσχημα δεν...

E: Δηλαδή τους ζήτησες να είναι πιο επιεικείς με τα γραπτά σου; Κάτι τέτοιο;

T: Όχι, στα μαθήματα πάντα από κάτω γράφω ότι είμαι ξένη... Δεν μιλάω καλά τα ελληνικά... Συγγνώμη για τα λάθη κλπ...

E: Κατάλαβα...

T: Και για αυτό δεν κοιτάνε πολύ... δεν προσέχουν πολύ στα ορθογραφικά και αυτά...

E: Πιστεύεις ότι το πανεπιστήμιο βοηθά την ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών;

T: Δεν πιστεύω ότι βοηθάει

E: Δηλαδή; Τι προβλήματα βλέπεις συγκεκριμένα πως υπάρχουν;

T: Δεν βλέπω έτσι κάποια βοήθεια... Με κάποιους καθηγητές που με γνωρίζουν και με βοηθάνε λίγο κάνουν έτσι καμιά λέξη μετάφραση στα Αγγλικά αλλά δεν υπάρχει κάτι άλλο

E: Εσύ τι θα άλλαζες στην εκπαίδευση. Δηλαδή τι θα ήταν καλό να σε βοηθήσει;

T: Καλή ερώτηση. Νομίζω ότι στην αρχή στα δυο πρώτα εξάμηνα θα είναι καλό για τους αλλοδαπούς για τους ξένους να υπάρχουν μαθήματα σε άλλη γλώσσα ή να μπορέσουμε να γράφουμε στις εξετάσεις σε άλλη γλώσσα αφού ξέρουν και οι καθηγητές Αγγλικά για παράδειγμα και... γι' αυτή τη σχέση με τους φοιτητές δεν ξέρω τι θα μπορούσε να γίνει... Μετά με τα παιδιά με Erasmus γίνονται τόσα πράγματα μπορούν και γράφουν σ' άλλη γλώσσα και γίνεται και υποδοχή κάνουν και μια μέρα την υποδοχή τους.

E: Πώς θα σε βοηθούσε εσένα μια οργανωμένη στρατηγική ένταξης;

T: Σίγουρα θα περνούσα περισσότερα μαθήματα. Και αν υπήρξαν κάποια πράγματα ένα δεύτερο μάθημα μικρό έτσι για μισή ώρα γι' αυτούς έτσι για να ρωτήσουμε εμείς να μας εξηγήσουν καλά.

E: Τι προσδοκίες έχεις από την Ελλάδα; Τι θα ήθελες να σου προσφέρει δηλαδή;

T: Δεν ξέρω αλλά ελπίζω να γίνουν καλύτερα. Να σταματήσει αυτή η κατάσταση να καταλάβει κι ο κόσμος τι συμβαίνει να κάνουν κάτι να μην αφήσουν τα πράγματα όπως είναι.

E: Για την κρίση εννοείς;

T: Αυτό περισσότερο. Και περιμένω να σταματήσουν αυτά τα πράγματα αυτός ο ρατσισμός. Για παράδειγμα εγώ δεν καταλαβαίνω πως αφήνουν να υπάρχει αυτό το κόμμα η Χρυσή Αυγή!

E: Έχεις και προσωπικές εμπειρίες από ρατσισμό;

T: Σε μένα δεν το χω δει απλά τότε που έψαχνα για σπίτι. Αλλά αυτό που πέρασα όταν ήμουν στην Αθήνα... Ήμουν με μια φίλη μου που είναι μαύρη και ψάχναμε για ταξί και πέρασε ένα πέρασαν δύο πέρασαν τρία... Και εγώ το κατάλαβα ότι γι' αυτό δεν μας έπαιρναν και απομακρύνθηκα λίγο από τη φίλη μου και το πρώτο σταμάτησε...

E: Πιστεύεις ότι όταν θα ψάξεις να βρεις δουλειά η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο;

T: Δεν ξέρω, δεν σκέφτομαι γι' αυτό γιατί θα πάω για μεταπτυχιακό στην Αγγλία και μετά θα δω. Δεν το έχω σκεφτεί αυτό.

E: Θα σου άρεσε να μείνεις Ελλάδα μετά;

T: Θα μου άρεσε πολύ... Αλλά στην Ελλάδα έχουν ρατσισμό για τους Βραζιλιάνους, και ειδικά για τις κοπέλες γιατί όλοι πιστεύουν ότι είμαστε πώς να το πω... ότι δεν είμαστε καλά κορίτσια... το καλό είναι ότι έχω και μια καταγωγή από την Ελλάδα κι έτσι μπορεί να βρω λίγο πιο εύκολα δουλειά. Εδώ έχω γνωστούς Βραζιλιάνους που δεν μπορούν να βρουν δουλειά και από άλλες χώρες.

Ωραία... Θέλεις να προσθέσεις κάτι άλλο;

T: Όχι

E: Ευχαριστώ πολύ...

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 6

E: Θέλω αρχικά να σε ρωτήσω σχετικά με το που γεννήθηκες και μεγάλωσες.

M: Γεννήθηκα στην Ελλάδα και από 9 χρονών ζω στη Γερμανία.

E: Ωραία... Και τι σε έκανε να επιλέξεις την Ελλάδα για να σπουδάσεις;

M: Ο λόγος που επέλεξα την Ελλάδα για σπουδές είναι ο τρόπος ζωής των Ελλήνων και που βρίσκονται πιο πολύ έξω από το σπίτι απ' ό,τι εδώ στη Γερμανία.

E: Πριν φύγεις, πώς ήταν η ζωή σου εκεί στη Γερμανία;

M: Εεεε... Η ζωή μου στη Γερμανία σε γενικές γραμμές ήταν καλή... είχα καλές ευκαιρίες... αλλά πάντα νοσταλγούσα την Ελλάδα. Και γι' αυτό ήθελα και να έρθω Ελλάδα για να σπουδάσω.

E: Σου ήταν εύκολο να πάρεις την απόφαση να έρθεις;

M: Εμένα μου ήταν πολύ εύκολο να πάρω την απόφαση. Τη πήρα 15 χρονών και άλλαξα σχολείο πήγα από γερμανικό σε ελληνικό για να μάθω καλύτερα τη γλώσσα. Δύσκολο ήταν για τη μητέρα μου γιατί γνώριζε και τα κακά της Ελλάδας και του ελληνικού σχολείου στο εξωτερικό.

E: Είχες κάποιους φόβους σχετικά με αυτό που θα αντιμετώπιζες στο νέο περιβάλλον;

M: Για να σου πω την αλήθεια δεν σκέφτηκα τι προβλήματα θα μπορεί να έχω. Χαιρόμουν που έφευγα από τη Γερμανία. Βέβαια, τώρα που το θυμάμαι, το μόνο που με ανησυχούσε λίγο ήταν ότι πέρασα σε μια πόλη που δεν είχα κανέναν γιατί οι συγγενείς μου ήταν αλλού και οι γονείς μου όπως σου είπα Γερμανία.

E: Και όταν ήρθες αντιμετώπισες καθόλου προβλήματα;

M: Ναι... Αντιμετώπισα δυσκολίες στο να προσαρμοστώ στον ελληνικό τρόπο σκέψης και να μην νευριάζω συνέχεια όταν κάτι πάει στραβά. Έπρεπε να καμιά φορά να παλεύω για αυτά που είχα ως τότε ως αυτονόητα.

E: Δηλαδή;

M: Ξέρεις... Αγένεια, πολλά πράγματα γίνονται τη τελευταία στιγμή, κακή οργάνωση. Τα συνηθισμένα και σε όλους γνωστά προβλήματα της Ελλάδας.

E: Κατάλαβα... Ο πρώτος καιρός πώς ήταν και ασφάλεια τότε ένοιωσες στην Ελλάδα;

M: Ήταν καλός μ' άρεσε που έμενα Ελλάδα και που έμενα μόνη. Αμέσως αγάπησα τη πόλη. Ακόμα πιο ασφαλής ένιωσα όταν έκανα και τις πρώτες μου παρέες.

E: Σε βοήθησε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο; Ποιος ήταν αυτός που σε βοήθησε;

M: Εεεε... Οι γονείς μου με βοήθησαν στο σπίτι και μετά έπρεπε να φύγουν. Μετά μόνη μου. Ψάχναμε βέβαια κι αρκετό καιρό. Επειδή έδωσα παννελήνιες με τους ομογενείς έψαξα για σπίτι Νοέμβριο και όλα τα «καλά» σπίτια είχαν φύγει από το καλοκαίρι και έτσι κατέληξα να βρω ένα ωραίο μεν σπίτι αλλά ακριβό γιατί δεν ήθελα να πάω να μείνω σε παλιό.

E: Την γλώσσα την ήξερες, την έμαθες; Χρειάστηκες βοήθεια για να τη μάθεις;

M: Την ήξερα από τους γονείς μου , στο πανεπιστήμιο την έμαθα πολύ καλύτερα και ακόμα μαθαίνω.

E: Φίλους έκανες εύκολα;

M: Αρκετά εύκολα. Είμαι κοινωνικό άτομο και μ' αρέσει να γνωρίζω κόσμο και έκανα εύκολα φίλους.

E: Με τους εκπαιδευτικούς ποια η σχέση σου;

M: Με άλλους ήταν καλή με άλλους όχι. Όσοι ήταν και αυτοί από Γερμανία με συμπαθούσαν και με βοηθούσαν αν είχα κάποια δυσκολία. Γενικά το εκπαιδευτικό σύστημα θέλει αναδιάρθρωση και γενικευμένες αλλαγές, ειδικά ο τρόπος αξιολόγησης.

E: Τι θα πρότεινες;

M: Πρέπει να οργανωθούν τμήματα ένταξης από υπεύθυνο προσωπικό που να αφογκράζεται τις γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες κάθε φοιτητή. Δεν υπάρχει κάτι τέτοιο στο Πανεπιστήμιο μας.

E: Πώς θα βοηθούσε κάτι τέτοιο;

M: Πρέπει ο κάθε φοιτητής να νοιώσει άνετα. Για να γίνει αυτό πρέπει να δει ότι εκτιμά και σέβεται τον πολιτισμό του. Δεν είμαστε όλοι ίδιοι ξέρω εγώ άλλο εσύ άλλο ο άλλος. Θέλω να πω πως ότι είναι σημαντικό να παίρνουμε στοιχεία απ' όλους. Και είναι σημαντικό να ενταχθεί ομαλά το παιδί που έρχεται από Ελλάδα για σπουδές.

E: Ωραία... Εσύ Τι προσδοκίες έχεις από την χώρα υποδοχής σου;

M: Αναμένω ίση μεταχείριση και να σταματήσει η ρατσιστική συμπεριφορά. E: Δηλαδή πιστεύεις ότι η Ελλάδα είναι ξενοφοβική χώρα;

M: Θεωρώ ότι η Ελλάδα δεν δίνει την ευκαιρία σε κάποιον και να θέλει, να μην αισθάνεται ξένος. Σου το θυμίζει κάθε μέρα. Αφήνει τους ξένους στο περιθώριο. Θέλει μεγάλη προσπάθεια για να ενταχθείς στην ελληνική κοινωνία. Δεν σου παρέχονται τα ίδια δικαιώματα. Σίγουρα είναι ξενοφοβική αλλά πιο πολύ θα έλεγα ότι λόγω της έντονης κουλτούρας της δεν δέχεται εύκολα τα ξένο.

E: Ήθελες να μείνεις Ελλάδα για δουλειά;

M: Ήθελα πάρα πολύ και το έψαξα πολύ αλλά τώρα είμαι Γερμανία και έχω βρει ήδη.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 7

E: Ευχαριστώ πολύ για τη συνέντευξη που δέχτηκες να μου δώσεις. Θέλω να σε ρωτήσω αρχικά που γεννήθηκες και μεγάλωσες.

X: Γεννήθηκα στην Αμερική, στην Βοστώνη κι εκεί μεγάλωσα. Ελλάδα ήρθα πιο μετά.

E: Πότε περίπου;

X: Λίγο πριν σπουδάσω

E: Θυμάσαι καθόλου πως ήταν η ζωή σου εκεί;

X: Ήσυχια πολύ, είναι πολύ ωραία, περνούσα καλά, τίποτα ιδιαίτερο.

E: Και οι λόγοι που ήρθες Ελλάδα ποιοι είναι;

X: Ο μπαμπάς μου είναι από Ελλάδα από Καβάλα. Αλλά μετανάστευσε Αμερική άρα είμαι μισή Ελληνίδα.

E: Σου ήταν εύκολο να έρθεις;

X: Ναι, γιατί έχω συγγενείς εδώ κι ερχόμασταν και διακοπές.

E: Δηλαδή δεν είχες κάποιο φόβο, κάποιο άγχος;

X: Όχι, μόνο αν θα κάνω παρέες αλλά δεν με φόβιζε ιδιαίτερα αυτό δεν φαντάστηκα ότι θα αντιμετωπίσω πρόβλημα.

E: Όντως έτσι ήταν ή παρουσιάστηκε κάποιο πρόβλημα αφού ήρθες;

X: Όχι, έτσι ήταν έκανα εύκολα παρέες, έκανα φίλους, μ' αρέσει πολύ η Ελλάδα οπότε ήμουν χαρούμενη που είχα έρθει. Δεν ένοιωθα ότι νοσταλγώ το σπίτι μου.

E: Από την αρχή ένοιωσες αυτή την ασφάλεια ή πέρασε κάποιος καιρός μέχρι να αισθανθείς έτσι;

X: Ε... από τότε που ήρθα εντάξει δεν ήμουν και τόσο άνετη όσο μετά αλλά και πάλι ένοιωθα καλά. Δηλαδή δεν είχα κάποιο πρόβλημα από τότε που ήρθα απλά ήταν η αλλαγή που σε κάνει να νοιώθεις έτσι.

E: Καλό αυτό. Ήταν εύκολο να βρεις που θα μείνεις; Ποιος σε βοήθησε σ' αυτό;

X: Ήταν εύκολο, ήρθα με τους γονείς μου και με βοήθησαν αυτοί, μαζί βρήκαμε σπίτι αλλά δεν ήταν δύσκολο.

E: Εκτός από τους γονείς σου υπήρχε και κάποιος άλλος άνθρωπος που σε βοήθησε;

X: Ήταν κάποιοι συγγενείς που με βοήθησαν πιο πολύ ψυχολογικά έτσι με στήριξαν να στο πω γιατί μόλις είχα έρθει.

E: Με τη γλώσσα πως έγινε τη μιλούσες;

X: Τη μιλούσα αλλά όχι τέλεια. Αλλά εδώ την έμαθα. Αυτό δεν ήταν πρόβλημα για μένα.

E: Αυτό είναι τέλειο. Φίλους έκανες εύκολα, αν θυμάμαι καλά;

X: Ναι, δεν έκανα πολλούς. Αλλά έκανα κάποιους, μετά περισσότερους και μάλιστα κάποιοι με πλησίασαν από μόνοι τους.

E: Άρα δεν είχες κάποιο πρόβλημα σ' αυτό.

X: Όχι δόξα το θεό δεν είχα πρόβλημα αυτό ήταν το ευκολότερο άλλα ήταν τα δύσκολα.

E: Δηλαδή;

X: Ε με τη σχολή δυσκολεύτηκα κάπως με τα μαθήματα έτσι όπως έπρεπε να διαβάζω δεν το είχα συνηθίσει αλλά τι να κάνουμε... Είναι από τα πιο δύσκολα πανεπιστήμια.

E: Με τα μαθήματα δηλαδή δυσκολεύεσαι.

X: Ε ναι, αλλά λογικό είναι, σου λέω δεν είναι εύκολη σχολή.

E: Ποια η σχέση σου με τους εκπαιδευτικούς;

X: Τίποτα το ιδιαίτερο με βλέπουν όπως τους άλλους φοιτητές.

E: Δηλαδή, σ' έχουν βοηθήσει;

X: Μ' έχουν βοηθήσει στο ότι είναι φιλικοί, είναι επεικειές, αλλά μέχρι εκεί.

E: Η συμπεριφορά τους δεν διαφοροποιείται ανάλογα με τον φοιτητή και τις ανάγκες του; Πως το βλέπεις αυτό;

X: Όχι η συμπεριφορά τους είναι η ίδια προς όλους.

E: Γενικά πιστεύεις ότι το πανεπιστήμιο βοηθά την ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών;

X: Δεν ξέρω... Νομίζω πως ναι... Δεν τους δυσκολεύει....

E: Είναι αρκετό αυτό νομίζεις;

X: Δεν ξέρω τι άλλο θα μπορούσε να γίνει...

E: Εσύ τι αλλαγές θα πρότεινες για να γίνει η διαδικασία της ένταξης καλύτερη;

X: Εεεε.... Δεν ξέρω...

E: Βάλε την θέση στη θέση ενός στελέχους της εκπαίδευσης.

X: Ίσως να είναι υπομονετικοί... Αυτό δεν ξέρω τι άλλο...

E: Κι αυτό πώς θα βοηθούσε;

X: Σίγουρα θα διευκόλυνε τους φοιτητές. Θα ένοιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια.

E: Ωραία. Σκέφτεσαι να μείνεις στην Ελλάδα για δουλειά;

X: Δεν το έχω σκεφτεί. Θα ήθελα. Αλλά έτσι όπως είναι τα πράγματα είναι δύσκολο. Θα ήθελα όμως. Δεν θέλω να φύγω.

E: Πιστεύεις ότι η καταγωγή σου θα επηρεάσει αρνητικά ή θετικά την ανεύρεση εργασίας στην Ελλάδα.

X: Ίσως κάποιοι το δουν θετικά. Ναι πουν α αυτή έχει έρθει κι από Αμερική, έχει ζήσει εκεί, καλό είναι αυτό. Ναι μάλλον θετικά θα επηρεάσει κάποιους. Αρνητικά δεν νομίζω. Γιατί;

E: Πιστεύεις ότι η Ελλάδα είναι μια ξενοφοβική χώρα; Εσύ προσωπικά έχεις βιώσει σε κάποια στιγμή της ζωής σου ρατσισμό;

X: Όχι.

E: Γενικά όμως πιστεύεις πως αυτό ισχύει;

X: Όχι δεν νομίζω.

E: Ωραία. Θέλεις να προσθέσεις κάτι άλλο;

X: Όχι ευχαριστώ.

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 8

E: Αρχικά θέλω να σε ρωτήσω για τη καταγωγή σου, ποια είναι αυτή;

A: Μισή είμαι από το Βιετνάμ και μισή από τη Κίνα...

E: Έχεις ζήσει καθόλου σε κάποια από αυτές τις δυο χώρες;

A: Όχι γεννήθηκα στην Ελλάδα... οι γονείς μου είναι από εκεί... Η γιαγιά μου έφυγε μετά τον πόλεμο στο Βιετνάμ και από εκεί ξεκίνησε...

E: Άρα οι γονείς σου είναι εδώ από τότε που είχαν έρθει οι παππούδες σου;

A: Ναι...

E: Με το που πήγες σχολείο πως ήταν αντιμετώπισης καθόλου προβλήματα; Στο νηπιαγωγείο αρχικά...

A: Γενικά δεν αντιμετώπισα πολλά προβλήματα από τα παιδιά μικρότερης τάξης πιο πολύ που με κορόιδευαν, αλλά αυτό δεν μ' επηρέασε και τόσο...

E: Σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς;

A: Αντιμετωπιζόμουν ίσα όπως και τα άλλα παιδιά

E: Στο δημοτικό τι σχέση είχες με τους συμμαθητές σου;

A: Γενικά στο δημοτικό δεν είχα πολλούς φίλους πιο πολύ παρέα έκανα με δυο στενές φίλες... από το νηπιαγωγείο δεν έχω καθόλου αναμνήσεις... και στο δημοτικό δεν είχα φίλους αλλά υπήρχε μια αμοιβαία σχέση μεταξύ μας.

E: Δηλαδή;

A: Δηλαδή μπορεί να μη κάναμε παρέα... αλλά όταν ήθελαν να με ρωτήσουν κάτι μιλούσαμε κανονικά...

E: Ο λόγος που δεν είχες πολλούς φίλους σχετίζεται με την καταγωγή σου;

A: Δεν θα έλεγα και τόσο με την καταγωγή μου όσο με τον χαρακτήρα μου... Γενικά δεν ανοίγομαι τόσο εύκολα..

E: Μάλιστα... Τα πράγματα άλλαξαν από όταν ήρθες στο πανεπιστήμιο; Δηλαδή έκανες περισσότερους φίλους; Σε πλησίασαν τους πλησίασες;

A: Γενικά απ' όταν ήρθα στο πανεπιστήμιο όπως συμβαίνει με τους περισσότερους φοιτητές πιστεύω, αντιμετώπισα κάποια προβλήματα αλλά σιγά σιγά απέκτησα φίλους.

E: Πιστεύεις ότι βοηθάει το πανεπιστήμιο στην ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών;

A: Δεν έχω δει να γίνεται κάτι γι' αυτά τα παιδιά... Απλά ήθελα να προσθέσω ότι κάποιοι καθηγητές με το που ήρθα εδώ πέρα με πλησίασαν με ρώτησαν αν καταλαβαίνω αυτά που λένε...

E: Αν ήσουν εσύ ένα στέλεχος της εκπαίδευσης τι αλλαγές θα έκανες για να βοηθήσεις τα παιδιά που δεν είναι από Ελλάδα;

A: Καλό θα ήταν στο πανεπιστήμιο να υπάρχει ένα γραφείο στο πανεπιστήμιο το οποίο να βοηθά στην ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών, να οργανώνει κάποιες δράσεις για να βλέπουν και οι φοιτητές που είναι από Ελλάδα και οι άλλοι που δεν ξέρουν ώστε να υπάρχει μια ανταλλαγή

E: Πως το έχεις σκεφτεί πως θα βοηθούσε;

A: Θα βοηθούσε πολύ τα παιδιά που δεν έχουν προβλήματα... και θα προωθούσε να μπουν στο πανεπιστήμιο παιδιά που...

E: Εννοείς πριν το πανεπιστήμιο να τους καθοδηγήσει κατά κάποιο τρόπο;

A: Ναι...

E: Πολύ ωραία... Μετά το πανεπιστήμιο τι σκοπεύεις να κάνεις, θα ήθελες να μείνεις Ελλάδα για σπουδές;

A: Γενικά στην Ελλάδα δεν είναι καλά τα πράγματα τώρα... Και αν δεν ανταποκρίνονται με τις προσδοκίες τότε θα φύγω σε μια άλλη χώρα του εξωτερικού...

E: Σκέφτεσαι να επιστρέψεις σε κάποια από τη χώρα που κατάγονται οι γονείς σου;

A: Όχι δεν έχω τέτοιο σκοπό γιατί δεν ξέρω και τη γλώσσα τόσο καλά, έχω συγγενείς και από τις δύο χώρες αλλά και εκεί θα αντιμετώπιζα προβλήματα γιατί κι εκεί θα θεωρούσαν ότι δεν ανήκω εκεί ότι είμαι διαφορετική...

E: Δηλαδή θέλεις να μείνεις Ελλάδα για δουλειά, πιστεύεις ότι η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας;

A: Αυτό δεν το ξέρω ακόμη, δεν νομίζω αλλά σίγουρα θα υπάρξουν, απ' ότι μου έχουν πει οι γονείς μου υπάρχει μια δασκάλα απ' το Βιετνάμ, και είναι διευθύντρια σ' ένα σχολείο... Δεν ξέρω ακόμη πως θα αντιμετωπιστώ...

E: Ξέρεις αν αυτή για την οποία μου λες αντιμετώπισε καθόλου προβλήματα;

A: Όχι δεν ξέρω απλά ακουστά την έχω...

E: Πώς σκέφτεσαι ότι θα αντιμετωπίσεις πρόβλημα; Ίσως αντιδράσουν οι γονείς;

A: Ναι.

E: Πώς κρίνεις τη σχέση της Ελλάδας με τους μετανάστες της;

A: Αυτό είναι λίγο σχετικό, απ' το χαρακτήρα των ανθρώπων υπάρχουν ξενοφοβικοί άνθρωποι υπάρχουν και πιο ανοιχτοί, υπάρχουν ακόμη κι εδώ στο Βόλο όταν περνάω στο δρόμο υπάρχουν παιδιά Λύκειο και Γυμνάσιο νομίζω είναι που όταν περνάω στο δρόμο με κοροϊδεύουν... δεν μου λένε κάτι προσβλητικό αλλά απ τον τρόπο που με κοιτάνε εγώ νοιώθω περίεργα...

E: Με τον τρόπο που σε κοιτάνε προσβάλλεσαι επομένως;

A: Και λένε και κάποια πράγματα, για παράδειγμα είναι μια παρέα και λέει ένας κοίτα μια κινέζα, συμβαίνει τόσες πολλές φορές σ' όλη μου τη ζωή που το χω συνηθίσει κι αδιαφορώ...

E: Πάντα αυτή ήταν η στάση που κρατούσες δηλαδή αδιαφορούσες ή μικρή το αντιμετώπιζες διαφορετικά στο παρελθόν;

A: Μικρή ήξερα ότι διέφερα απ' τα άλλα παιδιά αλλά και μικρή πάλι... ναι... αδιαφορούσα

E: Μάλιστα... με την γλώσσα αντιμετώπισες προβλήματα;

A: Στο σπίτι μιλάμε την δικιά μας γλώσσα βιετναμέζικα... αλλά όχι τα έμαθα εύκολα τα ελληνικά

E: Θέλεις κάτι άλλο να προσθέσεις;

ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗ 9

E: Σ' ευχαριστώ για τη συνέντευξη που δέχτηκες να μου δώσεις, ξεκινώντας θέλω να σε ρωτήσω που γεννήθηκες και μεγάλωσες;

Φ: Γεννήθηκα στην Αλβανία και συγκεκριμένα από κεντρική Αλβανία. Κι έζησα εκεί μέχρι μια μικρή ηλικία, έξι χρόνια. Μετά ήρθα στην Ελλάδα με την οικογένεια μου. Να σου πω γιατί ήρθαμε;

E: Ναι να μου πεις και πες μου και πριν έρθετε πώς ήταν στην πατρίδα σου;

Φ: Ωραία... Όσο ήμουν εγώ εκεί ήταν ευχάριστα. Πριν μεταναστεύσουμε ήμασταν καλά, με την οικογένεια μου έμενα οι στιγμές που περνούσαμε ήταν ωραίες.

E: Θυμάσαι τα συναισθήματα που σου δημιουργήθηκαν από το ταξίδι;

Φ: Θυμάμαι λίγα πράγματα γιατί ήμουν μικρή. Είχα έναν φόβο και άγχος είχα γιατί θα αντιμετώπιζα κάτι ξένο και διαφορετικό και πάντα το διαφορετικό σε τρομάζει γιατί δεν ξέρεις τι θα συναντήσεις.

E: Αντιμετώπισες προβλήματα όταν ήρθες στη χώρα;

Φ: Όχι δεν αντιμετώπισα κάποιο πρόβλημα απ' όσο θυμάμαι ούτε στο σχολείο που πήγα τίποτα ιδιαίτερο.

E: Πότε ένοιωσες ασφάλεια στο νέο σου σπίτι;

Φ: Τον πρώτο καιρό ήμουν λίγο ανασφαλής. Υπήρχε αβεβαιότητα αλλά μετά ένοιωσα καλύτερα. Όσο περνούσαν όμως τα χρόνια ένοιωθα και πιο... ασφαλής

E: Με το θέμα της φιλίας πώς ήταν; Έκανες εύκολα φίλους;

Φ: Όταν πήγα στην πρώτη δημοτικού είχαν έρθει και κάποια άλλα παιδιά από Αλβανία και έκανα παρέα μ' αυτούς με τους Έλληνες συμμαθητές μου δεν είχα και πολλές σχέσεις. Μέχρι που με άλλαξε ο δάσκαλος θέση κι έτσι έκατσα με παιδιά που ήταν Έλληνες, πιο πριν δεν είχα επαφές.

E: Απλά δεν κάνατε παρέα ή σου δημιουργούσαν κάποιο πρόβλημα; Σου συμπεριφερόταν άσχημα;

Φ: Κοίτα, να μου κάνουν κάποιο ρατσιστικό σχόλιο προσωπικά αυτό δεν έγινε ποτέ. Ωστόσο ο ρατσισμός υπήρχε στην ατμόσφαιρα. Πώς να στο πω... κατάλαβα ότι ενοχληθήκαν όταν ο δάσκαλος με πήρε και με πήγε εκεί ίσως ήθελαν ένα άλλο παιδί στη θέση μου...

Ε: Θέλω αν μπορείς να μου μιλήσεις για τη σχέση σου με τους εκπαιδευτικούς ανά τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Φ: Δεν έχω κανένα παράπονο. Όπως και με τα άλλα παιδιά δεν συμπεριφερόταν διαφορετικά σε μένα. Έβλεπαν την προσπάθεια μου την αναγνώριζαν. Ήταν φιλικοί μαζί μου αλλά όπως και με τους άλλους τίποτα το ιδιαίτερο. Δεν ξέρω αν μπορούσαν να κάνουν κάτι παραπάνω για μένα ίσως μπορούσαν να κάνουν κάτι παραπάνω στους άλλους μαθητές. Ποτέ δεν κάναμε κουβέντα για το θέμα του ρατσισμού. Ποτέ δεν την ανοίγαμε αυτή τη κουβέντα.

Ε: Στο Γυμνάσιο, στο Λύκειο άλλαξαν τα πράγματα;

Φ: Μετά νομίζω ήρθα πιο κοντά με τους συμμαθητές μου. Επειδή πήγαινα και Αγγλικά οπότε βρισκόμασταν και τα απογεύματα. Και η σχέση μας πήγε ένα βήμα πιο πέρα.

Ε: Και πραγματικούς φίλους ποτέ έκανες;

Φ: Στην Τρίτη Λυκείου. Είχα φίλες ελληνίδες αλλά δεν ήταν αυτό που λέμε κολλητή.

Ε: Στο πανεπιστήμιο τι άλλαξε; Βλέπεις πως βοηθάει την ένταξη;

Φ: Κοίτα, γίνονται μαθήματα διαπολιτισμικά και ετερότητας και βοηθάει πάρα πολύ για να αλλάξει κάποιος γνώμη, γιατί δεν σου τα παρουσιάζουν όπως λέγαμε παλιά, είναι «καλό να βοηθάς και να αγαπάς τους άλλους», σου το παρουσιάζει σαν επιστήμη. Αλλά από εκεί και πέρα ο καθένας πρέπει να κάνει και τη δική του προσπάθεια, για να υιοθετήσει τις σωστές νοοτροπίες. Αλλά δεν θεωρώ πως έχουμε φτάσει σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο ακόμη. Υπάρχουν πάρα πολλά πράγματα που μπορούν να γίνουν για να πραγματοποιηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Βέβαια, αυτό επαφίεται στο άτομο. Αν θέλει το άτομο να αλλάξει αυτά που πιστεύει και να συμβαδίσει με την επιστήμη θα διατηρήσει αυτά που πιστεύει...

E: Δηλαδή πιστεύεις ότι έχει να κάνει περισσότερο με το άτομο. Αν έπρεπε να γίνουν κάποιες αλλαγές στο χώρο της εκπαίδευσης ποιες θα έπρεπε να ήταν αυτές;

Φ: Κατ' αρχήν θα ήθελα να υπάρχουν τα διαπολιτισμικά μαθήματα που γίνονται τώρα

E: Από τη χώρα υποδοχής την Ελλάδα δηλαδή τι προσδοκίες έχεις;

Φ: Από την Ελλάδα και από τους Έλληνες εγώ θα ήθελα από εδώ και πέρα να μην νοιώθω πια φιλοξενούμενη θέλω να εισπράξω ότι είμαι ένας ισάξιος πολίτης ανεξαρτήτου καταγωγής. Στο μυαλό μου το έχω ως εξής είναι η Ελλάδα που είναι ένα σπίτι είναι ένας Έλληνας που ζει μέσα στο σπίτι και είναι ο ιδιοκτήτης του σπιτιού και εγώ είμαι απλά φιλοξενούμενη δεν είμαι συγκάτοικος. Θέλω να νοιώσω συγκάτοικος. Ότι η παραμονή μου σ' αυτή τη χώρα είναι περιορισμένη κάποια στιγμή θα γυρίσω πίσω

E: Δηλαδή σαν σπίτι σου πιστεύεις ότι είναι η Αλβανία παρά ότι έχεις δεκαπέντε χρόνια εδώ;

Φ: Ναι νοιώθω ακόμη φιλοξενούμενη δεν ξέρω με κάποιον περίεργο τρόπο ίσως να πάρω την υπηκοότητα μου, να έχω ελληνικά δικαιώματα

E: Δηλαδή θέλεις να μείνεις στην Ελλάδα στο μέλλον;

Φ: Ναι πέρασα στο πανεπιστήμιο για να μείνω στην Ελλάδα σπουδάζω στην Ελλάδα θα ήθελα να αποκατασταθώ επαγγελματικά εδώ. Είναι βέβαια μια δύσκολη περίοδος. Νομίζω όμως ότι δεν θα ήθελα να επιστρέψω γιατί από εκεί έφυγα αλλά αν αναγκαστώ θα το κάνω. Και γιατί εμείς όταν αντιμετωπίσαμε όλα αυτά τα προβλήματα τα πολιτικά κλπ η λύση ήταν φυγή και τώρα που τα προβλήματα είναι έτσι η λύση είναι της φυγής. Δεν ξέρω αν η φυγή είναι ο καλύτερος τρόπος να διαχειριστείς τη ζωή σου και τα προβλήματα που αντιμετωπίζεις.

E: Βρίσκεις ομοιότητα σ' αυτό που έγινε τότε και σ' ανάγκασε να φύγεις μ' αυτό που γίνεται τώρα στην Ελλάδα;

Φ: Ναι βρίσκω ομοιότητα είναι το ίδιο τοπίο και πραγματικά στεναχωριέμαι που το βιώνω δυο φορές στη ζωή μου αλλά από την άλλη μου έρχεται στο μυαλό ότι οι Έλληνες θα βγουν πιο ώριμοι από αυτή τη κατάσταση. Δεν νομίζω ότι μόνο οι

Έλληνες χρειάζεται να τους συμβεί αυτό αλλά γενικά ο άνθρωπος χρειάζεται να συμβεί στη ζωή του για να αναθεωρήσει κάποια πράγματα και να δει τον κόσμο από μια άλλη σκοπιά

E: Ωραία, θα σου κάνω μια τελευταία ερώτηση. Πως θα χαρακτηρίζατε την Ελλάδα, σε σχέση με την αντιμετώπιση των μεταναστών της;

Φ: Αν το πάρουμε στην πλειοψηφία οι Έλληνες είναι ξενοφοβικοί. Έχω γνωρίσει ανθρώπους που μπροστά στο ξένο νοιώθουν ανασφαλείς, αβέβαιοι και δεν ξέρω και εγώ τι. Και πολιτικά σου λέω δεν έχουμε κανένα δικαίωμα. Δηλαδή αυτά που τραβάω με την υπηκοότητα και είναι ευρέως γνωστά. Δηλαδή τότε θα καταλάβουν ότι και εμείς είμαστε συγκάτοικοι της χώρας;

E: Γιατί πιστεύεις ότι γίνεται αυτό;

Φ: Νομίζω ότι δεν είναι κάτι συγκεκριμένο, απλά έχουν τον ξένο στο μυαλό τους ως κάτι κακό, ως απειλή. Δηλαδή του προσδίδουν του ξένου μια αρνητική χροιά δεν τον βλέπουν ως συμπολίτη. Δεν μπορώ για ποιο άλλο λόγο είναι ξενοφοβική.

E: Πιστεύεις ότι μόνο στην Ελλάδα είναι τόσο έντονο το πρόβλημα;

Φ: Κοίτα πάλι πιστεύω ότι έχει να κάνει με την πολιτική των χωρών. Αλλά δεν ξέρω αν έχει να κάνει με τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, το πόσο ανοιχτός είναι, το πόσο έτοιμος, να μάθει γιατί ο ξένος είναι και μια πηγή γνώσης

ΟΔΗΓΟΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΣΠΟΥΔΕΣ

1. Πού γεννήθηκες και μεγάλωσες;
2. Πώς ήταν η ζωή σου εκεί;
3. Τι σε έκανε να επιλέξεις την Ελλάδα για να σπουδάσεις;
4. Πόσο εύκολο ήταν για σένα να πάρεις την απόφαση να έρθεις;
5. Ποιοι ήταν οι φόβοι σου πριν ακόμη φτάσεις εδώ;
6. Αντιμετώπισες προβλήματα στο νέο περιβάλλον;
7. Τι είδους;
8. Πώς ήταν ο πρώτος καιρός και πότε ένοιωσες ασφάλεια;
9. Ποιοι ήταν οι άνθρωποι που σε βοήθησαν;
10. Πόσο εύκολο ήταν να βρεις που θα μείνεις;
11. Με ποιο τρόπο έμαθες τη γλώσσα;
12. Έκανες φίλους στην Ελλάδα;
13. Πόσο εύκολο ήταν για σένα;
14. Ποια η σχέση σου με τους εκπαιδευτικούς;
15. Πιστεύεις ότι το πανεπιστήμιο βοηθά την ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών;
16. Τι προβλήματα διακρίνεις στην ενταξιακή διαδικασία στο πανεπιστήμιο;
17. Τι θα συμβούλευες ένα στέλεχος της εκπαίδευσης για αλλαγές;
18. Πώς θα βοηθούσε μια οργανωμένη στρατηγική ένταξης από τη πλευρά της σχολής;
19. Τι προσδοκίες έχεις από την χώρα υποδοχής σου;
20. Σκέφτεσαι να μείνεις στην Ελλάδα για δουλειά;
21. Πιστεύεις ότι η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας;
22. Ποια η στάση της Ελλάδας απέναντι στους μετανάστες της;

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΑΝ ΚΑΙ ΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΜΕ ΤΙΣ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥΣ**

1. Ποιός είναι ο τόπος καταγωγής σου;
2. Πώς ήταν η ζωή σου εκεί;
3. Ποιοι λόγοι σε οδήγησαν να μεταναστεύσεις;
4. Τι συναισθήματα σου δημιούργησε αυτό το ταξίδι;
5. Αντιμετώπισες προβλήματα στο νέο σου περιβάλλον;
6. Τι είδους;
7. Πώς ήταν ο πρώτος καιρός και πότε ένοιωσες ασφάλεια;
8. Έκανες φίλους στην Ελλάδα;
9. Πόσο εύκολο ήταν για σένα;
10. Ποια η σχέση σου με τους εκπαιδευτικούς ανά τις βαθμίδες της εκπαίδευσης;
11. Αντιμετώπισες ρατσιστικές εκδηλώσεις από αυτούς;
12. Με τους συμμαθητές σου τι σχέση είχες;
13. Άλλαξαν τα πράγματα από τη στιγμή που ήρθες στο πανεπιστήμιο;
14. Πιστεύεις ότι το πανεπιστήμιο βοηθά την ένταξη των αλλοδαπών φοιτητών;
15. Τι προβλήματα διακρίνεις στην ενταξιακή διαδικασία στο πανεπιστήμιο;
16. Τι θα συμβούλευες ένα στέλεχος της εκπαίδευσης για αλλαγές;
17. Πώς θα βοηθούσε μια οργανωμένη στρατηγική ένταξης από τη πλευρά της σχολής;
18. Τι προσδοκίες έχεις από την χώρα υποδοχής σου;
19. Σκέφτεσαι να μείνεις στην Ελλάδα για δουλειά;
20. Πιστεύεις ότι η καταγωγή σου θα σταθεί εμπόδιο στην ανεύρεση εργασίας;
21. Ποια η στάση της Ελλάδας απέναντι στους μετανάστες της;χ